

**MÚZEÁ A GALÉRIE 21. STOROČIA SPOLOČNE PROTI
HROZBÁM KLIMATICKEJ KRÍZY**

MUSEUMS AND GALLERIES OF THE 21ST CENTURY
TOGETHER AGAINST THE THREATS OF THE CLIMATE CRISIS

MEDZINÁRODNÉ KOLOKVIUM
INTERNATIONAL COLLOQUIUM

WWW.ZELENAMISIA.SK

Vydalo / Published by: ©Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici

Prvé vydanie / First edition

Rok vydania / Year of publication: 2024

ISBN: 978-80-85579-66-6

Podporené Nórskom prostredníctvom Nórskeho grantov. Spolufinancované zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. / Supported by Norway through Norway Grants. Co-financed by the State Budget of the Slovak Republic.

Múzeá a galérie 21. storočia spoločne proti hrozbám klimatickej krízy

MEDZINÁRODNÉ KOLOKVIUM

BANSKÁ ŠTIAVNICA, STARÝ ZÁMOK, SLOVENSKO

26 . – 27 . JÚN 2024

Múzeá a galérie plnia v súčasnosti vo vzťahu k verejnosti oveľa rozsiahlejšiu úlohu, než je len ich odborná zbierkotvorná činnosť či statické vystavovanie exponátov a umeleckých diel. V 21. storočí sa stávajú polyfónnymi vzdelávacími a výskumnými inštitúciami s potenciálom zásadne vplývať na riešenie najnaliehavejších výziev, ktorým čelí ľudstvo – vrátane klimatickej krízy.

Múzeá a galérie majú príležitosť stať sa agítormi a iniciátormi dialógu o možnostiach ako prispieť k vyššej environmentálnej gramotnosti verejnosti. Prostredníctvom medziodborových výskumov, inovatívnych výstavných konceptov, workshopov, publikačných aktivít a diskusií otvárajú témy týkajúce sa udržateľnosti života na Zemi a vyzývajú publikum k zamysleniu sa nad dopadmi ľudskej činnosti na prírodu.

Múzeá a galérie svojou kredibilitou a vplyvom na verejnosť, môžu byť rozhodujúcimi činiteľmi, dokonca katalyzátormi potrebných pozitívnych zmien v ére klimatickej krízy. Environmentálne programové stratégie verejných kultúrnych inštitúcií môžu zásadne formovať postoje a konanie spoločnosti v prospech zvyšovania environmentálneho povedomia, ochrany životného prostredia a podpory udržateľnej budúcnosti.

Zámerom kolokvia je vytvoriť doposiaľ absentujúcu *diskusnú platformu*, medzinárodný environmentálny dialóg, v ktorom budú reprezentantmi nielen múzejných a galerijných inštitúcií, ale aj vysokých škôl, odborných organizácií, nezávislých iniciatív a podnikateľského prostredia prezentovať svoje strategické environmentálne vízie a príklady dobrej praxe, motivované hľadaním riešení na zmierňovanie dopadov klimatickej krízy, vrátane zavádzania inovatívnych foriem edukácie verejnosti a modelov udržateľnosti prevádzok inštitúcií či firiem.

Dramaturgia odborného programu kolokvia je koncipovaná do tematických sekcií tak, aby vzniklo synergické prostredie medziodborového dialógu. V rámci neho budú prezentované rozmanité inšpiratívne myšlienkové prúdy, stratégie, programy, praktiky a aktivity, ktoré majú potenciál podnietiť nielen verejnú kultúrnu inštitúciu, ale aj tvorcov politik k razantnejším krokom v záujme ochrany klímy, nastolenia ekologickej spravodlivosti a zelenej budúcnosti Zeme.

Medzinárodné kolokvium je jedným z výstupov projektu Slovenského banského múzea „ZELENÁ MISIA – Slovenské banské múzeum pre klímu“, ktorý podporil Nórsky finančný mechanizmus a štátny rozpočet Slovenskej republiky.

Museums and Galleries of the 21st Century Together Against the Threats of the Climate Crisis

INTERNATIONAL COLLOQUIUM

BANSKÁ ŠTIAVNICA, OLD CASTLE, SLOVAKIA

26 – 27 JUNE 2024

Museums and galleries today have a much broader role in relation to the public than just their professional collection-building activities or static displays of exhibits and works of art. In the 21st century, they are becoming polyphonic educational and research institutions with the potential to make a significant impact in the search for solutions to the most pressing challenges facing humanity – including the climate crisis.

Museums and galleries have the opportunity to become promoters and initiators of a dialogue on how to contribute to increasing the environmental literacy of the public. Through interdisciplinary research, innovative exhibition concepts, workshops, publishing activities and discussions, they address topics related to the sustainability of life on Earth and invite the audience to reflect on the impact of human activity on nature.

Museums and galleries, with their credibility and influence on the public, can be decisive agents, even catalysts, for the necessary positive changes in the era of the climate crisis. The environmental programme strategies of public cultural institutions can fundamentally shape society's attitudes and actions in favour of raising environmental awareness, conserving the environment and promoting a sustainable future.

The **intention of the Colloquium** is to create a hitherto absent *discussion platform*, an international environmental dialogue, in which representatives of not only museums and galleries but also universities, professional organizations, independent initiatives and the business community will present their strategic environmental visions and examples of good practice, motivated by the search for solutions to mitigate the impact of the climate crisis, including the introduction of innovative forms of public education and models of sustainability of the operations of institutions and companies.

The **dramaturgy of the Colloquium's professional programme** organizes the presenters into thematic sections to create a synergic environment of interdisciplinary dialogue. It will showcase diverse and inspiring currents of thought, strategies, programmes, practices and activities that have the potential to galvanise not only public cultural institutions but also policymakers to take more decisive action for climate protection, environmental justice and a greener future for the Earth.

The international colloquium is one of the outputs of the Slovak Mining Museum's project „GREEN MISSION – Slovak Mining Museum for Climate,“ which is supported by the Norwegian Financial Mechanism and the state budget of the Slovak Republic.

OBSAH

CONTENTS

A) INOVATÍVNE FORMY ENVIRONMENTÁLNEHO VZDELÁVANIA V PROSTREDÍ MÚZEÍ

INNOVATIVE FORMS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN MUSEUM ENVIRONMENTS

- 10 ..... KICKOVÁ KVĚTA
Botanický výskum ako modelový prostriedok klimatickej komunikácie na regionálnej úrovni /
Botanic research as a model tool of communication about climate at the regional level
- 12 ..... HRČKOVÁ LUCIA; BEŇO JÁN
Environmentálne aktivity Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici / Environmental Activities of
the Central Slovak Museum (SSM) in Banská Bystrica
- 14 ..... BARLÍKOVÁ OTÍLIA; JANICKÝ DUŠAN; LÍŠKOVÁ PETRA
Naturálne návraty – zvieratá v Múzeu ľudovej architektúry (MLA) v Starej Ľubovni a ich
úloha v udržateľnom obytnom prostredí 21. storočia / Natural returns – animals in the Museum of
Folk Architecture in Stará Ľubovňa and their role in a sustainable residential area of the 21st c.
- 16 ..... TÁBORSKÝ ONDŘEJ
Jak vystavovat globální výzvy / How to present global challenges
- 18 ..... HALAŠ JAKUB
Muzeum Říčany – 15 let vzdělávání pro udržitelnou budoucnost / Museum Říčany – 15 years of
education for a sustainable future
- 20 ..... ČIHÁKOVÁ KATEŘINA
Jak komunikovat klimatickou změnu v muzeu / How museums can address climate change
- 22 ..... NEUBAUEROVÁ JAROSLAVA; HERMÉLY GECELOVSKÁ ERIKA
Múzejno-pedagogické aktivity s témou ekológie v Baníckom múzeu v Rožňave / Incorporation of
ecology related topics in the Rožňava Mining Museum's educational activities

B) PRÍLEŽITOSTI VEREJNÝCH INŠTITÚCIÍ V KONTEXTE GLOBÁLNYCH KLIMATICKÝCH VÝZIEV

OPPORTUNITIES FOR PUBLIC INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF GLOBAL CLIMATE CHALLENGES

- 26 ..... CHABADA TOMÁŠ
Postoje slovenskej verejnosti k ochrane klímy a transformácii spoločnosti / Attitudes of the Slovak
public towards climate protection and the transformation of society
- 28 ..... GALLAYOVÁ ZUZANA
Spoluprácou na miestnej úrovni k zmenám – príklady dobrej praxe environmentálnej výchovy /
Working together at the local level to make a difference – examples of good practice in environmental
education
- 30 ..... SZABÓOVÁ LILLA
Realizované adaptačné opatrenia a ich využitie v non-formálnej enviro-edukácii v Stredisku
environmentálnej výchovy (SEV) Dropie / Adaptation measures – their implementation and use in
non-formal contexts at the Dropie Environmental Education Centre (SEV)
- 32 ..... VAJLIKOVÁ KATARÍNA
Klíma vzdelávanie v Stredisku environmentálnej výchovy SAŽP DROPIE / Climate education in the
Environmental Education Centre SAŽP DROPIE
- 34 ..... HRONČOVÁ DANIELA
Enviro kalendár a vzdelávacie aktivity / Environmental calendar and educational activities
- 36 ..... ĎURICOVÁ ANNA; ŠVEC OVÁ EMÍLIA
Zelená misia v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici / Green Mission in the Slovak Mining
Museum in Banská Štiavnica

C) NOVÉ PERSPEKTÍVY OCHRANY A PREZENTÁCIE KULTÚRNEHO DEDIČSTVA Z ASPEKTU UDRŽATELNOSTI
 NEW PERSPECTIVES ON CULTURAL HERITAGE CONSERVATION AND PRESENTATION CONSIDERING
 THE ASPECT OF SUSTAINABILITY

- 40 .....MATEJKOVÁ ADRIANA
Nová výzva pre SBM – ekologické prístupy k ochrane zbierkového fondu SBM (2020 – 2024) / A new challenge for the Slovak Mining Museum (SBM) – ecological approaches to the protection of the SBM collections (2020 – 2024)
- 42 .....STUEN JUNE
S ohľadom na klímu! / Climate-wise!
- 44 .....BØHN-PETERSEN SIV GRETHE
Múzeum vedy Jøssingfjord / Jøssingfjord Science Museum
- 46 .....PERLÍK DUŠAN; SLÁNSKY JIŘÍ
Aplikace minimalizace provozních nákladů v návrhu nového depozitáře Národní galerie v Praze / Applying operation costs minimisation in the design of the National Gallery in Prague's new depository building

D) MÚZEÁ V PRÍRODE. TRANSFORMÁCIA PRIEMYSELNÝCH OBJEKTOV ZAŤAŽUJÚCICH ŽIVOTNÉ PROSTREDIE NA OBJEKTY CESTOVNÉHO RUCHU, VZDELÁVACIE ALEBO MÚZEJNÉ INŠTITÚCIE
 OPEN-AIR MUSEUMS. TRANSFORMATION OF INDUSTRIAL STRUCTURES BURDENING THE ENVIRONMENT TO TOURISM SITES, EDUCATION, OR MUSEUM INSTITUTIONS

- 50 .....ORČÍK PETER
Banské múzeum v prírode a 50 rokov jeho prevádzkovania / The Open-air Mining Museum and its 50 years of operation
- 52 .....KLADIVÍK EUGEN
Budovanie Banského múzea v prírode (BMP) od roku 1965 do konca 20.storočia / Building of the Open-air Mining Museum (BMP) from 1965 to the end of the 20th century
- 54 .....HARVAN DANIEL
Výstavba, prevádzka a význam BMP v spomienkach pamätníkov / Construction, operation and significance of the Open-air Mining Museum in the memories of its builders
- 56 .....PATERA LUKÁŠ
Osudy exponátov Banského múzea v prírode získaných z banských závodov na východnom Slovensku / History of the Open-air Mining Museum's exhibits obtained from mining plants in eastern Slovakia
- 58 .....TUREK MAROŠ
Opálová baňa v lone prírody / An opal mine in the lap of nature
- 60 .....LUŽINA LUBOMÍR
Rekonštrukcia a prístavba vstupného objektu Banského múzea v prírode v rokoch 2005 – 2006 / Reconstruction and extension of the entrance building of the Open-air Mining Museum in 2005 – 2006
- 62 .....KAŇA RICHARD
Výstavná a expozičná činnosť určená pre laickú verejnosť v podmienkach ťažobnej organizácie Slovenská banská, spol. s r.o. Hodruša-Hámre / Exhibition and exposition activities designed for the general public within the conditions of the mining organization Slovenská banská, Ltd. Hodruša Hámre
- 64 .....JANČULOVÁ MIROSLAVA
Transformácia Kysucko-oravskej lesnej železnice na organickú súčasť Múzea kysuckej dediny vo Vychylovke / Transformation of the Kysuce-Orava Forest Railway into an organic part of the Museum of Kysuce Village in Vychylovka
- 66 .....JURÁŠ JIŘÍ
Poštovní štolá ve Zlatých Horách / The Poštovní (Postal) Mine in Zlaté Hory

- 68 .....JUŘINOVÁ ŠÁRKA
Jílavský zlatorudný revír – Důlní díla ve správě Regionálního muzea v Jílovém u Prahy / Jílovský gold mining district – Mines in the administration of the Regional Museum in Jílové u Prahy

E) KONVERZIE INDUSTRIÁLNEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA AKO INŠPIRATÍVNE PRÍLEŽITOSTI CONVERSIONS OF INDUSTRIAL CULTURAL HERITAGE AS INSPIRATIONAL OPPORTUNITIES

- 72 .....URGELOVÁ KATARÍNA
Konverzia šachty Ludovika v Kremnici / Conversion of the Ludovika Shaft in Kremnica
- 74 .....RUKOVANSKÁ MARCELA
Implementácia úsporných a ekologických riešení v budove zrekonštruovanej národnej kultúrnej pamiatky Pradiareň 1900 – pohľad technického manažmentu a správy / Implementation of energy-saving and ecological solutions in the building of the restored Pradiareň 1900 national cultural monument – view of technical management and administration
- 76 .....REPISKÝ RUDOLF
100 ročný závod mení vzhľad svojho okolia / A 100-year-old industrial facility changing the look of its surroundings
- 78 .....PATERA LUKÁŠ
Konverzie priemyselných areálov – príklady dobrej praxe v stredoeurópskom priestore / Conversions of industrial areas – examples of good practice from Central Europe

F) GALÉRIE AKO PLATFORMY PRE OTVÁRANIE DIALÓGU O ENVIRONMENTÁLNYCH PROBLÉMOCH GALLERIES AS PLATFORMS FOR OPENING UP DIALOGUES ON ENVIRONMENTAL ISSUES

- 82 .....BALÚNOVÁ KATARÍNA
Niekoľko zelených záznamov nadzmernej čiernej skrinky (predstavenie medzinárodnej výstavy) / Several green records of an oversized black box (introducing an international exhibition)
- 84 .....DANDÁROVÁ BALLASCH VIERA
More možnosti: výstavno-edukačný projekt zameraný na environmentálne témy / Sea of Possibilities: Educational exhibition project focused on environmental topics
- 86 .....FILIPIAKOVÁ PETRA
Projekt Pohyblivá krajina / The Moving Landscape project
- 88 .....TAMÁSOVÁ ALEXANDRA
Umenie, ekológia a spiritualita / Art, ecology and spirituality

G) STRATÉGIE A IMPLEMENTÁCIA UDRŽATELNÝCH ZELENÝCH RIEŠENÍ V PAMIATKOVOM PROSTREDÍ STRATEGIES AND IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE GREEN SOLUTIONS IN HISTORICAL ENVIRONMENTS

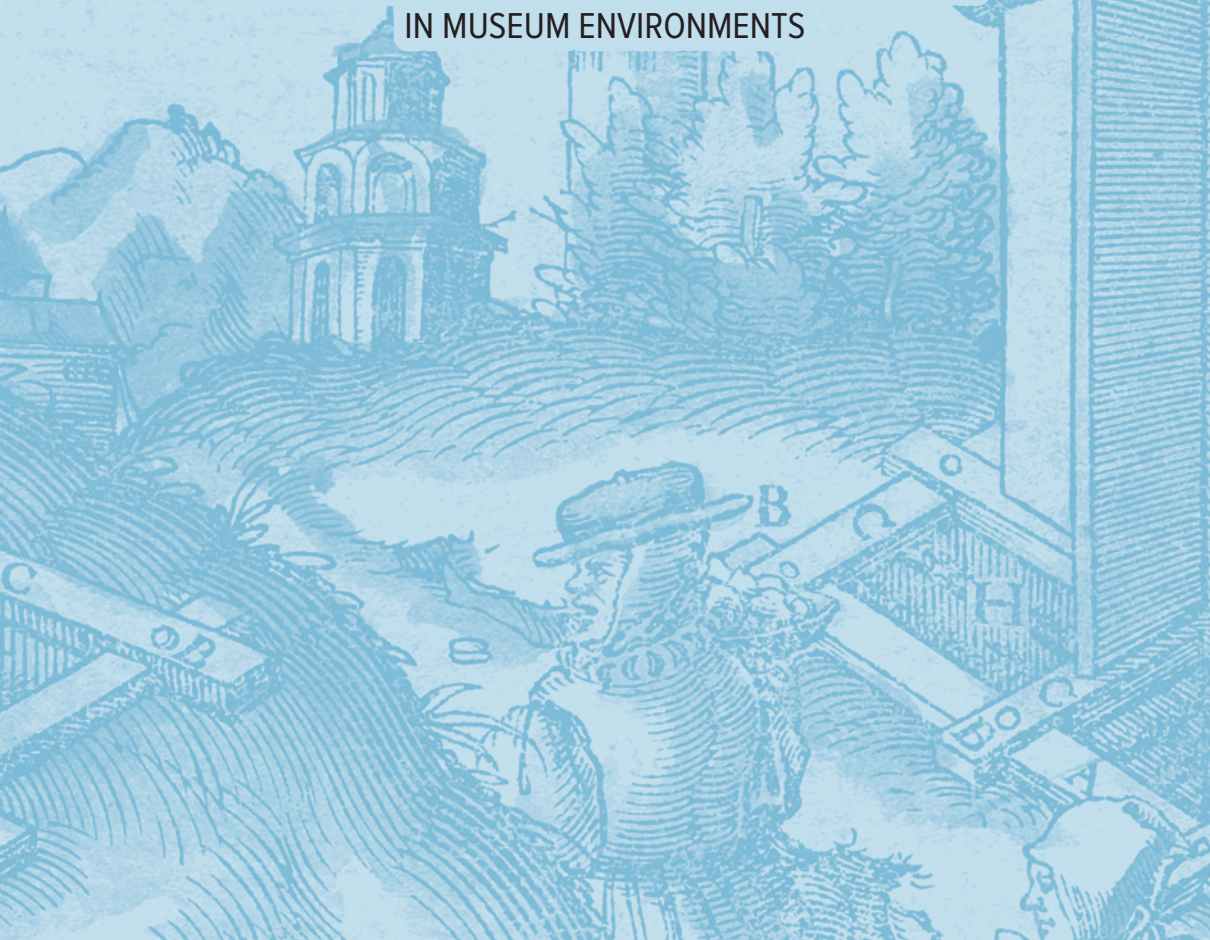
- 92 .....NOVÁKOVÁ LUCIA
Aqua ancestra: od akvaduktov ku tajchom / Aqua ancestra: from aqueducts to tajchs
- 94 .....VOŠKOVÁ TERA O KATARÍNA
Kultúrne dedičstvo v akcii – príklady dobrej praxe pri adaptácii historických komplexov / Cultural heritage in action – examples of good practice in adaptation of historic complexes
- 96 .....HÚŠŤAVOVÁ MIRIAM
Pamiatky ako súčasť zmien v prostredí – úspechy a neúspechy pri hľadaní riešení / Historical monuments as part of changes in their environment – successes and failures in the search for solutions
- 22 .....MARCINOV MICHAL; GULDAN EUGEN
Kultúra rozhodnutí v krajinskej architektúre – Krajinnno-architektonické východiská pri tvorbe s dôrazom na klimatickú zmenu / The culture of decision making in landscape architecture – Landscape-architectural starting points for design with an emphasis on climate change

INOVATÍVNE FORMY ENVIRONMENTÁLNEHO VZDELÁVANIA V PROSTREDÍ MÚZEÍ

INNOVATIVE FORMS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION
IN MUSEUM ENVIRONMENTS

Botanický výskum ako modelový prostriedok klimatickej komunikácie na regionálnej úrovni

Botanic research as a model tool of communication about climate at the regional level

KVĚTA KICKOVÁ

Príspevok predstavuje proces hľadania populárnej formy komunikácie medzi múzeom a verejnosťou, ktorá by prepojila výsledky botanického výskumu s kontextom klimatickej krízy. Cieľom je sprostredkovať cez lokálny príbeh jednej slatiny a jej výskumu posun paradigmy tragických dôsledkov narušenia globálnych prírodných vzťahov na paradigmu príležitosti hodnotovej regenerácie a aktívnej spolupráce pri riešení lokálnych problémov. Motívom naratívu je obnova pozitívnych vzťahov v krajine na základe tradičných hodnôt dlhodobej starostlivosti o poľnohospodársku krajinu.

Slatiny s vysokým obsahom báz patria k najohrozenejším ekosystémom Európy. Ich rapidný plošný úbytok spôsobilo najmä veľkoplošné odvodňovanie, eutrofizácia a zmena tradičného spôsobu obhospodarovania. Zmena klímy akútne ohrozuje krehkú stabilitu slatinných spoločenstiev, ktorých práve extrémne podmienky hydroekologického režimu chránia pred konkurenciou všestrannejšie adaptovaných rastlín. Výskum má za úlohu identifikovať hlavné faktory spôsobujúce degradáciu slatiny a hľadať spôsoby jej záchranu. Výstava bude prezentovať situáciu širokej verejnosti s akcentom na aktiváciu hodnotových rámcov. Predložený naratív bude stavať na autenticite s dôrazom na zainteresovanosť rozprávača, s prehľadnou schémou vzťahov a pozitívnym vyznením vďaka naštartovaniu spolupráce pri riešení.

Múzeá ako pluralitné odborné platformy by mali otvárať klimatickú komunikáciu naprieč celým spektrom záujmových oblastí, pretože zmena klímy nie je len problémom životného prostredia. Príspevok sa pokúša zohľadňovať princípy efektívnej klimatickej komunikácie, v jednej úzko profilovanej téme.

This paper describes the process of looking for a way in which a museum can communicate to a wider public audience how the results of botanical research are linked to our understanding of the climate crisis. The method is to tell the local story of one fen and our research into it, and in doing so to switch from the paradigm of the tragic consequences of disrupting the global natural order to that of an opportunity to restore value and actively work together in tackling local challenges. The thread running through the narrative is the rebuilding of the positive relations in the countryside by drawing on traditional values associated with the long-standing care of the agricultural landscape.

Calcareous fens are among Europe's most endangered ecosystems. They have declined rapidly in area, primarily because of large-scale drainage, eutrophication and changes in traditional farming practices. Climate change poses an acute threat to the fragile stability of fen communities, which are shielded against competition from more versatile adaptive plants by the extreme conditions of the hydro-ecological regime. The research aims to identify the main causes of calcareous fen degradation and to find ways to save it. The exhibition will present the situation to the general public, with focus placed on activating value frameworks. The presented narrative will be grounded in authenticity, with an emphasis on the narrator's involvement, accompanied by a clear relationship diagram and a positive spin generated by the collaborative nature of how the solution is to be worked out. As pluralistic scientific platforms, museums should open up communication about climate across the full spectrum of areas of interest because climate change is not just an environmental issue. The paper tries to reflect the principles of effective climate related communication in the examination of one narrowly focused topic.

Obr. 1: Slatina s rozkvitnutou prvosienkou pomúčenou, 11. 5. 2023 (foto: Květa Kicková). Obr. 2: Pohľad na objekt výskumu, na slatinu Pod Vraninami pri Rajci, 30. 6. 2023 (foto: Květa Kicková). Obr.3: Orchidea päťprstnica hustokvetá rastie na slatinách a patrí medzi chránené rastliny zaradené v Červenom zozname rastlín Slovenska, 30.6.2023 (foto: Květa Kicková).

Fig. 1: Bog with blooming Bird's-eye Primrose, 11 May 2023 (photo: Květa Kicková). Fig. 2: View of the research object, the Pod Vraninami bog near Rajec, 30 June 2023 (photo: Květa Kicková). Fig. 3: The Marsh Fragrant-orchid grows on bogs and is one of the protected plants included in the Red List of Plants in Slovakia, 30 June 2023 (photo: Květa Kicková).

PROFESIJNÝ PROFIL

Květa Kicková vyštudovala Fakultu ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, odbor Aplikovanej ekológie. Následne štyri roky pracovala v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici ako kurátorka a kustódka botanického fondu. V oblasti múzejníctva, prírodných vied a ekovýchovy profesijne zotráva s rôznymi odbočkami a presahmi až do súčasnosti. Veľmi obohacujúco vníma účasť na projekte mapovania biotopov pre DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie v rokoch 2014 – 2015, 2022 – 2023 a na projekte Ochrana orla kriklavého na Slovensku pre Ochranu dravcov na Slovensku, kde pôsobila ako environmentálna expertka. Od roku 2015 pracuje v Považskom múzeu v Žiline ako botanička a vo svojej práci neustále nachádza množstvo zdrojov a inšpirácie pre ďalší odborný rast.

PROFESSIONAL PROFILE

Květa Kicková graduated from the Faculty of Ecology and Environmental Science of the Technical University of Zvolen, majoring in Applied Ecology. Subsequently, she worked for four years at the Central Slovak Museum in Banská Bystrica as a curator and custodian of the botanical collection. She has remained professionally active in the fields of museology, natural sciences and ecology, with various offshoots and overlaps, until the present day. She found it very rewarding to participate as an environmental expert in the habitat-mapping project for DAPHNE – Institute of Applied Ecology in 2014 – 2015 and 2022 – 2023 and in the Protection of the Lesser Spotted Eagle in Slovakia project, part of the Protection of Birds of Prey in Slovakia initiative. Since 2015, she has been working as a botanist at the Považské Museum in Žilina, her work providing significant resources and inspiration for her further professional growth.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Květa Kicková,

Považské múzeum, Topoľová 1, 010 03 Žilina, Slovensko, e-mail: kickova@pmza.sk, te.l: +421 415 500 1511

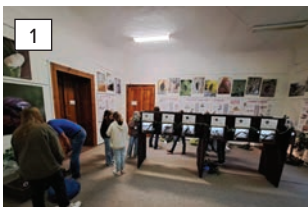
Environmentálne aktivity Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici

Environmental Activities of the Central Slovak Museum (SSM) in Banská Bystrica

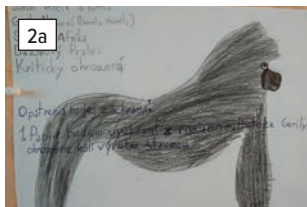
LUCIA HRČKOVÁ, JÁN BEŇO

Cieľom referátu je prispieť k diskusii o sociálno-kultúrnom vplyve múzeí v kontexte klimatickej krízy a zmiernení jej následkov. Prírodovedné oddelenie Stredoslovenského múzea ponúka verejnosti širokú škálu zaujímavých environmentálnych vzdelávacích programov, podujatí a výstav, ktoré tematicky nadväzujú na aktuálne problémy súvisiace s klimatickou krízou. Prostredníctvom vybraných vzdelávacích programov a výstav predstavíme v našom spoločnom príspevku environmentálne aktivity múzea, ktorých cieľom je okrem zvyšovania povedomia poukázať na témy vymierania druhov ako aj na využitie recyklovaných materiálov pri inštalácii a tvorbe nových výstav.

The aim of the presentation is to contribute to the discussion on the socio-cultural impact of museums in the context of the climate crisis and the mitigation of its consequences. The Natural History Department of the Central Slovak Museum offers the public a wide range of interesting environmental educational programs, events, and exhibitions thematically related to current issues surrounding the climate crisis. In our shared presentation, we will introduce, through selected educational programmes and exhibitions, the museum's environmental activities which, in addition to raising awareness, aim to highlight issues such as species extinction and the use of recycled materials in the installation and creation of new exhibitions.

1

2a

2b

2c

3

Fig. 1: View of the exhibition in the Central Slovak Museum called Remarkable Cockroaches – Don't Panic, whose furnishings were made from recycled materials (photo: SSM archive). Fig. 2 a, b, c: Samples of projects developed by pupils involved in the online educational programme Save Your Vanishing Animal and Plant Species (photo: SSM archive). Fig. 3: On the occasion of Earth Day, the Central Slovak Museum organises environmental activities for the general public every year. A sample of the promotional poster from 2023 (photo: SSM archive). Fig. 4: A sample map presenting Europe's endangered animal species, which was graphically designed based on specific projects of primary and secondary school pupils, as part of the environmental exhibition Will Children Save the World? (photo: SSM archive).

PROFESIJNÉ PROFILY

Lucia Hrčková absolvovala magisterské štúdium v odbore Biológia a neskôr aj doktorandské štúdium v odbore Zoológia na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 2020 pracuje na prírodovednom oddelení Stredoslovenského múzea na pozícii múzejnej pedagogy a kurátorky anorganického zbierkového fondu. Je autorkou výstav, ktoré sa zameriavali na vzdelávanie v oblasti aktuálnych klimatických problémov s dôrazom na využívanie recyklovaných materiálov pri ich inštalácii.

Ján Beňo absolvoval magisterské štúdium v odbore Krajinná ekológia na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Doktorát získal v odbore Ekológia a ochrana biodiverzity na Technickej univerzite vo Zvolene. Ako múzejný pedagóg na prírodovednom oddelení Stredoslovenského múzea sa okrem aktívnej popularizácie kultúrno-výchovnej činnosti múzea zameriava aj na tvorbu širokej ponuky doplnkového štúdia pre mládež v oblasti ochrany prírody a životného prostredia. Ide predovšetkým o environmentálne školské programy, vikendové aktivity, denné letné aktivity a voľnočasové krúžky pre mládež aj širokú verejnosť.

PROFESSIONAL PROFILES

Lucia Hrčková graduated with a Master's degree in Biology and later completed her PhD studies in Zoology at the Faculty of Natural Sciences of Comenius University in Bratislava. Since 2020, she has been working in the Natural History Department of the Central Slovak Museum as a museum educator and curator of the inorganic collection. She has created exhibitions that have focused on education on current climate issues with an emphasis on the use of recycled materials in their installation.

Ján Beňo graduated with a Master's degree in Landscape Ecology at the Matej Bel University in Banská Bystrica. He received his PhD in Ecology and Biodiversity Conservation from the Technical University in Zvolen. As a museum educator in the Natural History Department of the Central Slovak Museum, he is engaged in active popularization of the museum's cultural and educational activities. He also focuses on the creation of a wide range of supplementary studies for young people in the fields of nature conservation and environmental protection, primarily environmental school programs, weekend activities, summer day activities and leisure clubs for youth and the general public.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Lucia Hrčková, PhD., Mgr. Ján Beňo, PhD.,

Stredoslovenské múzeum, Nám. SNP 3755/4A, 974 01 Banská Bystrica, Slovensko, e-mail: hrckova@ssmuzeum.sk, beno@ssmuzeum.sk, tel.: +421 484 103 376

Naturálne návraty – zvieratá v Múzeu ľudovej architektúry (MLA) v Starej Ľubovni a ich úloha v udržateľnom obytnom prostredí 21. storočia

Natural returns – animals in the Museum of Folk Architecture in Stará Ľubovňa and their role in a sustainable residential area of the 21st century

DUŠAN JANICKÝ, OTÍLIA BARLÍKOVÁ, PETRA LIŠKOVÁ

V súčasnom období klimatickej krízy môžu zohrávať aj múzeá a galérie kľúčovú úlohu pri budovaní udržateľných spoločností a ochrane životného prostredia. Prednáška „Naturálne návraty“ sa zameriava na špecifický kontext MLA a jeho vzťah k zvieratám ako súčasť udržateľného obytného prostredia 21. storočia.

Predstavíme spôsoby, ako múzeá môžu prispieť k zachovaniu biodiverzity prostredníctvom starostlivosti o tradičné druhy domácich zvierat, vzdelávaciu úlohu múzeí v oblasti environmentálnej výchovy, poskytujúc návštevníkom pohľad na históriu vzťahu medzi ľuďmi a zvieratami a ich vplyv na životné prostredie.

„Naturálne návraty“ ponúkne pohľad na vzťah medzi múzeami, zvieratami a klimatickou krízou, zdôrazňujúc ich spoločnú úlohu v tvorbe ekologicky udržateľného a vedomého 21. storočia.

In the current period of the climate crisis, museums and galleries can play a crucial role in building sustainable societies and protecting the environment. The presentation “Natural Returns” focuses on the specific context of museums and their relationship to animals as part of a sustainable living environment in the 21st century.

We will explore ways in which museums can contribute to biodiversity conservation through the care of traditional domestic animal species. The presentation will also highlight the role of museums in environmental education, providing visitors with insights into the history of the relationship between humans and animals and their impacts on the environment.

“Natural Returns” will offer a perspective on how museums and animals are related to the climate crisis, emphasizing their shared role in shaping an ecologically conscious and sustainable 21st century.

Obr. 1: Krava – jej účasť v ekologických poľnohospodárskych programoch môže pomôcť udržať živé dedinské tradície (foto: Ľubovnianske múzeum – hrad). Obr. 2: Zvieratá v programoch pre deti – edukácia prostredníctvom interakcie (foto: Ľubovnianske múzeum – hrad). Obr. 3: Ovce – strážcovia tradičných pastvinových krajín, ktoré podporujú ekologickú rovnováhu v Múzeu ľudovej architektúry (foto: Ľubovnianske múzeum – hrad). Obr. 4: Neodmysliteľná súčasť tradičného ľudového prostredia – kone v Ľubovnianskom skanzene (foto: Ľubovnianske múzeum – hrad). Obr. 5: Kozy – ekologický spracovateľ vegetácie v Ľubovnianskom skanzene (foto: Ľubovnianske múzeum – hrad).

Fig. 1: The cow – its participation in organic farming programs can help keep village traditions alive (photo: Ľubovnía Museum – castle). Fig. 2: Animals in children's programmes – education through interaction (photo: Ľubovnía Museum – Castle). Fig. 3: Sheep – guardians of traditional pastoral landscapes that support ecological balance at the Museum of Folk Architecture (photo: Ľubovnía Museum – Castle). Fig. 4: An indispensable part of the traditional folk environment – horses in the Ľubovnía open-air museum (photo: Ľubovnía Museum – Castle). Fig. 5: Goats – ecological processor of vegetation in the Ľubovnía open-air museum (photo: Ľubovnía Museum – Castle).

PROFESIJNÉ PROFILY

Otília Barlíková v roku 2007 ukončila štúdium na Slovenskej poľnohospodárskej Univerzite v Nitre, na Fakulte ekonomiky a manažmentu. Absolvovala tiež doplňujúce pedagogické štúdium. Od roku 2009 pracuje v Ľubovníanskom múzeu – hrad na úseku kultúrno-výchovnej práce, marketingu a múzejnej pedagogiky. Kvalifikáciu si priebežne doplnila štúdiom múzejnej pedagogiky. Okrem vzdelávania sa v múzeu venuje návštevníkom so špeciálnymi potrebami a príprave i implementácii projektov z grantov MK SR, Nórskeho finančného mechanizmu, Fondu na podporu umenia a Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Dušan Janický pracuje v múzeu od roku 2011 a od roku 2014 ako správca skanzenu pod hradom Ľubovnía. Aktívne sa podieľal na transfere drevenice z Veľkého Lipníka, založil gazdovský dvor s chovom tradičných slovenských plemien domácich zvierat a pracuje na udržateľnosti dobrého stavu dreveníc pre ďalšie generácie v skanzene.

Petra Líšková je absolventkou Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde absolvovala štúdium odboru Kulturológia – riadenie kultúry a turizmu. Od roku 2019 pracuje na oddelení marketingu v Ľubovníanskom múzeu – hrad v Starej Ľubovni. Riadi a koordinuje široké spektrum kultúrnych aktivít múzea, s dôrazom na ich nadregionálny vplyv. Je zodpovedná za vývoj a implementáciu marketingovej stratégie s cieľom udržať a zvýšiť návštevnosť Ľubovníanskeho múzea. Pravidelne sa podieľa na realizácii viacerých projektov múzea, čo prispelo k jeho rozvoju a posilneniu jeho postavenia v kultúrnom a turistickom sektore.

PROFESSIONAL PROFILES

Otília Barlíková graduated from the Slovak University of Agriculture in Nitra, Faculty of Economics and Management in 2007. She also completed additional pedagogical studies. Since 2009, she has been working in the Ľubovnía Museum – Castle in the areas of cultural and educational work, marketing, and museum pedagogy. She expanded her qualifications by studying museum pedagogy. In addition to education, she is dedicated to work for visitors with special needs and the preparation and implementation of projects funded by the Ministry of Culture of the Slovak Republic, the Norwegian Financial Mechanism, the Slovak Arts Council, and the Minority Culture Fund.

Dušan Janický has been working at the Museum since 2011 and since 2014 as the administrator of the open-air museum below the Ľubovnía Castle. He actively participated in the transfer of the timber house from Veľký Lipník, established a farmstead with breeding of traditional Slovak domestic animals and works on maintaining the timber houses in the open-air museum in good condition for future generations.

Petra Líšková is a graduate of the University of Constantine the Philosopher in Nitra, where she majored in Cultural Studies – Management of Culture and Tourism. Since 2019, she has been working in the marketing department at the Ľubovnía Museum – Castle in Stará Ľubovňa. She manages and coordinates a wide range of cultural activities of the Museum, with an emphasis on their trans-regional impact. She is responsible for the development and implementation of a marketing strategy to maintain and increase the number of visitors to the Ľubovnía Museum. She is regularly involved in the implementation of several Museum projects, which has contributed to its development and strengthened its position in the cultural and tourist sector.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Otília Barlíková, Mgr. Dušan Janický, Mgr. Petra Líšková,

Ľubovníanske múzeum, Zámocká 22, 064 01 Stará Ľubovňa, Slovensko, e-mail: otilia.barlikova@hradlubovna.sk, dusan.janicky@hradlubovna.sk, petra.liskova@hradlubovna.sk, tel.: +421 910 340 050

Jak vystavovat globální výzvy

How to present global challenges

ONDŘEJ TÁBORSKÝ

Polykrize naší doby staví naši společnost před nebyvalé zkoušky, ať už je to rozvrat klimatu, migrace, epidemie osamělosti nebo mnohačetné válečné konflikty. Lze vystavit současnost a nevyděsit návštěvníky? V posledních několika letech se objevují v muzejnictví pokusy představit zásadní problémy dneška a podnítit celospolečenský dialog o budoucnosti. Používají se k tomu principy interaktivity, imerze nebo storytellingu. Příspěvek Ondřeje Táboorského nastíní, jaké komunikační strategie, škály hodnot a teoretická východiska lze využít při prezentaci globálních výzev. Vycházet bude ze zkušeností s přípravou výstavy ZeMě v Národním muzeu v Praze i návštěv a rešerší zahraničních výstav.

The polycrisis of our time is presenting our society with unprecedented challenges, whether it is climate disruption, migration, the epidemic of loneliness or multiple wars. Is it possible to present the current state of affairs to visitors and not frighten them? In the last few years, museums have attempted to do this by incorporating the principles of interactivity using immersion or storytelling. Ondřej Táboorský's paper outlines what communication strategies, scales of values and theoretical backgrounds can be used in the presentation of global challenges. It is based on experience with the preparation of the ZeMě exhibition at the National Museum in Prague, as well as on visiting and researching foreign exhibitions.

Obr. 1: Výstava ZeMě, Národní muzeum, 2022 (foto: Ondřej Táborský). Obr. 2: Výstava ZeMě, Národní muzeum, 2022 (foto: Ondřej Táborský). Obr. 3: Výstava Human Nature, Etnografiska museet Stockholm, 2022 (foto: Ondřej Táborský). Obr. 4: Výstava Natur und Wir?, Stapferhaus Lenzburg, 2023 (foto: Ondřej Táborský).

Fig. 1: ZeMě exhibition, National Museum, 2022 (photo: Ondřej Táborský). Fig. 2: ZeMě exhibition, National Museum, 2022 (photo: Ondřej Táborský). Fig. 3: Human Nature exhibition, Etnografiska museet Stockholm, 2022 (photo: Ondřej Táborský). Fig. 4: Natur und Wir? exhibition, Stapferhaus Lenzburg, 2023 (photo: Ondřej Táborský).

PROFESNÍ PROFIL

Spojení historie a kultury je již několik let středobodem zájmu Ondřeje Táborského. Jako kurátor Národního muzea (NM) byl autorem a spoluautorem řady oceňovaných výstav (Rudá muzea, Druhý život husitství, Říká se jí sametová, ZeMě). Publikuje rovněž odborné i žurnalistické texty k muzejnictví a současné výstavní praxi. Zájem o muzejní trendy a veřejné dění jej v roce 2019 vedly k založení Ekologické iniciativy zaměstnanců NM.

Jako historik se zaměřuje na spotřební kulturu a vizualitu socialistického Československa. S vlastním interdisciplinárním týmem se několik let věnoval výzkumu reklamní produkce v poválečném období. Bádání podpořené Grantovou agenturou ČR společně přetavili do publikace Spotřební imaginace státního socialismu: Reklama v Československu 1948 – 1989.

PROFESSIONAL PROFILE

The connection between history and culture has been the focus of Ondřej Táborský's interest for several years. As curator of the National Museum (NM), he was the author and co-author of a number of award-winning exhibitions (Red Museums, The Second Life of Hussitism, It's Called Velvet, ZeMě). He also publishes research and journalistic texts on museology and contemporary exhibition practice. In 2019, his interest in museum trends and public events led him to found the Ecological Initiative of NM Employees.

As a historian, he focuses on consumer culture and visuality in socialist Czechoslovakia. With his own interdisciplinary team, he spent several years researching advertising production in the post-war period. The research, supported by the Grant Agency of the Czech Republic, was jointly translated into the publication Consumer Imagination of State Socialism: Advertising in Czechoslovakia 1948 – 1989.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Ondřej Táborský, Ph.D.,

Národní muzeum, Vínohradská 1, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: ondrej.taborsky@nm.cz,
tel.: +420 723 210 222

Muzeum Říčany – 15 let vzdělávání pro udržitelnou budoucnost

Museum Říčany – 15 years of education for a sustainable future

JAKUB HALAŠ

Muzeum Říčany navazuje na více než stoletou historii novým, hravým a zážitkovým způsobem. Vzděláváme širokou veřejnost, děti a pedagogy i mimo zdi muzea a nebojíme se nových vzdělávacích forem. Propojujeme formální a neformální vzdělávání. Denně realizujeme několik výukových programů pro žáky základních a mateřských škol. Podporujeme pedagogy, kterým pomáháme zavádět moderní a inovativní vzdělávací metody.

Cílové skupiny chceme nadchnout do objevování světa, ve kterém žijeme a k jeho porozumění. Věříme, že učení zážitkem motivuje k dalšímu vzdělávání. Proto ctíme principy, které návštěvníky aktivizují a zapojují. Snažíme se přispět k rozvoji vzdělané a respektující společnosti. Mezi základní pilíře našeho směřování patří: udržitelnost, tvořivost a vztah k místu.

Naše vize udržitelné budoucnosti spočívá v podporování společnosti, která klade důraz na environmentální odpovědnost, sociální spravedlnost a ekonomickou rovnováhu. Hledáme cestu k vyváženému a harmonickému vztahu mezi lidmi a planetou, abychom spoluvytvářeli lepší, odolnější a spravedlivější svět. Toto poslání vnímáme jako důležitou roli současného muzea.

The Museum Říčany is building on more than a century of history in a new, playful and experiential way. We educate the general public, children and teachers outside the museum walls and we are not afraid of new forms of education. We interlink formal and informal education. We run daily educational programmes for primary and kindergarten children. We support educators, helping them to introduce modern and innovative educational methods.

We want to inspire our target groups to discover and understand the world we live in. We believe that experiential learning motivates further education. Therefore, we honour principles that activate and engage our visitors. We try to contribute to the development of an educated and respectful society. The fundamental pillars of our direction include sustainability, creativity and relationship to place.

Our vision of a sustainable future is rooted in supporting a society that focuses on environmental responsibility, social fairness and economic balance. We seek a balanced and harmonious relationship between people and the planet to co-create a better, more resilient and just world. We see this mission as an important role of the contemporary museum.

Obr. 1: Muzeum Říčany – malá budova, velké ambice (foto: archiv Muzea Říčany). Obr. 2: Geopark Říčany – zelené střechy (foto: archiv Muzea Říčany). Obr. 3: Učíme učitele, aby je učení bavilo a mělo pro žáky smysl (foto: archiv Muzea Říčany). Obr. 4: Zážitky na výukových programech muzea žáky motivují k dalšímu učení (foto: archiv Muzea Říčany). Obr. 5: „Hands on“ muzeum ve všech formách (foto: archiv Muzea Říčany). Obr. 6: Okolní příroda je naší největší učebnou (foto: archiv Muzea Říčany).

Fig. 1: Museum Říčany – small building, big ambitions (photo: archive of the Museum Říčany). Fig. 2: Geopark Říčany – green roofs (photo: archive of the Museum Říčany). Fig. 3: We teach teachers how to make teaching fun and learning meaningful for pupils (photo: archive of the Museum Říčany). Fig. 4: Experiences at the Museum's educational programmes motivate pupils to further learning (photo: archive of the Museum Říčany). Fig. 5: „Hands on“ museum in all forms (photo: archive of the Museum Říčany). Fig. 6: The nature around us is our biggest classroom (photo: archive of the Museum Říčany).

PROFESNÍ PROFIL

Jakub Halaš je absolventem PedF UK (obor Biologie/Sociální práce). Od roku 2009 je ředitelem Muzea Říčany, kde pracuje i jako přírodovědec. Potenciál současného muzea vidí v roli moderní vzdělávací instituce, která podporuje učitele a žáky tak, aby je učení bavilo a mělo smysl. Muzeum je pro něho místo, které návštěvníky prostřednictvím zážitků inspiruje k udržitelnému způsobu života i ke zdravým vizím. Je manažerem projektů Muzeum Říčany – Centrum environmentálního vzdělávání, Geopark Říčany – Didaktické centrum geologie, a Nové návštěvnické centrum s uhlíkově neutrální stopou.

Jakub Halaš je také předsedou Geologické komise Asociace muzeí a galerií ČR a ZO ČSOP (Základní organizace Českého svazu ochránců přírody) Ekocentrum Říčany.

PROFESSIONAL PROFILE

Jakub Halaš is a graduate of PedF UK (major in Biology/Social work). Since 2009, he has been the Director of the Museum Říčany, where he also works as a naturalist. He sees the potential of a contemporary museum in being a modern educational institution that supports teachers and pupils to make learning fun and meaningful. For him, museum is a place that inspires visitors through experiences to live sustainably and have healthy visions. He is the project manager of the Museum Říčany – the Environmental Education Centre; Geopark Říčany – the Didactic Centre of Geology; and the New Visitor Centre with a carbon-neutral footprint.

Jakub Halaš is also the chairman of the Geological Commission of the Association of Museums and Galleries of the Czech Republic and the ZO ČSOP (Central Unit of the Czech Union of Nature Conservationists) Ekocentrum Říčany.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Jakub Halaš,

Muzeum Říčany, Rýdlova 271/14, 251 01 Říčany, Česká republika, e-mail: jakub.halas@muzeum.ricany.cz, tel.: +420 604 240 060

Jak komunikovat klimatickou změnu v muzeu

How museums can address climate change

KATEŘINA ČIHÁKOVÁ

Ukážeme si na příkladech principy pro komunikaci klimatické změny. Vyzkoušíme si, jak funguje náš mozek a kognitivní zkreslení v kontextu složitého problému, jakým klimatická změna je. Zaměříme se na tvorbu pozitivní vize budoucnosti, na volbu důvěryhodného posla mluvčího z hlediska různých cílových skupin, zapojení emocí, na okamžiky pro tvorbu závazku, na vhodné narativy (hrdinská výprava a spolupráce). Ukážeme si příklady dobré praxe ze zahraničí, které pracují na rozvoji komunity se sdíleným přesvědčením o pozitivní změně. Budeme sdílet příklady z vlastní praxe – z tvorby výstav, doprovodných vzdělávacích programů, animací nebo naučných stezek a venkovních expozic v souladu s principy dobré interpretace a komunikace klimatické změny.

We will use examples to illustrate the principles for communicating climate change. We will examine how our brains and cognitive biases work in the context of a complex problem like climate change. The presentation will focus on creating a positive vision of the future, choosing a credible speaker from the perspective of different audiences, engaging emotions, facilitating moments for creating commitment, and developing appropriate narratives (heroic quest and collaboration). We will look at examples of good practice from abroad that address community development with shared beliefs for positive change. We will share examples from our own practice – from the creation of exhibitions, accompanying educational programmes, animations or nature trails and outdoor displays – in line with the principles of good interpretation of and communication about climate change.

Obr. 1: Ulice budúcnosti – vizualizácie klimatických opatrení (foto: archív Muzea Říčany). Obr. 2: Geopark Říčany – expozície pre výuku o príčinách a riešení zmeny klímy (foto: archív Muzea Říčany). Obr. 3: Výzva Zelené cesty do školy – spoločný záväzok a hrdinská výprava (foto: archív Muzea Říčany). Obr. 4: Výstava Tvořiště – pozitívne vize budúcnosti miest, práce detí (foto: archív Muzea Říčany).

Fig. 1: Streets of the Future – visualization of climate measures (photo: archive of Říčany Museum). Fig. 2: Geopark Říčany – exhibition for teaching about the causes of and solutions to climate change (photo: archive of Říčany Museum). Fig. 3: The Green Paths to School challenge – a joint commitment and a heroic expedition (photo: archive of the Říčany Museum). Fig. 4: The exhibition The Creation Grounds – a positive vision of the future of cities, children's work (photo: archive of the Říčany Museum).

PROFESNÍ PROFIL

Kateřina Čiháková absolvovala Přírodovědeckou fakultu UK v Praze (obor Ochrana životního prostředí, doplňující studium Didaktiky biologie). Pracuje jako metodička a lektorka výukových programů a kurzů pro pedagogy. Kurátorsky připravuje výstavy zaměřené na klima a biodiverzitu (Proměny krajiny a Tvořiště). Jako garantka oboru Přírodopis na Národním pedagogickém institutu se nyní věnuje revizi rámcových vzdělávacích programů pro základní školy v ČR. Klade důraz na výuku o klimatu a udržitelnosti, na učení venku a v místě a na badatelské metody. Je spoluautorkou online kurzu k výuce o klimatu Změna je v nás (TEREZA z.s.). V Muzeu Říčany podporuje kolegy z jiných muzeí v ČR v interpretaci a komunikaci dopadů a řešení změny klimatu v rámci projektu Udržitelná budoucnost, podpořeném SFŽP.

PROFESSIONAL PROFILE

Kateřina Čiháková graduated from the Faculty of Science of Charles University in Prague (major in Environmental Protection, additional studies in the Didactics of Biology). She works as a methodologist and trainer in educational programmes and courses for teachers. She curates exhibitions focusing on climate and biodiversity (Transformations of Landscape and Creation Grounds). As expert supervisor of natural sciences at the National Pedagogical Institute, she is currently working on revising the framework for the natural sciences curriculum for primary schools in the CR to emphasize climate and sustainability, outdoor and place-based learning, and implementation of research methods. She is the co-author of the online course for teaching about climate, Change is Within Us (TEREZA z.s.). At the Říčany Museum, she supports colleagues from other museums in the Czech Republic in interpreting and communicating the impacts of and solutions to climate change within the Sustainable Future project, supported by the State Environmental Protection Fund (SFŽP).

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Kateřina Čiháková,

Muzeum Říčany, Rydlova 271/14, 251 01 Říčany, Česká republika, e-mail: katerina.cihakova@muzeum.ricany.cz, tel.: +420 607 082 356

Múzejno-pedagogické aktivity s témou ekológie v Baníckom múzeu v Rožňave

Incorporation of ecology related topics in the Rožňava Mining Museum's educational activities

JAROSLAVA NEUBAUEROVÁ, ERIKA HERMÉLYI GECELOVSKÁ

Obsahom príspevku je prezentácia konkrétnych environmentálnych aktivít Baníckeho múzea v Rožňave v rámci múzejno-pedagogickej činnosti. Múzeum si dalo za úlohu zatriktívniť, inovovať a rozšíriť ponúkané služby s dôrazom na vzdelávanie návštevníkov v oblastiach ochrany životného prostredia a formovania ekologického povedomia. Vzdelávanie je prispôbené aj pre najmenších a to vďaka novovybudovanej externej učebni ekológie s hernými vzdelávacími prvkami.

The paper presents specific activities representative of the Rožňava Mining Museum's incorporation of ecological concerns in its public education programs. The Museum has set itself the task of making its services more attractive, innovative and expansive, with an emphasis on educating visitors in the fields of environmental protection and the formation of ecological awareness. Learning is adapted for the youngest thanks to the newly built external ecology classroom, which incorporates playful educational elements.

Obr. č. 1: Vodné žľaby – prezentácia rôznych typov vodných tokov (foto: M. Hajduk). Obr. č. 2: Prezentácia minerálov prostredníctvom 3D kufriku (3D Briefcase) a rozšírenej reality (foto: E. Hermélyi Gecelovská). Obr. č. 3: Spoznávanie minerálov z kufriku (Briefcase) (foto: E. Hermélyi Gecelovská). Obr. č. 4: Tvorivá dielňa – výroba a zdobenie eko-tašiek (foto: E. Hermélyi Gecelovská).

Fig. 1: Water gutters – presentation of different types of water flows (photo: M. Hajduk). Fig. 2: Presentation of minerals through 3D Briefcase and augmented reality (photo: E. Hermélyi Gecelovská). Fig. 3: Getting to know minerals from a Briefcase (photo: E. Hermélyi Gecelovská). Fig. 4: Creative workshop – making and decorating eco-bags (photo: E. Hermélyi Gecelovská).

PROFESIJNÉ PROFILY

Jaroslava Neubauerová je absolventkou Fakulty verejnej správy, Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Fakulty baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity v Košiciach. Pracuje v Baníckom múzeu v Rožňave ako kurátorka baníctva, hutníctva a geológie. Jej výskum je zameraný na históriu baníctva a hutníctva v rámci regiónu Gemera.

Erika Hermélyi Gecelovská je absolventkou Fakulty verejnej správy, Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Pracuje ako kultúrna manažérka v Baníckom múzeu v Rožňave. Zabezpečuje prezentáciu a propagáciu múzea nielen smerom k verejnosti, ale podieľa sa aj na spolupráci s partnerskými organizáciami. Je súčasťou tímov, ktoré tvoria a realizujú projekty v rámci múzea.

PROFESSIONAL PROFILES

Jaroslava Neubauerová is a graduate of the Faculty of Public Administration, Pavol Jozef Šafárik University in Košice and of the Faculty of Mining, Ecology, Management and Geotechnology of the Technical University in Košice. She works at the Mining Museum in Rožňava as a curator of mining, metallurgy and geology. Her research focuses on the history of mining and metallurgy within the Gemer region.

Erika Hermélyi Gecelovská is a graduate of the Faculty of Public Administration, Pavol Jozef Šafárik University in Košice. She works as a cultural manager at the Mining Museum in Rožňava. She is responsible for presentation and promotion of the Museum to the public and is involved in cooperation with partner organizations as well. She also participates in the teams that create and implement projects within the Museum.

KONTAKT / CONTACT: PhDr. Ing. Jaroslava Neubauerová, PhD., PhDr. Erika Hermélyi Gecelovská,

Banícke múzeum v Rožňave, Šafárikova 31, 048 01 Rožňava, Slovensko, e-mail: info@banmuz.sk, banictvo@banmuz.sk, tel.: +421 940 171 104

**PRÍLEŽITOSTI VEREJNÝCH
INŠTITÚCIÍ V KONTEXTE GLOBÁLNYCH
KLIMATICKÝCH VÝZIEV**

OPPORTUNITIES FOR PUBLIC INSTITUTIONS
IN THE CONTEXT OF GLOBAL CLIMATE CHALLENGES

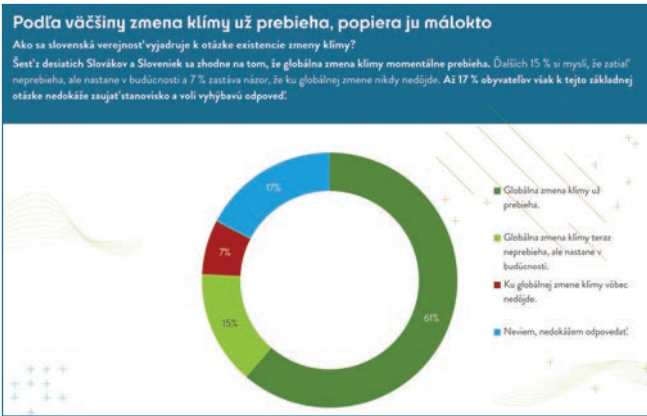
Postoje slovenskej verejnosti k ochrane klímy a transformácii spoločnosti

Attitudes of the Slovak public towards climate protection and the transformation of society

TOMÁŠ CHABADA

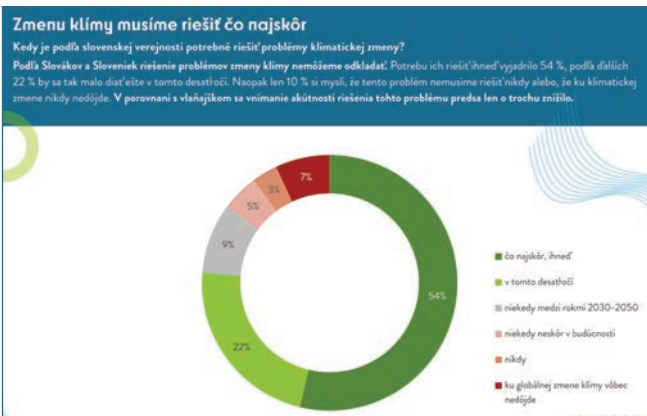
Institut 2050 je výskumné a komunikačné centrum, ktorého poslaním je prispieť k hlbšiemu pochopeniu názorov verejnosti vo vzťahu k environmentálnym a ďalším spoločenským výzvam a zároveň podporiť verejnosť pri zvládaní týchto výziev. Na základe nedávnych reprezentatívnych výskumov a kvalitatívnych štúdií Institutu 2050 (Slovenská klíma 2022; Ochrana klímy očami slovenskej verejnosti; a Slovenská klíma, transformácia a Green Deal 2023) budú predstavené postoje obyvateľov Slovenska k ochrane klímy a k zelenej transformácii. Dáta z výskumov ukazujú, že slovenská verejnosť vníma dopady klimatickej zmeny vo svojich životoch a spochybňovanie existencie zmeny klímy je v spoločnosti iba okrajovým fenoménom. Väčšina obyvateľov považuje klimatickú zmenu za tému, ktorej je nevyhnutné sa venovať oveľa aktívnejšie ako doteraz. Slováci a Slovenky podporujú ochranu klímy a Európsku zelenú dohodu viac ako politická reprezentácia. Majorita verejnosti sa zhoduje, že v nadchádzajúcich rokoch bude kľúčová väčšia podpora slovenských regiónov a sociálne ohrozených skupín. Obyvatelia taktiež podporujú širokú škálu opatrení spojených s modernizáciou ekonomiky, napriek obavám o sociálne dôsledky Európskej zelenej dohody. Informovanosť slovenskej verejnosti v otázkach zmeny klímy a jej ochrany však zostáva pomerne nízka. Robustné štatistické analýzy ukázali, že v otázkach ochrany klímy a názorov na Green Deal môžeme na mape slovenskej verejnosti rozoznať niekoľko názorových skupín. Sú nimi Podporujúci, ktorí predstavujú 15 % verejnosti, Sympatizujúci s 34,9 %, Neistí s 12,6 %, Zdržanliví s 27,6 % a Odmietajúci s 9,9 %. V príspevku budú charakterizované jednotlivé profily týchto segmentov slovenskej verejnosti a tiež možnosti ich zapojenia do ochrany klímy.

Institute 2050 is a research and communication centre whose mission is to contribute to a deeper understanding of the public's views on environmental and other societal challenges, and to support the public in successfully meeting these challenges. Based on recent representative research and qualitative studies by Institute 2050 (Slovak Climate 2022; Climate Protection in the Eyes of the Slovak Public and Slovak Climate, Transformation and Green Deal 2023), the attitudes of the Slovak population towards climate protection and green transformation will be presented. Research data show that the Slovak public perceives the impacts of climate change in their lives and questioning the existence of climate change is only a marginal phenomenon in society. The majority of the population considers climate change to be a topic that needs to be addressed much more actively than it has been so far. Slovaks support climate protection and the European Green Deal more than their political representatives do. The majority of the public agrees that more support for Slovak regions and socially vulnerable groups will be crucial in the coming years. Residents also support a wide range of measures linked to the modernisation of the economy, despite concerns about the social consequences of the European Green Deal. However, the Slovak public's awareness of climate change and climate protection remains relatively low. Robust statistical analyses have shown that several opinion groups can be identified on the map of the Slovak public in relation to the issues of climate protection and views on the Green Deal: the Supporters, 15%; the Sympathizers, 34.9%; the Unsure, 12.6%; the Abstentionists, 27.6%; and the Rejecters, 9.9%. The paper will characterize the individual profiles of these segments of the Slovak public and discuss the opportunities of their engagement in climate protection.

Obr. 1: Presvedčenie o existencii klimatickej zmeny na Slovensku podľa výsledkov reprezentatívneho výskumu Slovenská klíma, transformácia a Green Deal 2023, Inštitut 2050.

Fig. 1: Belief in the existence of climate change in Slovakia according to the representative research results described in Institute 2050's Slovak Climate, Transformation and Green Deal 2023.

Obr. 2: Presvedčenie o naliehavosti riešenia klimatickej zmeny na Slovensku podľa výsledkov reprezentatívneho výskumu Slovenská klíma, transformácia a Green Deal 2023, Inštitut 2050.

Fig. 2: Conviction about the urgency of addressing climate change in Slovakia according to the representative research results described in Institute 2050's Slovak Climate, Transformation and Green Deal 2023.

PROFESIJNÝ PROFIL

Tomáš Chabada je spoluzakladateľom a zástupcom riaditeľa Inštitutu 2050. Od roku 2014 pôsobí na Katedre environmentálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne ako výskumný pracovník. Ako environmentálny sociológ sa špecializuje na výskumy verejnej mienky a aplikované výskumy v environmentálnej oblasti. V oblasti sociologického prieskumu a analýzy environmentálnych tém externe spolupracoval s radom organizácií v Česku a na Slovensku.

Podieľal sa na viacerých výskumných projektoch v environmentálnej oblasti, je spoluautorom knihy Vzťah českej verejnosti k prírode a životnému prostrediu (2018) a rozsiahlych reprezentatívnych výskumov: Slovenská klíma, transformácia a Green Deal 2023; Česká (ne)transformácia 2022; Slovenská klíma 2022; a Česká klíma 2021.

PROFESSIONAL PROFILE

Tomáš Chabada is the co-founder and deputy director of Institute 2050. Since 2014, he has been working as a researcher at the Department of Environmental Studies at Masaryk University in Brno. As an environmental sociologist, he specializes in public opinion research and applied research in the environmental field. In the field of sociological research and analysis of environmental issues, he has cooperated externally with a number of organisations in the Czech Republic and Slovakia.

He has participated in several research projects in the environmental field, co-authored the book The Czech Public's Relationship to Nature and the Environment (2018) and extensive representative research: Slovak Climate, Transformation and Green Deal 2023; Czech (non)Transformation 2022; Slovak Climate 2022; and Czech Climate 2021.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Tomáš Chabada, PhD.,

Inštitut 2050, M. M. Hodžu 6979/24, 960 01 Zvolen, Slovensko, e-mail: tomas.chabada@institut2050.sk, tel.: +421 910 113 933

Spoluprácou na miestnej úrovni k zmenám – príklady dobrej praxe environmentálnej výchovy

Working together at the local level to make a difference – examples
of good practice in environmental education

ZUZANA GALLAYOVÁ

Environmentálna výchova je u nás súčasťou učebných osnov. Pri jej zavádzaní sa vzhľadom na jej prierezovosť zvolil spôsob výučby v rámci rôznych predmetov, prírodovedných aj humanitných. Štátna školská inšpekcia opakovane poukázala na priemernú úroveň výučby tém ochrany a tvorby životného prostredia, vysoké zastúpenie jednorazových akcií (napr. Deň Zeme, Deň vody) a vyskytujúci sa formalizmus. Pre znižovanie uhlíkovej stopy škôl v dennom fungovaní a zmysluplnú výučbu ekologických a environmentálnych tém sú potrební motivovaní učitelia a učiteľky a systematická práca. Najväčší a najstarší environmentálno-vzdelávací projekt na svete Eco-schools funguje v SR 20 rokov. Materské, základné, stredné aj špeciálne školy postupujú podľa medzinárodnej metodiky 7 krokov a po jej splnení získavajú medzinárodný certifikát a vlajku Zelenej školy. Dôležitou súčasťou fungovania programu na školách je ich spolupráca s miestnou komunitou. Z príkladov dobrej praxe uvedieme: MŠ Hollého v Hlohovci v spolupráci s vlastivedným múzeom pravidelne organizuje prírodovedné vychádzky, zaktivizovali rodičov pre poznávacie výlety s deťmi a fotenie prírody a spoločne vytvorili výstavu vyše 500 fotografií. MŠ Clementisa v Prievidzi znížila množstvo agresívnych čistiacich prostriedkov a motivovala aj ďalších osem MŠ v meste. Žiaci ZŠ Pribinova v Zlatých Moravciach vyjednali s viceprimátorom, aby mesto časť parku kosilo priaznivo pre opeľovače. ŠZŠ v Banskej Štiavnici vyhlásila Územie chránené školou.

Environmental education is part of our school curricula. In its introduction, due to its cross-cutting nature, it was chosen to be taught in a variety of subjects, both natural sciences and humanities. The State School Inspectorate has repeatedly pointed out the average level of teaching environmental protection, the high proportion of one-off events (e.g., Earth Day and Water Day) and the formalism that occurs in conducting environmental education. Motivated teachers and systematic work are needed to reduce the carbon footprint of schools in their daily functioning and to teach ecological and environmental topics in a meaningful way. Eco-Schools, the largest and oldest environmental education project in the world, has been operating in Slovakia for 20 years. Kindergartens, primary, secondary and special schools follow the international 7-step methodology and upon completion receive an international certificate and the Green School Flag. An important part of how the programme works in schools is their collaboration with the local community. There are numerous examples of good practice. MŠ Hollého in Hlohovec regularly organizes nature walks in cooperation with the Museum of Natural History. They activated parents for excursions with children to conduct nature photography and together created an exhibition of more than 500 photographs. Clementis Kindergarten in Prievidza reduced the amount of aggressive cleaning products and motivated eight other kindergartens in the city to do the same. The pupils of Pribinova Primary School in Zlaté Moravce negotiated with the vice-mayor so that the town now mows a part of the park in a pollinator-friendly way. The Special Primary School in Banská Štiavnica has declared a School-Protected Area.

Obr. 1: Žiaci ZŠ Pribinova, Zlaté Moravce (foto: archív Zelenej školy). Obr. 2: Žiačky sa učia o prírode (foto: Uľa Mičovská). Obr. 3: MŠ Cesta VI. Clementisa, Prievidza. Výroba prírodného čistiaceho prostriedku (foto: archív Zelenej školy). Obr. 4: Deti s vlajkou Eco-Schools, SMŠ Montesorri, Zvolen (foto: Anna Hvizďáková).

Fig. 1: Pupils of Pribinova Elementary School, Zlaté Moravce (photo: archive of the Green School). Fig. 2: Pupils learn about nature (photo: Uľa Mičovská). Fig. 3: Kindergarten Cesta VI. Clementisa, Prievidza. Production of a natural detergent (photo: Green School archive). Fig. 4: Children with the Eco-Schools flag, SMŠ (private kindergarten) Montesorri, Zvolen (photo: Anna Hvizďáková).

PROFESIJNÝ PROFIL

Zuzana Gallayová vyštudovala Fakultu ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, kde absolvovala aj doktorandské štúdium. Od roku 2001 tu učí predmet Environmentálna výchova, zaviedla predmety Metódy environmentálnej výchovy a Globálne vzdelávanie. Zmysluplnosť vysokoškolskej výučby vidí v prepojení s praxou, preto spolupracuje s rôznymi štátnymi aj mimovládnyimi organizáciami. Je spoluzakladateľkou vzdelávacieho programu Sokratov inštitút, ktorý realizuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica. Po 12 rokoch dobrovoľníctva pre medzinárodný program Zelená škola ho začala v roku 2019 viesť. Zuzana Gallayová je spoluautorkou vyše 10 učebných textov, napr. Environmentálna výchova v súvislostiach (2015), tiež metodík pre materské, základné aj stredné školy.

PROFESSIONAL PROFILE

Zuzana Gallayová graduated from the Faculty of Ecology and Environmental Science of the Technical University in Zvolen, where she also completed her doctoral studies. Since 2001, she has been teaching the subject Environmental Education and has introduced the subjects Environmental Education Methods and Global Education. She sees the meaningfulness of university teaching in its connection with practice, so she cooperates with various governmental and non-governmental organizations. She is a co-founder of the Socrates Institute educational programme, which is implemented by the Živica Centre for Environmental and Ethical Education. After 12 years of volunteering for the international Green School programme, she started leading it in 2019. Zuzana Gallayová is the co-author of more than 10 textbooks, e.g., Environmental Education in Contexts (2015), as well as methodologies for kindergartens, elementary and high schools.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Zuzana Gallayová, PhD.,

Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica, P. O. Hviezdoslava 28, 960 01 Zvolen, Slovensko,
e-mail: gallayova@zivica.sk, tel.: + 421 918 925 216

Realizované adaptačné opatrenia a ich využitie v non-formálnej enviro-edukácii v Stredisku environmentálnej výchovy (SEV) Dropie

Adaptation measures – their implementation and use in non-formal contexts at the Dropie Environmental Education Centre (SEV)

LILLA SZABÓOVÁ

Non-formálna environmentálna výchova sa v SEV Dropie uskutočňuje pre rôzne vekové, záujmové a sociálne skupiny. Vzdelávanie kladie veľký dôraz na otázky týkajúce sa problematiky klimatických zmien a uskutočňuje sa hlavne prostredníctvom praktických aktivít, workshopov a exkurzií.

Často používanými výrazmi v súvislosti s problematikou klimatickej zmeny sú tzv. adaptačné (AO) a mitigačné (MO) opatrenia. AO predstavujú súbor možností ako sa prispôbiť prebiehajúcej alebo očakávanej zmene klímy s cieľom znížiť možné negatívne dôsledky, a naopak využívať pozitívne dôsledky zmeny klímy. Adaptačné opatrenia sa týkajú predovšetkým zelených prvkov umiestňovaných do krajiny, záhrady alebo budovy (napr. zostrojenie napájadla pre vtáky a hmyz s úkrytom pre živočchy). MO predstavujú súbor antropogénnych opatrení na zníženie využívania neobnoviteľných zdrojov, zníženie produkcie skleníkových plynov alebo zväčšenie ich záchytov, znižovanie ekologickej, uhlíkovej a vodnej stopy pri výrobe alebo akýchkoľvek iných ľudských činnostiach. Mitigačné opatrenia vo veľkej miere súvisia so správaním sa a uvedomelým rozhodovaním človeka najmä z hľadiska zaobchádzania s rezervami a aplikovania obehového hospodárstva, recyklácie a upcyklácie aj v minimálnom ponímaní (napr. využitie a spracovanie starého textilu).

Environmentálna výchova spája rôzne oblasti života, a jednou z oblastí, ktorá ponúka náhľad na prebiehajúce zmeny, je spoznávanie regiónu, v ktorom žijeme. Prostredníctvom prírodných a kultúrno-historických atribútov môžeme porovnať stavy v krajine v minulosti a súčasnosti, a tým získať predstavy o potrebách adaptačných a mitigačných opatrení vo svojom okolí.

Non-formal environmental education is carried out at SEV Dropie for different age, interest and social groups. The training strongly emphasizes climate change issues and is mainly conducted through hands-on activities, workshops, and excursions.

Adaptation measures (AM) and mitigation policies (MP) are frequently used terms in the context of climate change issues. AMs represent a set of options for adapting to ongoing or expected climate change. They aim to reduce potential negative impacts and, in turn, benefit from the positive impacts of climate change. Adaptation measures mainly concern green elements placed in the landscape, garden or building (e.g., construction of a water fountain for birds and insects with shelter space for animals). MPs are a set of anthropogenic measures to reduce the use of non-renewable resources and the production of greenhouse gases or increase their capture, as well as reduce the ecological, carbon and water footprints of industrial production or any other human activities. Mitigation policies are largely related to human behaviour and conscious decision-making, especially in terms of handling reserves and applying the approaches of circular economy, such as recycling and upcycling, even in a minimal sense (e.g., the use and processing of old textiles).

Environmental education brings together different areas of life, and one area that offers insight into the changes taking place is learning about the region where we live. Through natural and cultural-historical attributes, it is possible to compare past and present conditions in the countryside and, thus, gain insights into the need for adaptation and mitigation measures in our surroundings.

Obr. 1: Výstavba hmyzieho hotela v CHVÚ Ostrovné lúky (foto: Lilla Szabóová). Obr. 2: Ovocný sad, lúka a hmyzí hotel v SEV Dropie (foto: Lilla Szabóová). Obr. 3: Spolupráca s MŠ Lesná Kolárovo – vysádzanie zelene s rodičmi (foto: Lilla Szabóová). Obr. 4: Výsadba lúky v MŠ – spolupráca rodičov, pedagógov a BROZ (foto: Lilla Szabóová). Obr. 5: Tvorba hávedníkov – výskumnický workshop pre deti (foto: Lilla Szabóová). Obr. 6: Vytváranie adaptačných prvkov v areáli školy (napájadlo) – vzdelávanie žiakov ZŠ (foto: Lilla Szabóová).

Fig. 1: Construction of an insect hotel in the Ostrovné lúky bird protected area (photo: Lilla Szabóová). Fig. 2: Fruit orchard, meadow and insect hotel at SEV Dropie (photo: Lilla Szabóová). Fig. 3: Cooperation with the forest kindergarten in Kolárovo – planting greenery with parents (photo: Lilla Szabóová). Fig. 4: Meadow planting in kindergarten – cooperation of parents, teachers and BROZ (photo: Lilla Szabóová). Fig. 5: Making of "vermin houses" – a research workshop for children (photo: Lilla Szabóová). Fig. 6: Creating adaptive elements in the school grounds (watering hole) – education of elementary school pupils (photo: Lilla Szabóová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Lilla Szabóová vyštudovala pedagogický odbor Geografia a anglický jazyk na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Získané poznatky aplikovala ako učiteľka 2.stupňa základnej školy v Jasovej (2006 – 2010), neskôr na ZŠ v Kolárovo (2012 – 2018). Od roku 2018 pracuje v SEV SAŽP Dropie ako špecialista pre environmentálnu výchovu. Už skoro 15 rokov žije s rodinou v Bodzianských Lúkach, kde sa angažuje v spoločenskom živote a aktivitách obce. V SEV Dropie lektoruje pre rôzne vekové skupiny environmentálne programy s dôrazom na vzdelávanie o klimatickej zmene. Zásadami a princípmi envirovýchovy sa riadi aj v bežnom živote, vo svojom vidieckom prostredí. Práca v stredisku ju naplňa práve vďaka možnosti pracovať s rôznorodými skupinami. Dúfa v múdrejšiu mladšiu generáciu, ktorá bude prichádzať s efektívnymi riešeniami pre udržateľný rozvoj.

PROFESSIONAL PROFILE

Lilla Szabóová graduated from the University of Constantine the Philosopher in Nitra with a degree in Geography and English Language. She applied her acquired knowledge as a 2nd grade teacher at the primary school in Jasová (2006 – 2010) and later at the primary school in Kolárovo (2012 – 2018). She has been working at SEV SAŽP Dropie as an Environmental Education Specialist since 2018. For almost 15 years, she has been living with her family in Bodzianské Lúky, where she has been involved in the community life and activities of the village. At SEV Dropie, she is a trainer in environmental programmes for different age groups, with an emphasis on climate change education. She applies the principles and guidelines of environmental education in her everyday life in a rural environment. She finds working at the Centre fulfilling because of the opportunity to work with diverse groups. She hopes for a smarter younger generation that will come up with effective solutions for sustainable development.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Lilla Szabóová,

Slovenská agentúra životného prostredia, SEV Dropie, Kolárovska 888/55, 946 14 Zemianska Olča, Slovensko,
e-mail: lilla.szaboova@sazp.sk, tel.: +421 915 576 296

Klímovzdelávanie v Stredisku environmentálnej výchovy SAŽP DROPIE

Climate education in the Environmental Education Centre SAŽP DROPIE

KATARÍNA VAJLIKOVÁ

Klimatická zmena je jedným z najväčších problémov dnešného sveta. Problém klimatickej zmeny pri-náša výzvu aj v oblasti vzdelávania, zmeny postojov ako aj zručností. Čoraz umelejšie prostredie digitálnej generácie neposkytuje veľa interakcií s prírodným prostredím a výsledkom je odcudzenie a ľahostajnosť, najmä u detí. Strata kontaktu s prírodou môže viesť k nižšej ochote podieľať sa na ochrane prírody.

SAŽP Dropie sa zameriava práve na sprostredkovanie kontaktu s prírodným prostredím, zážitkové vzdelávanie, spoluprácu a rozvoj kritického myslenia. Programy sú orientované na spoznávanie Dolného Žitného ostrova, zvyšovanie povedomia o adaptačných a mitigačných opatreniach a na dopady zmeny klímy. Lokálne dôsledky prebiehajúcej klimatickej zmeny umožňujú lepšie pochopiť a precítiť ich následky ako aj motivovať k chuti niečo pozitívne zmeniť.

V rámci klímavzdelávania považuje SAŽP Dropie za potrebné podporiť chuť niečo urobiť s tým, čo nefunguje dobre. Všetky aktivity vždy obsahujú praktickú časť, kde sa podporujú rôzne zručnosti. Podľa futuristu a demografa Marka McCrindla: „V minulosti nemal jednotlivec v skutočnosti žiadnu moc. Dnes má však jednotlivec obrovskú kontrolu nad svojím životom a je schopný využiť všetky príležitosti tohto sveta.“ Je nevyhnutné viesť ľudí k environmentálnej zodpovednosti a k osobnej angažovanosti v ochrane prírody už od najútlejšieho veku. Ochrana prírody by mala vychádzať z hodnotového nastavenia každého z nás a akýkoľvek malý skutok pre prírodu inšpirovaný pobytom u nás je tou najlepšou spätnou väzbou.

Climate change is one of the biggest challenges facing the world today. The problem of climate change also poses a challenge in terms of education, changing attitudes as well as skills. The increasingly artificial environment of the digital generation does not provide much interaction with the natural environment, and the result is alienation and indifference, especially among children. Loss of contact with nature can lead to a lower willingness to participate in conservation.

SAŽP (Slovak Environmental Agency) Dropie focuses specifically on facilitating contact with the natural environment, on experiential learning, collaboration and the development of critical thinking. The programmes are oriented towards exploring the Dolný Žitný ostrov (Lower Rye Island) area and raising awareness of adaptation and mitigation measures and the impacts of climate change. The local consequences of ongoing climate change allow for a better understanding and feeling of its effects, as well as motivate the desire to make a positive difference.

As part of climate education, SAŽP Dropie considers it necessary to encourage the desire to take action regarding what is not working well. All activities always include a practical part where different skills are promoted. According to the futurist and demographer Mark McCrindle: „In the past, the individual really had no power. Today, however, the individual has enormous control over their life and is able to take advantage of all the opportunities of this world.“ It is essential to lead people to environmental responsibility and personal commitment to nature conservation from a very early age. Conservation should be based on everyone's value-set and any small act for nature inspired by learning with us is the best feedback.

Obr. 1: Orezávanie hlavových vrúb v CHVÚ Ostrovné lúky, dobrovoľnícka práca (foto: Daša Kubačková). Obr. 2: Upracme Slovensko, dobrovoľnícka aktivita (foto: Lilla Szabóová). Obr. 3: Náučný chodník Príbeh krajiny, questová hra (foto: Lilla Szabóová). Obr. 4: Otvorenie NCH Príbeh krajiny pre verejnosť (foto: Gabriel Fúri). Obr. 5: Projekt Living Lab Dropie, budovanie dažďovej záhrady (foto: Lilla Szabóová).

Fig. 1: Trimming of willows in the Ostrovné lúky (Island Meadows) Bird Protection Area, volunteer work (photo: Daša Kubačková). Fig. 2: Let's Clean Slovakia, volunteer activity (photo: Lilla Szabóová). Fig. 3: A Landscape's Story education trail, quest game (photo: Lilla Szabóová). Fig. 4: Opening of A Landscape's Story education trail to the public (photo: Gabriel Fúri). Fig. 5: Living Lab Dropie project, building a rain garden (photo: Lilla Szabóová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Katarína Vajliková je absolventkou Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, odbor Aplikovaná ekológia a ochrana prírody a krajiny. Po ukončení vysokej školy sa v r. 2002 zamestnala v Stredisku environmentálnej výchovy Slovenskej agentúry životného prostredia Dropie v Zemianskej Oľči, kde od roku 2010 aj žije. Dolný Žitný ostrov jej prirástol k srdcu a intenzívne vníma, že je vystavený vážnym environmentálnym problémom. Za najväčšie výzvy pokladá klimatickú zmenu, stratu biodiverzity a degradáciu poľnohospodárskej pôdy. Vďaka svojej práci sa stretáva s mnohými skvelými ľuďmi, s ktorými ju spája ochrana životného prostredia a chuť meniť veci k lepšiemu. Verí, že práve environmentálnou výchovou a vzdelávaním môžu ľudia pozitívne ovplyvniť svoju budúcnosť.

PROFESSIONAL PROFILE

Katarína Vajliková is a graduate of the Faculty of Ecology and Environmental Science of the Technical University of Zvolen, majoring in Applied Ecology and Nature and Landscape Conservation. After graduating from university in 2002, she was employed at the Centre for Environmental Education of the Slovak Environmental Agency Dropie in Zemianská Oľča, where she has lived since 2010. Dolný Žitný ostrov (Lower Rye Island) has grown close to her heart and she feels keenly that it is exposed to serious environmental problems. She considers climate change, biodiversity loss and degradation of agricultural land to be the biggest challenges. Through her work, she meets many great people with whom she shares a passion for the environment and a desire to change things for the better. She believes that it is through environmental education and education that people can positively influence their future.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Katarína Vajliková,

Slovenská agentúra životného prostredia, SEV Dropie, Kolárovska 888/55, 946 14 Zemianska Oľča, Slovensko,
e-mail: katarina.vajlikova@sazp.sk, tel.: +421 905 314 427

Enviro kalendár a vzdelávacie aktivity

Environmental calendar and educational activities

DANIELA HRONČOVÁ

V príspevku predstavíme príklady overených praktických činností z oblasti environmentálnej výchovy, ktoré môžu pedagogickí zamestnanci realizovať s rôznymi vekovými skupinami žiakov a študentov. Zameriame sa však nielen na edukačné aktivity, ale aj na environmentálny kalendár a jeho úlohu pri zvyšovaní povedomia o témach ochrany životného prostredia. V kalendári sú vyznačené významné enviro-dni ako napríklad Deň lesa, Deň vody, Deň Zeme a iné. Zámerom príspevku je ďalšie šírenie informácií o klimatickej zmene a možnostiach jej zmiernenia aj prostredníctvom špecifických environmentálnych vzdelávacích aktivít. Príkladom takýchto aktivít je upcycling, ktorý spolu s inými špecifickými činnosťami možno využiť na zvýšenie povedomia o klimatickej zmene, ale aj na rozvoj ekologických návykov v našej spoločnosti.

This paper presents examples of proven practical activities in environmental education that can be implemented by educators in their work with pupils and students of different age groups. However, the focus is not only on educational activities, but also on the environmental calendar and its role in raising awareness of environmental issues. The calendar marks important environmental days such as Forest Day, Water Day, Earth Day, and others. The intention of the paper is to further disseminate information on climate change and its mitigation options through specific environmental education activities. An example of these activities is upcycling, which together with other specific activities can be used to raise awareness about climate change, but also to develop green habits in our society.

Obr. 1: Veľkonočný zajačik z kartónu a prírodnín (foto: Daniela Hrončová). Obr. 2: Obal na knihu z nepotrebného textilu (foto: Daniela Hrončová).
Obr. 3: Upcyklovaný porcelán (foto: Daniela Hrončová). Obr. 4: Dekorácie z papierovej rolky (foto: Daniela Hrončová).

Fig. 1: Easter bunny made of cardboard and natural materials (photo: Daniela Hrončová). Fig. 2: Book cover made of textile waste (photo: Daniela Hrončová).
Fig. 3: Upcycled porcelain (photo: Daniela Hrončová). Fig. 4: Paper roll decorations (photo: Daniela Hrončová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Daniela Hrončová je etnologička, učiteľka a lektorka. Vo svojej praxi sa zameriava najmä na zážitkovú environmentálnu výchovu a vzdelávanie, vo výskume sa špecializuje na riešenie zmeny klímy a príklady dobrej praxe. Od r. 2021 organizuje Deň Zeme – Deň klímy v spolupráci s viacerými múzeami v SR. Po vysokoškolskom štúdiu v Bratislave absolvovala kurzy: Environmentálna výchova a trvalo udržateľný rozvoj (SAŽP), Environmentálna výchova v 21. storočí (NIVAM). Pôsobí ako ambasádorka Európskeho klimatického paktu a ako národná koordinátorka platformy Vzdelávanie pre klímu – Slovensko. Spolupracuje s viacerým slovenskými i zahraničnými vedcami a inštitúciami a zúčastňuje sa rôznych konferencií a environmentálne zameraných podujatí. Jej posledný publikovaný príspevok k téme zmena klímy je Hrončová, D. (2024): Niektoré prístupy a riešenia k zmene klímy v našej spoločnosti. Etnologické rozpravy, 31(1). Online publikované príspevky z konferencií týkajúce sa environmentálnej výchovy: ŠÍŠKA 2023, Učíme pre život 2024.

PROFESSIONAL PROFILE

Daniela Hrončová is an ethnologist, teacher and trainer. Her practice focuses mainly on experiential environmental education and learning, and her research specialises in addressing climate change and studying examples of good practice. From 2021, she has organised Earth Day – Climate Day in cooperation with several museums in the Slovak Republic. After her university studies in Bratislava, she took the courses Environmental Education and Sustainable Development (SAŽP/ Slovak Environmental Agency), and Environmental Education in the 21st Century (NIVAM/National Institute of Education and Youth). She is an ambassador of the European Climate Pact and the national coordinator of the Education for Climate – Slovakia platform. She collaborates with several Slovak and foreign scientists and institutions and participates in various conferences and environmentally focused events. Her most recent published paper on climate change is Hrončová, D. (2024): Some approaches and solutions to climate change in our society. Ethnological Debates, 31(1). Online published conference papers related to environmental education: ŠÍŠKA 2023, Learning for Life 2024.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Daniela Hrončová,

Európsky klimatický pakt, Vzdelávanie pre klímu – Slovensko, Palisády 13, 811 03 Bratislava, Slovensko,
e-mail: daniela.hron@gmail.com, tel.: +421 951 215 840

Zelená misia v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici

Green Mission in the Slovak Mining Museum
in Banská Štiavnica

ANNA ĎURICOVÁ, EMÍLIA ŠVECOVÁ

Realizácia tejto misie v múzeu je mnohostranná. Okrem práce s návštevníkmi a miestnou komunitou, sa Slovenské banské múzeum (SBM) snaží povzbudzovať environmentálne uvažovanie zamestnancov a zamestnankyň ako aj meniť spôsob prevádzky inštitúcie. SBM je múzeum s celoslovenskou pôsobnosťou a správcom rozsiahleho a špecifického zbierkového fondu, ktorý prezentuje v historických objektoch – dominantách atraktívneho banského mesta UNESCO. Expozície SBM ročne navštívi viac ako 100-tisíc ľudí z celého sveta. Múzeum spolupracuje aj s miestnou komunitou, najmä so školami. Okrem toho má čoraz viac priaznivcov vo virtuálnom svete. Uvedomuje si, že má potenciál ovplyvňovať spôsob, akým ľudia premýšľajú o zmene klímy a jej dôsledkoch, ako sa môžu prispôsobiť klimatickej kríze, a hlavne, čo môžu urobiť pre zmiernenie dôsledkov zmeny klímy.

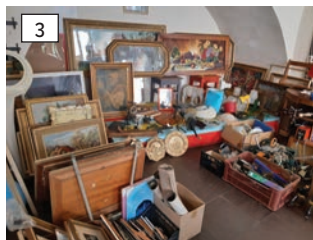
Príspevok predstaví skúsenosti Slovenského banského múzea s implementáciou environmentálnych opatrení – koncept Zelené múzeum, jeho ciele, ktoré si stanovilo na úrovni prevádzky múzea, vo výchovno-vzdelávacej i odbornej činnosti. Ďalej predstaví aplikovateľnosť environmentálnych opatrení ako dobrovoľných nástrojov štátnej environmentálnej politiky, ktorých využívanie vlády navrhujú štátnym verejným inštitúciám. Zámerom múzea je pokračovať vo viac ako 20-ročnej tradícii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu.

V kontexte iniciatív volajúcich po zmiernení dopadov klimatickej krízy môžu múzeá ako SBM zohrať veľmi významnú úlohu.

The realization of this mission at the Museum is multifaceted. In addition to working with visitors and the local community, the Slovak Mining Museum (SBM) is trying to encourage environmental thinking among its employees and to change the way the institution operates. The SBM is a museum with a nationwide scope and custodian of an extensive and specific collection, which it presents in historical buildings dominating Banská Štiavnica, an attractive UNESCO mining town. More than 100,000 people from all over the world visit SBM exhibitions every year. The Museum also cooperates with the local community, especially with schools. In addition, it has an increasing number of fans in the virtual world. The Museum is aware of its potential to influence the way people think about climate change and its consequences, how they can adapt to the climate crisis and, most importantly, what they can do to mitigate the effects of climate change.

The paper presents the experience of the Slovak Mining Museum with the implementation of environmental measures, the concept of the Green Museum and its goals, which have been established for Museum operation as well as for educational and research activities. The paper also presents the applicability of environmental measures as voluntary instruments of state environmental policy, the uses of which are proposed by governments to state public institutions. The Museum's intention is to continue its more than 20-year tradition of environmental education and awareness building.

In the context of initiatives calling for mitigation of the climate crisis, museums like SBM can play a very important role.

Obr. 1: Revitalizácia nádvorja v Kammerhofe (foto: Emília Švecová). Obr. 2: Sadenie v komunitnej záhrade v Kammerhofe (foto: Beata Babiaková). Obr. 3: Bazár (ne)potrebných vecí v Kammerhofe (foto: Emília Švecová). Obr. 4: Tvorba z recyklovaných materiálov v Dielničke v Kammerhofe (foto: Katarína Patschová). Obr. 5: Festival kumštu remesla a zábavy, lokálni spracovatelia ovčej vlny (foto: Lubomír Lužina). Obr. 6: Festival kumštu remesla a zábavy, tvorivé dielne – recyklovanie materiálov (foto: Lubomír Lužina).

Fig. 1: Revitalisation of the courtyard in the Kammerhof (photo: Emília Švecová). Fig. 2: Planting in the community garden in the Kammerhof (photo: Beata Babiaková). Fig. 3: Bazaar of (un)necessary things in the Kammerhof (photo: Emília Švecová). Fig. 4: Creating with recycled materials in the Kammerhof Workshop (photo: Katarína Patschová). Fig. 5: Festival of crafts and entertainment, local people who grow and process sheep's wool (photo: Lubomír Lužina). Fig. 6: Festival of crafts and entertainment, creative workshops – recycling of materials (photo: Lubomír Lužina).

PROFESIJNÉ PROFILY

Anna Ďuricová je absolventkou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, odbor Environmentálna výchova. V Slovenskom banskom múzeu pracuje od roku 1990. Programovo sa venuje príprave a realizácii vzdelávacích aktivít, predovšetkým remeselné – výtvarných dielničiek v rámci projektu Škola v múzeu. Spolupracuje však aj pri tvorbe a uvádzaní sprievodných programov k výstavným projektom a stálym expozíciám múzea ako aj pri tvorbe a zavádzaní ekologických opatrení pri prevádzke a rôznych aktivitách múzea.

Emília Švecová je absolventkou Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave. V Slovenskom banskom múzeu pracuje od roku 2004. Jej úlohou v tíme Centra marketingu, komunikácie a zelených inovácií je tvorba, koordinácia a implementácia „zelených“ inovácií. Ambíciou projektu Zelené múzeum je zodpovedný prístup SBM k životnému prostrediu, vrátane dosiahnutia ekologickej udržateľnosti svojej prevádzky. Zároveň spolupracuje pri koncipovaní, zabezpečovaní produkcie a propagácie edukačno – kreatívnych aktivít a podujatí pre verejnosť.

PROFESSIONAL PROFILES

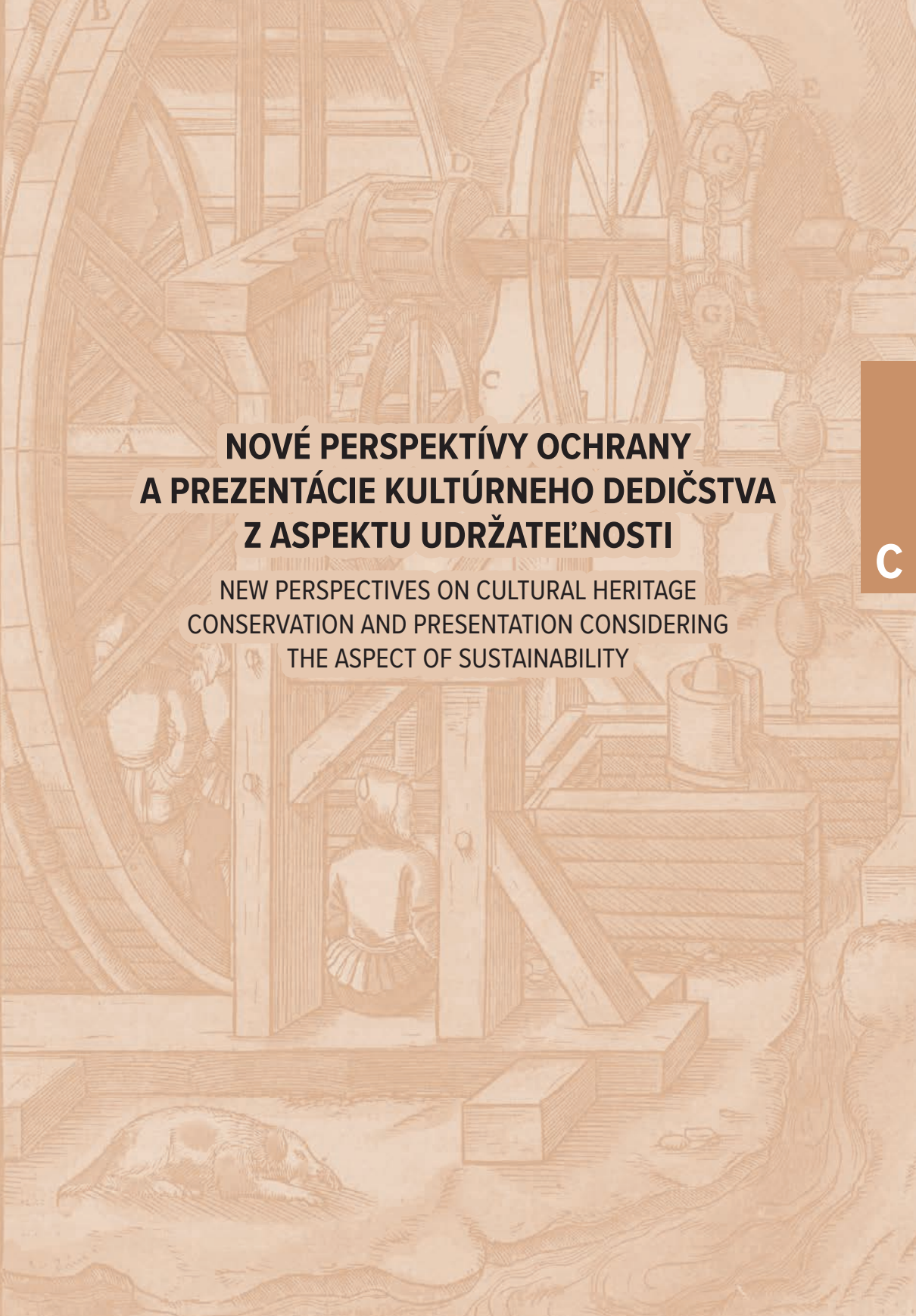
Anna Ďuricová is a graduate of Matej Bel University in Banská Bystrica, with a major in Environmental Education. She has been working at the Slovak Mining Museum since 1990. She is dedicated to the preparation and implementation of educational activities, especially craft and art workshops within the School in the Museum project. However, she also collaborates in the creation and presentation of accompanying programmes for the Museum's temporary and permanent exhibitions, as well as in the creation and implementation of ecological measures in the Museum's operation and activities.

Emília Švecová is a graduate of the Faculty of Natural Sciences of Comenius University in Bratislava. She has been working at the Slovak Mining Museum since 2004. Her role on the Centre for Marketing, Communication, and Green Innovation team is to create, coordinate, and implement green innovations. The ambition of the Green Museum project is the SBM's responsible approach to the environment, including its operation's ecological sustainability. At the same time, Emília Švecová cooperates in designing, implementing and promoting educational and creative activities and events for the public.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Anna Ďuricová, Mgr. Emília Švecová,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofská 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko,
e-mail: enviro@muzeumbs.sk, svecova.emilia@muzeumbs.sk, tel.: +421 45 694 9451

**NOVÉ PERSPEKTÍVY OCHRANY
A PREZENTÁCIE KULTÚRNEHO DEDIČSTVA
Z ASPEKTU UDRŽATEĽNOSTI**

NEW PERSPECTIVES ON CULTURAL HERITAGE
CONSERVATION AND PRESENTATION CONSIDERING
THE ASPECT OF SUSTAINABILITY

C

Nová výzva pre SBM – ekologické prístupy k ochrane zbierkového fondu SBM (2020-2024)

A new challenge for SBM – ecological approaches to the protection of the SBM collection fund (2020-2024)

ADRIANA MATEJKOVÁ

Zbierkový fond Slovenského banského múzea začal byť cieľavedome budovaný už počas existencie predchodcov SBM (Mestského múzea a Štátneho banského múzea Dionýza Štúra). V súčasnosti je v SBM evidovaných 66 761 zbierkových predmetov, čo celkovo predstavuje 98 533 jednotlivých kusov.

SBM zabezpečuje odborné uloženie zbierkových predmetov v depozitárnych, expozičných a výstavných priestoroch múzea. V roku 2021 v rámci inovácií depozitárnych priestorov pristúpilo SBM k vytváraniu špecializovaných mono-materiálových depozitárov podľa materiálu a typológie jednotlivých zbierkových predmetov. V danom roku bol zakúpený nový regálový systém a rôzne obalové materiály na uloženie zbierkových predmetov. V depozitároch bola zrealizovaná montáž nového šetrného osvetlenia, v priestoroch archívu a registrátorného strediska SBM boli umiestnené požiarné hlásiče.

Klimatické podmienky v priestoroch SBM sú od apríla 2021 monitorované smart meračmi klímy systému COMARK. Systém umožňuje správcovi depozitárov nastaviť optimálne klimatické podmienky podľa materiálových skupín zbierkových predmetov.

Prvoradým cieľom múzea je zastavenie procesu zhoršovania stavu zbierkových predmetov. SBM sa snaží prinášať do problematiky starostlivosti a ochrany kultúrneho dedičstva nové pohľady a zároveň sa snaží inovovať súčasnú správu, ochranu, uloženie a bezpečnosť zbierkového fondu s využívaním moderných technológií a ekologických trendov. Cieľom múzea je v budúcnosti postupne zabezpečiť komplexnú ochranu kultúrneho dedičstva s použitím integrovaného depozitárneho systému, ktorého súčasťou budú ekologické riešenia i optimalizácia finančných nákladov.

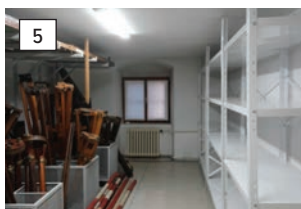
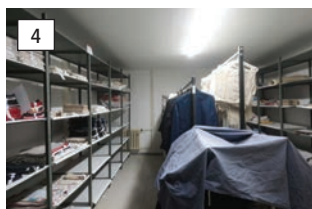
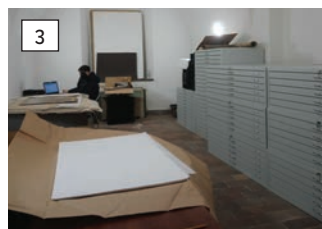
Purposeful expansion of the Slovak Mining Museum's collections began with the predecessors of the SBM (The Municipal Museum and the State Mining Museum of Dionýz Štúr). Currently, 66,761 collection items are registered in the SBM, representing a total of 98,533 individual pieces.

The SBM ensures the professional storage of collection items in the Museum's depository and exposition and exhibition spaces. In 2021, as part of innovative changes to the depository spaces, SBM started creating specialized mono-material depositories according to the material and typology of individual collection items. In the same year, a new shelving system and various packaging materials for storing collection items were purchased. New gentle lighting was installed in the depositories, and fire alarms were placed in the archives and the SBM registration centre.

Since April 2021, the climate conditions in the SBM premises have been monitored by COMARK system smart climate meters. The system enables depository administrators to set optimal climatic conditions according to material groups of collection items.

The primary goal of the museum is to stop the process of deterioration of the collection objects. The SBM tries to bring new perspectives to the issue of care and protection of cultural heritage and at the same time tries to apply innovation to the current administration, protection, storage and security of the collections, using more modern technologies and in accordance with current ecological trends. In the future, the aim of the Museum is to gradually ensure the protection of cultural heritage by applying an integrated depository system that takes into account both ecological solutions and optimization of financial costs.

Obr. 1 a 2: Preplnené úložné systémy v depozitári v Starom zámku (Foto: Miloš Janovský). Obr. 3: Novozriadený mono materiálový depozitár v Kammerhofe, materiálová skupina – papier (Foto: Adriana Matejková). Obr. 4: Novozriadený mono materiálový depozitár v Kammerhofe, materiálová skupina – textil (Foto: Adriana Matejková). Obr. 5: Montáž nových kovových regálov v depozitári v Kammerhofe, materiálová skupina – drevo a kov (Foto: Adriana Matejková). Obr. 6: Mono materiálový depozitár v Kammerhofe, materiálová skupina – sklo, porcelán (Foto: Adriana Matejková).

Fig. 1 and 2: The overflowing depositories at the Old Castle (photo: Miloš Janovský). Fig. 3: A newly established mono-material depository in the Kammerhof, material group – paper (Photo: Adriana Matejková). Fig. 4: Newly established mono-material depository in the Kammerhof, material group – textile (Photo: Adriana Matejková). Fig. 5: Assembling new metal shelves in a depository in the Kammerhof, material group – wood and metal (Photo: Adriana Matejková). Fig. 6: Mono-material depository in the Kammerhof, material group – glass, porcelain (Photo: Adriana Matejková).

PROFESIJNÝ PROFIL

Adriana Matejková je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v dvojodbore Archívnicstvo a história a neskôr doktorandského štúdia v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied, v odbore Slovenské dejiny. V oblasti kultúry a múzejníctva pracuje a aktívne pôsobí viac ako 30 rokov. Má bohaté skúsenosti s realizáciou viacerých medzinárodných projektov, múzejných expozícií a výstav, výchovno-vzdelávacích aktivít, medzinárodných vedeckých konferencií a s edičnou činnosťou v oblasti prezentácie dejín baníctva, banického školstva a histórie Banskej Štiavnice. Profesijne sa venuje dejinám knižnej kultúry. Štúdie publikovala na Slovensku i v zahraničí. V rámci vedecko-výskumnej činnosti absolvovala tiež viaceré študijné pobyty v zahraničí. V rokoch 1997 – 2006 vyučovala na Strednej priemyselnej škole Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici predmety: Dejiny knižnej kultúry, Pomocné vedy historické a Latinský jazyk. Na tejto škole v roku 2019 tiež ukončila štúdium v odbore: Konzervátorstvo a reštaurátorstvo – papier, staré tlače a knižné väzby.

PROFESSIONAL PROFILE

Adriana Matejková is a graduate of the Faculty of Philosophy of Comenius University in Bratislava in the fields of archival studies and history, and later of a PhD. programme in the field of Slovak history at the Institute of History of the Slovak Academy of Sciences. She has been working and actively involved in the fields of culture and museology for more than 30 years. Her extensive experience includes the implementation of several international projects, museum exhibitions and exhibitions, educational activities, international scientific conferences and publishing activities in the field of presentation of the history of mining, mining education and the history of Banská Štiavnica. She is professionally devoted to the history of book culture. Adriana Matejková has published studies both in Slovakia and abroad. As part of her scientific and research activities, she also completed several study stays abroad. In the years 1997 – 2006, she taught the History of Book Culture, Auxiliary Historical Sciences and the Latin Language at the Samuel Mikovini Secondary School of Industry in Banská Štiavnica. At this school, she also completed her studies in the field of conservation and restoration – paper, historical printing technology and bookbinding, graduating in 2019.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Adriana Matejková, PhD.,

Slovenské banské múzeum, Oddelenie starostlivosti o zbierky, dokumentácie, archív, Kammerhofska 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: matejkova.adriana@muzeumb.sk, tel.: +421 45 694 9430

S ohľadom na klímu!

Climate-wise!

JUNE STUEN

Zmena klímy bude ovplyvňovať domovy, v ktorých žijeme. Naše rozhodnutia a konanie v rámci týchto domovov môžu zároveň významne ovplyvniť klímu v budúcnosti. Výstava Climate-wise! sa venuje tejto problematike a poskytuje rady, ako sa môžeme prispôbovať teplejšej a vlhkejšej klíme a znižovať emisie skleníkových plynov. Môžeme čerpať nejaké poznatky z miestnych stavebných tradícií? Existujú v starých spôsoboch výstavby budov nejaké metódy a spôsoby myslenia, ktoré môžeme v súčasnosti využiť pri adaptácii na zmenu klímy a znižovaní emisií skleníkových plynov? Podiel budov na celosvetových emisiách skleníkových plynov je 40%. Staré domy sú už postavené a svoju klimatickú stopu už zanechali. Dalo by sa teda povedať, že tieto budovy začínajú na nule, zatiaľ čo nová výstavba bude mať za následok spotrebu zdrojov a emisie skleníkových plynov počas výroby materiálov a stavebných komponentov, plánovania, dopravy a výstavby. Údržba budov, ktoré nás obklopujú v súčasnosti, preto predstavuje pre klímu dôležitý aspekt. Ochrana a opätovné využívanie existujúcich budov bude mať zásadný význam pre dosiahnutie klimatických cieľov Parížskej dohody a cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja.

Climate-wise! je putovná výstava, ktorá vznikla v rámci spolupráce medzi piatimi regionálnymi múzeami v kraji Rogaland. Výstava sa bude prezentovať vo všetkých týchto múzeách a v Dalane Folkemuseum sa otvorí na jar 2025.

Climate change will affect the homes we live in. At the same time, our choices and actions within these homes can make a significant difference for the climate in the future. The exhibition Climate-wise! is about this, providing advice on how we can adapt to a warmer and wetter climate and how we can reduce our greenhouse gas emissions. Can we learn something from local building traditions? Are there methods and mindsets in old ways of constructing buildings that can teach us something today about climate adaptation and greenhouse gas reduction? Buildings account for 40 percent of the world's greenhouse gas emissions. Old houses are already built and have their climate footprint. Thus, one could say that these buildings start at zero, while new construction will result in the consumption of resources and emissions of greenhouse gases during the production of materials and building components, planning, transportation, and construction. Maintaining the buildings around us today is therefore an important contribution to the climate. Preserving and reusing existing buildings will be crucial if we are to achieve the climate goals of the Paris Agreement and the UN's sustainable development goals.

Climate-wise! is a traveling exhibition created as a collaboration between the five regional museums in Rogaland. The exhibition will be showcased at all these museums and opens at Dalane Folkemuseum in the spring of 2025.

Obr. 1: Koncert v Bilstadhuset: stará budova, nové využitie (foto: Dalane Folkemuseum). Obr. 2: Fasgardsløe – tradičná budova v Dalane s brezovými konármi ako obkladom stien (foto: Dalane Folkemuseum). Obr. 3: Povodeň v Sokndale v roku 1970 (foto: Dalane Folkemuseum). Obr. 4: Huby rastúce na stene kvôli vlhkému počasiu (foto: Runar Skjærpe). Obr. 5: Priebeh renovácie okien (foto: Dalane Folkemuseum).

Fig. 1: Concert in Bilstadhuset: old building, new use (photo: Dallane Folkemuseum). Fig. 2: Fasgardsløe – traditional building in Dalane with birch branches as wall dressing (photo: Dallane Folkemuseum). Fig. 3: Flood in Sokndal in 1970 (photo: Dalane Folkemuseum). Fig. 4: Fungus growing on wall because of humid weather (photo: Runar Skjærpe). Fig. 5: Window restoration process (photo: Dallane Folkemuseum).

PROFESIJNÝ PROFIL

June Stuen získala magisterský titul v odbore Archeológia na Univerzite v Bergene v Nórsku. Od roku 2021 je riaditeľkou múzea Dalane Folkemuseum. Pred nástupom na túto pozíciu pôsobila ako vedúca oddelenia komunikácie a ako pedagógka v tom istom múzeu. Má rozmanitú prax v oblasti múzejníctva. Jej najdôležitejšou úlohou v pozícii riaditeľky múzea bolo zabezpečiť úplné financovanie zriadenia nového Múzea vedy Jøssingfjord. Zaoberá sa politikou múzeí, najmä právom menších múzeí na existenciu a prežitie ako kultúrnych inštitúcií.

PROFESSIONAL PROFILE

June Stuen holds a Master's degree in Archaeology from the University of Bergen, Norway. Since 2021, she has been the Director of Dalane Folkemuseum. Before assuming this position, she was the Head of Communication and a teacher at the same Museum, and she has a diverse practice in the museum field. As the Museum's Director, her most important task has been to assure the full financing of the establishment of the new Jøssingfjord Science Museum. She is particularly concerned with museum policies, especially the right for smaller museums to exist and survive as cultural institutions.

KONTAKT / CONTACT: June Stuen,

Dalane Folkemuseum, Museumsveien 20, 4373 Egersund, Nórsko, e-mail: june@dalanefolkemuseum.no, tel.: +47 906 83 639

Múzeum vedy Jøssingfjord

Jøssingfjord Science Museum

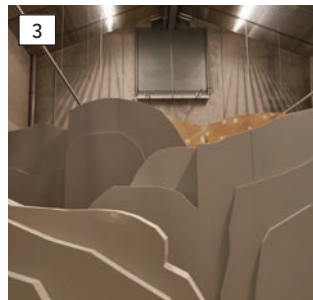
SIV GRETHE BØHN-PETTERSEN

V čase, keď si svet začal viac uvedomovať spotrebu energie a zdrojov planéty, začali sme hľadať ekologickejšie riešenia. V Nórsku bol ťažobný priemysel označený za novú „zelenú“ ropu, ktorá nás má viesť smerom k udržateľnejšiemu fungovaniu. Nakoľko je však ťažobný priemysel skutočne udržateľný?

Múzeum vedy Jøssingfjord sa plánuje otvoriť v júni 2024 a jeho cieľom je skúmať vzťahy a interakcie medzi človekom, prírodou a technológiami s osobitným zameraním na geológiu a baníctvo. Región Dalane je najväčším nórskeym banským regiónom a nachádzajú sa v ňom aktuálne fungujúce aj historické bane. Ťažobný priemysel je hlboko zakorenený v jeho pôde. Zámerom Múzea vedy Jøssingfjord je pozývať ľudí k tomu, aby sa učili a zamýšľali nad tým, ako spotrebujeme a spravujeme naše prírodné zdroje, ale aj nad dôsledkami tohto konania pre našu planétu v budúcnosti. Prostredníctvom na mieru šitých textov, interaktívnych exponátov a autentických objektov získajú návštevníci bezprostredné poznatky o tom, ako geologická stavba oblasti formovala a umožňovala hospodársky rozvoj a životné podmienky ľudí po tisíce rokov. Cieľom je, aby návštevníci odchádzali z múzea s novými znalosťami, ktoré im umožnia vytvoriť si vlastný názor na budúcu ťažbu a jej dôsledky.

In a time when the world has become more conscious of its energy and resource consumption, we have started to look for greener solutions. In Norway, the mining industry has been designated the new “green” oil, meant to lead us in a more sustainable direction. But how sustainable is mining really?

Jøssingfjord Science Museum is set to open in June 2024 and aims to explore the relationships and interactions among man, nature, and technology, with a particular focus on geology and mining. The Dalane region is Norway’s largest mining region, with current and historical mines. The mining industry is deeply rooted in its soil. Jøssingfjord Science Museum aims to invite the public to learn about and reflect on how we consume and manage our natural resources, and on the consequences of these actions for the planet in the future. Through tailored texts, interactive exhibits, and authentic objects, visitors will gain first-hand knowledge of how the unique geology of the area has shaped and facilitated economic development and living conditions for thousands of years. The goal is for visitors to leave the museum with new knowledge that will enable them to form their own opinions on future mining operations and their consequences.

6

Obr. 1: Jøssingfjord Vitenmuseum pri pohľade zhora (foto: Jan-Ove Grastveit). Obr. 2: Jøssingfjord Vitenmuseum pri pohľade spredu (foto: Jan-Ove Grastveit). Obr. 3: Geologická expozícia v múzeu zostavená ako typická krajina v regióne Dalane (foto: Jan-Ove Grastveit). Obr. 4: Erratikum, tzv. blúdívý balvan, typický pre krajinu v regióne Dalane (foto: Jan-Ove Grastveit). Obr. 5: Nástenná maľba v Jøssingfjord Vitenmuseum, autorka: Siv Grethe Bøhn-Pettersen (foto: Siv Grethe Bøhn-Pettersen). Obr. 6: Anortositt Garsaknatt – personifikácia typu kameňa. Návrh, dizajn, modelovanie z hliny a maľovanie: Siv Grethe Bøhn-Pettersen (foto: Siv Grethe Bøhn-Pettersen).

Fig. 1: Jøssingfjord Vitenmuseum seen from above (photo: Jan-Ove Grastveit). Fig. 2: Jøssingfjord Vitenmuseum seen from the front (photo: Jan-Ove Grastveit). Fig. 3: Geology exhibition in the museum being built as typical landscape in Dalane (photo: Jan-Ove Grastveit). Fig. 4: Glacial erratic, typical for the landscape in Dalane (photo: Jan-Ove Grastveit). Fig. 5: Wallpainting in Jøssingfjord Vitenmuseum by Siv Grethe Bøhn-Pettersen (photo: Siv Grethe Bøhn-Pettersen). Fig. 6: Anortositt Garsaknatt – personification of a stone type. Idea, design, modelled in clay, and painted by Siv Grethe Bøhn-Pettersen (photo: Siv Grethe Bøhn-Pettersen).

PROFESIJNÝ PROFIL

Siv Grethe Bøhn-Pettersen vyštudovala grafický dizajn na strednej škole Bergeland v nórskom Stavangeri. V rokoch 1989 až 2020 pracovala ako ilustrátorka a karikaturistka v novinách Dalane Tidende (miestne noviny v Egersunde). Na jeseň roku 2020 začala pracovať v Dalane Folkemuseum ako múzejná pedagogička. Popri svojej práci sa aktívne podieľa na tvorbe a inscenovaní bábkového divadla. Tieto poznatky teraz využíva vo svojej profesionálnej kariére. História, kultúra a pútavé rozprávanie príbehov sú jej vášňou.

PROFESSIONAL PROFILE

Siv Grethe Bøhn-Pettersen is trained as a graphic designer from Bergeland School in Stavanger, Norway. From 1989 to 2020, she worked as an illustrator and newspaper cartoonist at Dalane Tidende (local newspaper in Egersund). In the fall of 2020, she started working at Dalane Folkemuseum as a museum teacher. Alongside her work, she has been actively involved in the production and staging of puppet theatre. Now, this is used in her professional context. She is passionate about history, culture, and compelling storytelling.

KONTAKT / CONTACT: Siv Grethe Bøhn-Pettersen,

Dalane Folkemuseum, Museumsveien 20, 4373 Egersund, Nórsko, e-mail: sivgrethe@dalanefolkemuseum.no

Aplikace minimalizace provozních nákladů v návrhu nového depozitáře Národní galerie v Praze

Applying operation costs minimisation in the design of the National Gallery in Prague's new depository building

DUŠAN PERLÍK, JIŘÍ SLÁNSKY

Národní galerie v Praze plánuje nový depozitář v pražských Jinonicích. Návrh budovy vznikl při soutěžním dialogu s velmi přísnými požadavky na vnitřní klima. Úkolem pro projektanta je nejen splnění těchto podmínek, ale také velká energetická úspornost, tak aby byly dodrženy podmínky správců sbírek, požadavky legislativy a vše s nejmenším možným množstvím dodané energie pro udržení klimatu. Příspěvek bude řešit nejen vlastní návrh budovy, ale také energetickou koncepci a sortiment použitých řešení technického zařízení budovy v návaznosti na zdroje energií.

The National Gallery in Prague is planning a new depository in Jinonice, Prague. The design of the building was developed in a competitive dialogue with very strict requirements for the indoor climate. The challenge for the designer was not only to meet these conditions but also to do so while being very energy efficient, so that the collections managers' conditions and legislative requirements are all met with the least possible amount of energy used to maintain the climate. The paper will address not only the building's actual design but also the energy concept and the range of solutions used for the building's technical equipment in relation to energy sources.

Obr. 1: Národní galerie Praha, Prokopské údolí (foto: MONOLOT). Obr. 2: Národní galerie Praha, vstup (foto: MONOLOT). Obr. 3: Národní galerie Praha, axonometrie (vizualizace: MONOLOT). Obr. 4: Národní galerie Praha, model (vizualizace: MONOLOT).

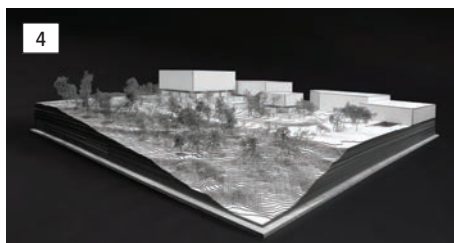
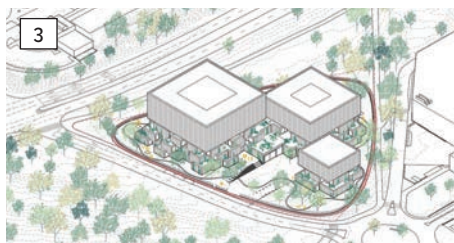

Fig. 1: National Gallery Prague, Prokopské Valley (photo: MONOLOT). Fig. 4: National Gallery Prague, entrance (photo: MONOLOT). Fig. 3: National Gallery Prague, axonometry (visualization: MONOLOT). Fig. 4: National Gallery Prague, model (visualization: MONOLOT).

PROFESNÍ PROFILY

Dušan Perlík absolvoval VŠCHT, Fakulta chemické technologie, Ústav chemické technologie restaurování památek, 1997. Během své profesní kariéry pracoval jako konzervátor kovových sbírkových předmětů, vedoucí konzervačního odd. Středočeského muzea v Roztokách u Prahy, jako restaurátor kovů v NTNU Vitenskapsmuseet v Trondheimu (Norsko) a UIT Norges arktiske universitetsmuseum v Tromso (Norsko) a jako soukromý restaurátor. Restauroval řadu významných souborů archeologických nálezů. V současné době působí v Národní galerii v Praze jako ředitel Sekce sbírkového fondu. Zabývá se především preventivní konzervací a problematikou depozitárních staveb. Působí v Asociaci muzeí a galerií České republiky jako místopředseda Komise konzervátorů-restaurátorů a vedoucí pracovní skupiny Kovy. Absolvoval řadu odborných stáží jak v České republice tak v zahraničí.

Jiří Slánský absolvoval ČVUT v Praze, Fakulta stavební, obor Pozemní stavby a konstrukce. Studium ukončil v roce 2006. Od roku 1998 pracuje v projekční kanceláři JIKA-CZ s.r.o. Rokem 1998 začal příběh ateliéru JIKA-CZ, který vznikl již při studiích Jiřího Slánského na ČVUT v Praze a postupně se rozvíjel. Významným mezníkem pro ateliér byl rok 2002, kdy získal velice významnou zakázku na výstavbu sídliště Plachta Sever v Hradci Králové. V dalších letech byl projekt rozšířen a nyní je zde celá čtvrť pro 2500 obyvatel. V současnosti v ateliéru působí tři samostatné týmy projektantů a architektů, zaměřené na různá odvětví staveb. První ateliér se specializuje na zdravotnické stavby, druhý má specializaci pro experimentální budovy a budovy pro výzkum, a třetí ateliér je zaměřen na pozemní stavby v širším měřítku.

PROFESSIONAL PROFILES

Dušan Perlík graduated from the VŠCHT in Prague (University of Chemistry and Technology Prague), Faculty of Chemical Technology, Department of Chemical Technology of Monument Conservation, 1997. During his professional career, he worked as a conservator of metal collection objects, as head of the conservation department at the Central Bohemian Museum in Roztoky near Prague, as a metal restorer at NTNU Vitenskapsmuseet in Trondheim (Norway) and UIT Norges arktiske universitetsmuseum in Tromso (Norway), and as a private restorer. He has restored a number of important sets of archaeological finds. He currently works at the National Gallery in Prague as the Director of the Collections Section. His work focus includes mainly preventive conservation and issues related to the construction of the depository buildings. In the Association of Museums and Galleries of the Czech Republic, he is the Vice-Chairman of the Commission of Conservators-Restorers and Head of the Metals Working Group. He has completed internships both in the Czech Republic and abroad.

Jiří Slánský graduated from the Czech Technical University in Prague, Faculty of Civil Engineering, majoring in Civil Engineering and Construction. He graduated in 2006. Since 1998 he has been working in the design office JIKA-CZ s.r.o. The story of the JIKA-CZ studio began in 1998. It was established during Jiří Slánský's university studies and has gradually developed since then. A significant milestone for the studio was the year 2002, when it won a very important contract for the construction of the Plachta Sever (Plachta North) housing estate in Hradec Králové. In the following years, the project was expanded, and now there is an entire district of 2,500 inhabitants. Currently, the studio has three separate teams of designers and architects, each focusing on a different construction sector. The first studio specialises in medical buildings, the second specialises in experimental and research buildings, and the third focuses on larger-scale civil engineering projects.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Dušan Perlík, Ing. Jiří Slánský,

Národní galerie Praha, Staroměstské nám. 12, 110 15 Praha 1, Česko, e-mail: dusan.perlik@ngprague.cz, tel.: +420 773 752 909
 JIKA-CZ s.r.o., Dlouhá 103/13, 500 03 Hradec Králové, Česko, e-mail: jiri.slansky@jika-cz.cz, tel.: +420 777 550 375

**MÚZEÁ V PRÍRODE. TRANSFORMÁCIA
PRIEMYSELNÝCH OBJEKTOV ZAŤAŽUJÚCICH
ŽIVOTNÉ PROSTREDIE NA OBJEKTY
CESTOVNÉHO RUCHU, VZDELÁVACIE
ALEBO MÚZEJNÉ INŠTITÚCIE**

OPEN-AIR MUSEUMS. TRANSFORMATION OF INDUSTRIAL
STRUCTURES BURDENING THE ENVIRONMENT
TO TOURISM SITES, EDUCATION, OR MUSEUM INSTITUTIONS

Banské múzeum v prírode a 50 rokov jeho prevádzkovania

The Open-air Mining Museum and its 50 years of operation

PETER ORČÍK

Cieľom príspevku je krátka retrospektíva výstavby expozície Banského múzea v prírode (BMP) v Banskej Štiavnici a tým, aké rozhodnutia pri výstavbe ovplyvnili jej budúcu prevádzku, či už z dlhodobého alebo krátkodobého hľadiska. Práve tieto rozhodnutia vytvorili súčasnú štruktúru BMP a spôsob využitia jednotlivých objektov v expozícii. Príspevok poukazuje na spôsob prezentácie expozície návštevníkom a poskytuje aj súhrnné číselné hodnotenie návštevnosti za jednotlivé roky, všímajúc si najvýraznejšie bilančné rozdiely v počte návštevníkov za päťdesiat rokov od sprístupnenia expozície verejnosti. Ďalšou oblasťou, na ktorú sa prezentácia zameriava je starostlivosť o expozíciu, vrátane vykonávania pravidelnej pracovnej rutiny. Sú to nevyhnutné technické činnosti skryté pred zrakmi návštevníkov. V závere príspevok predstaví modernizáciu a rozvojové aktivity, ktoré boli za posledné roky zrealizované v tejto najnavštevovanejšej expozícii Slovenského banského múzea ako i plány rozvoja do budúcnosti.

The aim of the paper is a short retrospective of the construction of the Open-air Mining Museum (BMP) in Banská Štiavnica and what decisions during the construction influenced its future operation, both short- and long-term. It is these decisions that shaped the current structure of this open-air museum and the way in which the individual objects in the exhibition are used. The paper highlights the way the exposition is presented to visitors and provides a summary numerical evaluation of the number of visitors in individual years, noting the most significant balance differences in the number of visitors in the fifty years since the exposition was opened to the public. Another area that the presentation focuses on is the care of the exposition, including performance of a regular work routine. These are necessary technical activities hidden from the eyes of visitors. In conclusion, the paper presents the modernization and development activities implemented in recent years in this most visited exhibition of the Slovak Mining Museum and introduces future development plans.

Obr. 1: Portál Štôlne Bartolomej – vstup do podzemnej expozície (foto: Ondrej Michna). Obr. 2: Ťažný stroj Šachty Žigmund – súčasť povrchovej expozície (foto: Ondrej Michna). Obr. 3: Banský nakladač JOY – ukážka podzemnej expozície (foto: Lubomír Lužina). Obr. 4: Privítanie 1,5 milión-
 toho návštevníka (foto: Lubomír Lužina). Obr. 5: Banický dom z Lubietovej – ukážka nedokončenej expozície ľudového staviteľstva BMP (foto:
 Ondrej Michna). Obr. 6: Oddychová zóna – inováčný prvok expozície z roku 2018 (foto: Ondrej Michna).

Fig. 1: Portal of the Bartolomej Mine – entrance to the underground exhibition (photo: Ondrej Michna). Fig. 2: Engine of the Žigmund Shaft's hoist –
 part of the surface exposition (photo: Ondrej Michna). Fig. 3: Mining loader JOY – part of the underground exhibition (photo: Lubomír Lužina). Fig.
 4: Welcoming the 1.5 millionth visitor (photo: Lubomír Lužina). Fig. 5: Miner's house from Lubietová – part of the BMP's unfinished exposition of folk
 architecture (photo: Ondrej Michna). Fig. 6: Relaxation zone – an innovative exposition element built in 2018 (photo: Ondrej Michna).

PROFESIJNÝ PROFIL

Peter Orčík je absolventom Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave – odbor História a aplikovaná história v kyberpriestore. Momentálne pracuje v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici na pozícii koordinátora Banského múzea v prírode.

PROFESSIONAL PROFILE

Peter Orčík is a graduate of the Faculty of Arts of the University of St. Cyril and Methodius in Trnava, with a major in History and Applied History in Cyberspace. Currently, he works at the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica as a coordinator of the Open-air Mining Museum.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Peter Orčík,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofská 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: bmp@muzeumbs.sk, tel.: +421 45 691 2971

Budovanie Banského múzea v prírode (BMP) od roku 1965 do konca 20. storočia

Building of the Open-air Mining Museum (BMP)
from 1965 to the end of the 20th century

EUGEN KLADIVÍK

Prezentácia prehľadne a chronologicky opisuje budovanie povrchovej a podzemnej expozície Banského múzea v prírode v Banskej Štiavnici od roku 1965 do konca 20. storočia. Zaoberá sa aj osobnosťami, ktoré mali najväčšiu zásluhu na jeho vzniku a rozvoji, a vymenováva inštitúcie a dodávateľské organizácie, ktoré sa podieľali na príprave jeho výstavby a vlastnom budovaní. Zdôraznený je aj podiel vlastnej stavebnej skupiny múzea. Všíma si i problémy, ktoré vznikli najmä pri tvorbe podzemnej expozície.

V krátkosti predstaví aj muzeálnu činnosť tohto oddelenia Slovenského banského múzea po oficiálnom otvorení Banského múzea v prírode pre verejnosť v roku 1974.

The presentation clearly and chronologically describes the building of the surface and underground exposition of the Open-air Mining Museum in Banská Štiavnica from 1965 to the end of the 20th century. It also discusses the personalities who made the greatest contribution to its creation and development and lists the institutions and contractors who participated in preparing for and constructing it. The contribution of the Museum's own construction group is also highlighted. Problems that arose, especially during the creation of the underground exhibition, are mentioned as well.

It will also briefly introduce the museum activities of this department of the Slovak Mining Museum after the official opening of the Open-air Mining Museum to the public in 1974.

2

3

4

Obr. 1: Areál Šachty Ondrej (fotoarchív SBM). Obr. 2: Montáž ťažných strojov v areáli Šachty Ondrej (fotoarchív SBM). Obr. 3: Areál pred Štôľňou Bartolomej (fotoarchív SBM). Obr. 4: Areál Pracháreň – výstavba (fotoarchív SBM).

Fig. 1: Ondrej Shaft area (SBM photo archive). Fig. 2: Assembly of the hauling machines in the Ondrej Shaft area (SBM photo archive). Fig. 3: The area in front of the Bartolomej Mine (SBM photo archive). Fig. 4: Pracháreň (former gun-powder storage) area – construction (SBM photo archive).

PROFESIJNÝ PROFIL

Eugen Kladivík je absolventom Vysokej školy technickej v Košiciach. Štúdium baníctva, so špecializáciou na hlbinné dobývanie ložísk, ukončil v roku 1962. Už od roku 1961 pracoval v Ostravsko-karvinskom revíre, najskôr na závode Stachanov a potom na závode Alexander, kde vykonával funkciu vedúceho vetrania.

1. 9. 1967 nastúpil do zamestnania v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici. V počiatočnom období pracoval na Oddelení banskej techniky ako odborný pracovník a vedúci výstavby Banského múzea v prírode. Od roku 1975 bol vo funkcii vedúceho novozriadeného oddelenia: Banské múzeum v prírode.

V roku 1983 ukončil externú aspirantúru a získal titul kandidáta vied. V nasledujúcom období – až do odchodu na dôchodok v roku 2000, sa okrem vedenia Banského múzea v prírode, vo zvýšenej miere venoval vedecko-výskumnej činnosti. Banskohistorický výskum je predmetom jeho záujmu až do súčasnosti.

PROFESSIONAL PROFILE

Eugen Kladivík is a graduate of the Technical University in Košice. He completed his studies in mining, specializing in underground mining, in 1962. From 1961 he worked in the Ostrava-Karviná mining district, first at the Stachanov plant and then at the Alexander plant, where he was the head of ventilation.

On 1 September 1967, he started working at the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica. In the initial period, he worked in the Mining Technology Department as a specialist and head of construction of the Open-air Mining Museum. In 1975, he became head of the newly established Open-air Mining Museum department, a position he held until his retirement in 2000.

In 1983, he completed his post-graduate studies and received the Candidate of Science title. From that year until his retirement, in addition to the management of the Open-air Mining Museum, he increased his dedication to scientific research. Inquiries into the history of mining are the focus of his interest up to the present day.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Eugen Kladivík, CSc.,

Dolná 35, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, tel.: +421 45 692 1674

Výstavba, prevádzka a význam BMP v spomienkach pamätníkov

Construction, operation and significance of the
Open-air Mining Museum (BMP) in the memories of its builders

DANIEL HARVAN

Cieľom príspevku je predstaviť autentické spomienky „budovateľov“ Banského múzea v prírode (BMP) v Banskej Štiavnici, ktoré boli zaznamenané formou rozhovorov. Rozhovory boli realizované v roku 2024, v roku 50. výročia otvorenia podzemnej expozície BMP s nestorom bansko-historického výskumu na Slovensku Eugenom Kladivíkom, jeho blízkym spolupracovníkom, kolegom Ivanom Ladzianskym a vtedajším riaditeľom Slovenského banského múzea Jánom Novákom.

Zámerom rozhovorov bolo zachytiť dnešný pohľad vtedajších aktérov výstavby banskoštiavnického BMP.

The aim of the paper is to present authentic memories of the “builders” of the Open-air Mining Museum (BMP) in Banská Štiavnica, which were recorded in the form of interviews. The interviews were conducted in 2024, the year of the 50th anniversary of the opening of the underground exhibition of the BMP, with Eugen Kladivík, the historian of mining-historical research in Slovakia, his close collaborator and colleague Ivan Ladzianský, and Ján Novák, the then director of the Slovak Mining Museum.

The intention of the interviews was to capture the present-day views of the actors involved in the construction of the Banská-Štiavnica BMP at that time.

Obr. 1: Vysýpanie banského vozíka na odvale Štôlne Bartolomej (fotoarchív SBM). Obr. 2: Pri odvale Štôlne Bartolomej (fotoarchív SBM). Obr. 3: Zamestnanci BMP pri prenášaní exponátov (fotoarchív SBM). Obr. 4: Areál Lom – montáž čelustového drviča (fotoarchív SBM). Obr. 5: Štôlna Bartolomej – vystužovanie komory pre podzemný gápel' (fotoarchív SBM). Obr. 6: Areál Štôlne Bartolomej – skladanie parnej lokomotívy (fotoarchív SBM).

Fig. 1: Emptying of a mine cart at the heap of the Bartolomej Mine (SBM photo archive). Fig. 2: By the heap of the Bartolomej Mine (SBM photo archive). Fig. 3: BMP staff carrying exhibits (SBM photo archive). Fig. 4: Lom area – assembly of jaw crusher (SBM photo archive). Fig. 5: Bartolomej Mine – reinforcement of a chamber for the underground whim (SBM photo archive). Fig. 6: Bartolomej Mine area – assembly of steam locomotive (SBM photo archive).

PROFESIJNÝ PROFIL

Daniel Harvan je absolventom Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (odborný odbor Muzeológia a História). Od roku 2021 je externý doktorand Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (odborný odbor Slovenské dejiny). V Slovenskom banskom múzeu pracuje od roku 2011, od januára 2014 ako odborný pracovník a kurátor zbierkového fondu Novšia história. Vo vedecko-výskumnej, akvizičnej, publikačnej a kultúrno-výchovnej činnosti sa zameriava na obdobie novších dejín (po roku 1848), s dôrazom na región Banskej Štiavnice.

PROFESSIONAL PROFILE

Daniel Harvan is a graduate of the Faculty of Arts of Matej Bel University in Banská Bystrica (Museology and History). Since 2021 he has been an external PhD student at the Faculty of Arts of Matej Bel University in Banská Bystrica (Department of Slovak History). He has been working at the Slovak Mining Museum since 2011, since January 2014 as an expert worker and curator of the Modern History collection. In his scientific research, acquisition, publishing and cultural-educational activities, he focuses on the period since 1848, with an emphasis on the Banská Štiavnica region.

KONTAKT / CONTACT: PhDr. Daniel Harvan,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofská 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: historik@mzeumbs.sk, tel.: +421 45 694 9470

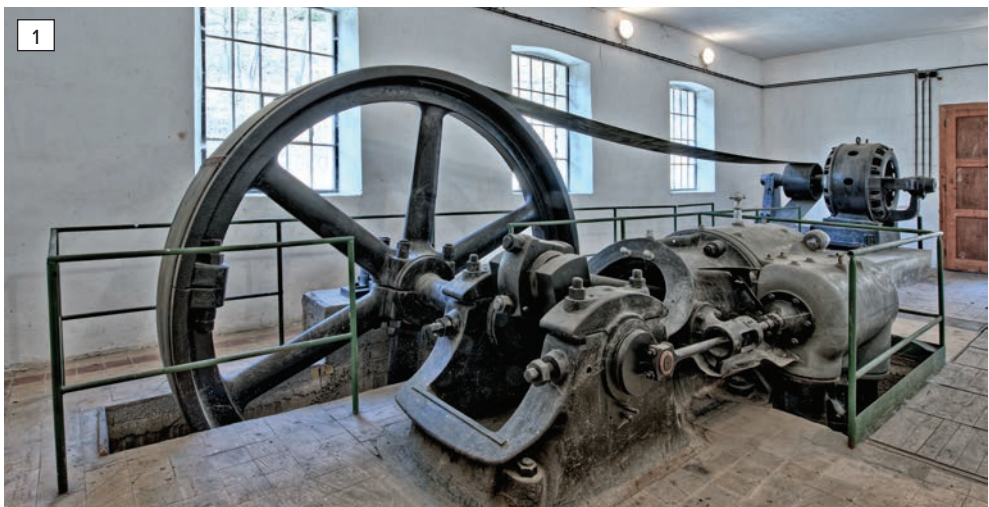
Osudy exponátov Banského múzea v prírode (BMP) získaných z banských závodov na východnom Slovensku

History of the Open-air Mining Museum's exhibits obtained from mining plants in eastern Slovakia

LUKÁŠ PATERA

Príspevok sa zameriava na históriu dvoch pozoruhodných exponátov v Banskom múzeu v prírode v Banskej Štiavnici. Obidva pochádzajú z východného Slovenska. Jedným je vzduchový kompresor od firmy Pokorný & Wittekind z roku 1917 zo spišského banského závodu Roztoky-Grétla a druhým železná ťažná veža zo šachty Rúfus pri Poproči z roku 1937. Kým kompresor je ukrytý v budove kompresorovne pred ústím štólne Bartolomej, ťažná veža bola po skrátení vztýčená nad šachtou Ondrej a dnes tvorí jednu z dominant skanzenu. Príspevok opisuje históriu oboch exponátov, ich inštaláciu a roky prevádzky až po moment záchranu a transportu do Banského múzea v prírode v Banskej Štiavnici.

The paper focuses on the history of two remarkable exhibits in the Open-air Mining Museum in Banská Štiavnica. Both come from eastern Slovakia. One is an air compressor from the Pokorný & Wittekind company (y. 1917) moved from the Spiš mining plant Roztoky-Grétla and the other is a mining tower (made of iron) from the Rúfus Shaft near the town of Poproč (y. 1937). While the compressor is hidden in the compressor building in front of the mouth of the Bartolomej Shaft, the tower was erected above the Ondrej Shaft after it was shortened, and today, it is one of the structures dominating the Open-air Museum. The paper describes the history of both exhibits, their installation and years of operation up to the moment of rescue and transport to the Open-air Mining Museum in Banská Štiavnica.

Obr. 1: Kompresor Pokorny & Wittekind v areáli BMP (foto: Lubomír Lužina). Obr. 2: Montáž kompresora v budove pred Štôľňou Bartolomej (zbierka SBM). Obr. 3: Ťažná veža nad Šachtou Rúfus pri Popročí v 40. rokoch 20. storočia (zbierka, Lukáš Patera). Obr. 4: Vztyčenie konštrukcie ťažnej veže nad Šachtou Ondrej v BMP (zbierka SBM). Obr. 5: Ťažná veža nad šachtou Ondrej (foto: Lubomír Lužina).

Fig. 1: Pokorny & Wittekind compressor at the BMP site (photo: Lubomír Lužina). Fig. 2: Installation of the compressor in the building in front of the Bartolomej Mine (SBM collection). Fig. 3: The mining tower above the Rúfus Shaft near Poproč in the 1940s (collection, Lukáš Patera). Fig. 4: Erection of the tower structure above the Ondrej Shaft in the BMP (SBM collection). Fig. 5: Mining tower above the Ondrej Shaft (photo: Lubomír Lužina).

PROFESIJNÝ PROFIL

Lukáš Patera je výskumným pracovníkom Slovenského banského múzea a zároveň doktorandom na Filozofickej fakulte Ostravskej univerzity v Ostrave so špecializáciou na hospodárske a sociálne dejiny novoveku. Zaoberá sa dejinami baníctva a železiarstva v Uhorsku v období 1848 – 1945, hospodárskymi dejinami strednej Európy, dejinami priemyslu a dopravy, technickými pamiatkami, výskumom mlynárstva a históriou kúpeľníctva. Je autorom viac než 45 odborných článkov a štúdií, ako aj spoluautorom viacerých monografií. Okrem toho je spoluzakladateľom projektu Databáza vodných mlynov na Slovensku (2022 – dnes). Od roku 2020 zároveň pôsobí v združení Čierne diery, ktoré sa venuje mapovaniu a záchrane industriálneho dedičstva na Slovensku.

PROFESSIONAL PROFILE

Lukáš Patera is a researcher at the Slovak Mining Museum and a PhD student specialising in the economic and social history of the modern period at the Faculty of Arts of the University of Ostrava. He focuses on the history of mining and ironmaking in the Kingdom of Hungary in the period of 1848 – 1945, the economic history of Central Europe, the history of industry and transport, technical monuments, research on grain milling and the history of the spa industry. He is the author of more than 45 scientific articles and studies, as well as co-author of several monographs. In addition, he is a co-founder of the project Database of Water Mills in Slovakia (2022 – today). Since 2020, he has also been active in the association Čierne diery (Black Holes), which is dedicated to mapping and preserving the industrial heritage in Slovakia.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Lukáš Patera,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofska 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: lukas.patera24@gmail.com, tel.: +421 949 752 580

Opálová baňa v lone prírody

An opal mine in the lap of nature

MAROŠ TUREK

Medzi Prešovom a Košicami sa rozprestiera pohorie sopečného pôvodu. Slanské vrchy vo svojom srdci ukrývajú svetový unikát, najväčšie a najstaršie opálové bane na svete. Dubnícke bane sú historicky aj kultúrne významnou lokalitou, ktorej história siaha hlboko do čias pred naším letopočtom. Drahý opál z Dubníka očaril nejedného panovníka, alchymistu či básnika.

Po skončení ťažby v roku 1922 si príroda postupne podmanila podzemie a aj povrch banského diela. Podzemie opálových baní sa stalo významným zimoviskom netopierov. Hibernuje tu až 16 rôznych druhov netopierov, vyše 8.000 jedincov. Opálové bane na Dubníku boli v roku 1964 vyhlásené za Chránený areál Dubnícké bane práve pre svoj pozitívny vplyv na populáciu netopierov.

Po skončení ťažby sa postupom času obnovil lesný porast na celom území poznačenom banskou činnosťou, čím sa zvýšila jeho biodiverzita. Stal sa tak domovom pre nové rastlinné a živočíšne druhy, z ktorých mnohé sú predmetom ochrany. Chránený areál Dubnícké bane sa nachádza na území, ktorého správca (Štátne lesy SR, OZ Šariš) je držiteľom Lesného certifikátu FSC, čo zaručuje environmentálne, sociálne a ekonomicky zodpovedné hospodárenie. Pre návštevníkov je celoročne prístupné podzemie baní ako aj naučný chodník vedúci lesom nachádzajúcim sa v 4. stupni ochrany (územie bez zásahu).

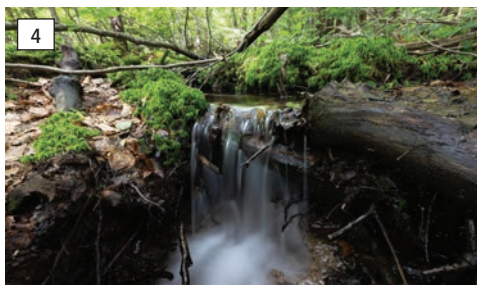
Snahou všetkých subjektov, ktorých záujmy sa na tomto území stretávajú, je maximálne využitie potenciálu tejto jedinečnej lokality návštevníkmi, avšak udržateľným spôsobom a v symbióze s prírodou.

Between Prešov and Košice, there is a mountain of volcanic origin. The Slanské vrchy (Slanské hills) conceal a unique gem in their heart, the largest and oldest opal mines in the world. The Dubnícké mines are a historically and culturally significant site, whose history dates back to BC times. The precious opal from Dubník enchanted many a ruler, alchemist and poet.

After the end of mining in 1922, nature gradually conquered the underground and the surface of the mine. The underground of the opal mines has become an important hibernation site for bats. Over 8,000 bats representing up to 16 different species hibernate there. In 1964, the Dubník opal mines were declared the Dubnícké Mines Protected Area because of their positive impact on the bat population.

With the cessation of mining, the forest cover in the entire area affected by mining activities was restored over time, increasing its biodiversity, including becoming home to many species of protected plants and animals. The protected area of the Dubnícké Mines is located in territory where the administrator (State Forests of the Slovak Republic) is a holder of the Forest Sustainability Certificate (FSC), which guarantees environmentally, socially and economically responsible management. The underground of the mines as well as the education trail leading through the forest located in the 4th protection level (non-intervention area) are both accessible to visitors all year round.

All entities whose interests meet in this area aim to maximise the potential of this unique site for visitors, but in a sustainable way and in symbiosis with nature.

Obr. 1: Stratovulkán Zlatá Baňa (foto: Martin Strmiska). Obr. 2: Povrchová dobývka v banskom revíri Libanka (foto: Maroš Turek). Obr. 3: Náučný chodník Chráneným areálom Dubnícke bane – Náučná tabuľa: Netopiere (foto: Slovenské opáľové bane). Obr. 4: Rašelínik v Chránenom areáli Dubnícke bane (foto: Martin Strmiska). Obr. 5: Portál Jozef – začiatok sprevádzanej prehliadky v podzemí (foto: Maroš Turek). Obr. 6: Prvá rozrážka štólne Jozef (foto: Maroš Turek).

Fig. 1: Stratovolcano Zlatá Baňa (photo: Martin Strmiska). Fig. 2: Surface mining in the Libanka mining district (photo: Maroš Turek). Fig. 3: Educational trail through the protected area of Dubnícke Mines – Educational board: Bats (photo: Slovenské opáľové bane) Fig. 4: Sphagnum moss in the Dubnícke Mines protected area (photo: Martin Strmiska). Fig. 5: Portal Jozef – the beginning of the guided tour in the Dubnícke Mines' underground (photo: Maroš Turek). Fig. 6: The first fork in the Jozef Tunnel (photo: Maroš Turek).

PROFESIJNÝ PROFIL

Maroš Turek je absolventom Ekonomickej univerzity v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, odbor Poistná matematika a štatistika. Autor je od roku 2019 riaditeľom a konateľom obchodnej spoločnosti Slovenské opáľové bane, s.r.o., ktorá spravuje dobývací priestor Červenica, evidenčné číslo D/77, nerast> drahý opál.

PROFESSIONAL PROFILE

Maroš Turek is a graduate of the University of Economics in Bratislava, Faculty of Economic Informatics, majoring in Insurance Mathematics and Statistics. Since 2019, the author has been the director and the executive manager of the company Slovenské opáľové bane, s.r.o., which manages the Červenica mining area, registration number D/77, mineral> precious opal.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Maroš Turek,

Slovenské opáľové bane, s.r.o., Návštevnícke centrum – štôľňa Jozef, 082 07 Červenica 198, Slovensko, e-mail: maros.turek@opalovebane.com, tel.: +421 905 309 670

Rekonštrukcia a prístavba vstupného objektu Banského múzea v prírode (BMP) v rokoch 2005 – 2006

Reconstruction and extension of the entrance building of the Open-air Mining Museum (BMP) in 2005 – 2006

LUBOMÍR LUŽINA

Vstupný objekt BMP bol postavený v roku 1979 ako dočasný, aby bolo možné prevádzkovať prvé dokončené časti BMP – areál Šachty Ondrej a podzemnú expozíciu. Definitívny vstup do areálov BMP bol pôvodne plánovaný na Prachárni, kde malo byť aj veľkokapacitné parkovisko.

Nová situácia, keď sa ukázalo dobudovanie BMP podľa pôvodných plánov ako málo pravdepodobné, podnietila v roku 2000 vedenie Slovenského banského múzea začať riešiť prestavbu už nevyhovujúceho „provizórneho“ vstupného objektu v areáli Ondrej šachty.

Po konzultáciách s Ing. arch. R. Murgašom, ktorý bol hlavným riešiteľom tejto úlohy, bola prijatá koncepcia prestavby existujúceho objektu tak, aby nová budova svojím vonkajším obrysom pripomínala banský ťažný gápel.

Po štvorročnom úsilí vedenia múzea sa podarilo zaradiť prestavbu do plánu hlavných úloh na roky 2005 – 2006. V júni 2005 prebehla verejná súťaž na zhotoviteľa stavby, ktorej víťazom sa stala firma Simkor, s.r.o., Banská Štiavnica.

Priebeh prestavby dokumentujú priložené fotografie. Okrem nepriazni počasia sa musela stavebná firma vysporiadať aj s množstvom problémov, ktoré pri výstavbe takéhoto atypického objektu vznikali takmer každý deň. Vedenie firmy Simkor splnilo svoj sľub a stavba bola dokončená v predstihu, takže mohla byť verejnosti predstavená na tradičnom baníckom juniálese 10. júna 2006.

Rekonštrukcia a prístavba vstupného objektu BMP trvala desať mesiacov a stála 9 999 480 Sk.

The BMP entrance building was built in 1979 as a temporary structure to allow the operation of the first completed parts of the BMP – the Ondrej Shaft area and the underground exhibition. The final entrance to the BMP site was originally planned for the site of the Pracháreň (former gunpowder storage), where a large-capacity car park would have been located.

The new situation that arose when the completion of the BMP according to the original plans turned out to be unlikely, prompted the Slovak Mining Museum (SBM) management in 2000 to start planning the reconstruction of the inadequate „temporary“ entrance building in the Ondrej Shaft area.

After consultations with Ing. arch. R. Murgaš, who was the main architect for this task, the concept of re-designing the existing building was adopted so that the new building's external outline resembled structures housing whims (mining hoists).

After four years of efforts by the Museum management, the reconstruction was included in the plan of main tasks for 2005 – 2006. In June 2005, a public tender for the construction contractor was held, the winner of which was the Simkor, s. r. o., Banská Štiavnica company.

The course of the rebuilding is documented in the attached photographs. In addition to the bad weather, the construction company had to deal with a number of problems that arose almost every day during the construction of such an atypical building. The Simkor management fulfilled its promise, and the construction was completed ahead of schedule. As a result, it could be presented to the public at the traditional mining Juniáles festival on 10 June 2006.

The reconstruction and extension of the BMP entrance building took ten months and cost SKK 9,999,480.

Obr. 1: Rozoberanie starej strechy, november 2005 (foto: Lubomír Lužina). Obr. 2: Osádzanie centrálneho piliera, december 2005 (foto: Lubomír Lužina). Obr. 3: Montáž krovu, december 2005 (foto: Lubomír Lužina). Obr. 4: Ukladanie šindľa, december 2005 (foto: Lubomír Lužina). Obr. 5: Dokončená strecha, marec 2006 (foto: Lubomír Lužina). Obr. 6: Hotová stavba, jún 2006 (foto: Lubomír Lužina).

Fig. 1: Dismantling the old roof, November 2005 (photo: Lubomír Lužina). Fig. 2: Installing the central pillar, December 2005 (photo: Lubomír Lužina). Fig. 3: Assembling the trusses, December 2005 (photo: Lubomír Lužina). Fig. 4: Shingle laying, December 2005 (photo: Lubomír Lužina). Fig. 5: Finished roof, March 2006 (photo: Lubomír Lužina). Fig. 6: Finished building, June 2006 (photo: Lubomír Lužina).

PROFESIJNÝ PROFIL

Lubomír Lužina po absolvovaní Vysokej školy baníckej v Košiciach pracoval v Rudných baniach v Hodruši a v Banskej Štiavnici. Od roku 1993 pracuje v Slovenskom banskom múzeu, postupne na oddelení Geológie a mineralógie, Banskom múzeu v prírode a oddelení Banskej techniky.

Zaoberá sa spracovávaním časti zbierkového fondu Banskej techniky (asi 4 500 kusov z celkových viac ako 9 000 kusov) a pre SBM je garantom odbornosti pre banskú činnosť. Jeho najdôležitejšou činnosťou je však montanistická fotodokumentácia. Od roku 2003 fotografuje prejavy banskej činnosti (štôlna, šachty, odvaly, technické budovy...) ako aj prevažne všetky banícke podujatia v širšom regióne Banskej Štiavnice. Aktívne sa podieľal na príprave Banskoštiavnického Geoparku, pre ktorý pripravil podklady o vybraných častiach vodohospodárskeho systému.

PROFESSIONAL PROFILE

Lubomír Lužina, after graduating from the Mining University in Košice, worked in the ore mines in Hodruša and B. Štiavnica. Since 1993, he has worked in the Slovak Mining Museum, successively in the Department of Geology and Mineralogy, the Open-air Mining Museum, and the Department of Mining Technology.

He is involved with the processing of part of the Mining Technology collection (about 4,500 pieces out of the total of more than 9,000 pieces) and is the SBM's chief expert on mining activities. However, his most important activity is photo-documenting mining landscapes. Since 2003, he has been photographing the manifestations of mining activity (tunnels, shafts, tailings, technical buildings...) as well as almost all mining events in the wider B. Štiavnica region. He actively participated in the preparation of the Banská Štiavnica Geopark, for which he prepared documents on selected parts of the water management system.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Lubomír Lužina,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofska 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: luboluzina@gmail.com, tel.: +421 908 935 488

Výstavná a expozičná činnosť určená pre laickú verejnú v podmienkach ťažobnej organizácie Slovenská banská, spol. s r.o. Hodruša-Hámre

Exhibition and exposition activities designed for the general public within the conditions of the mining organization Slovenská banská, Ltd. Hodruša-Hámre

RICHARD KAŇA

V názve uvedená organizácia je svojím zameraním na ťažbu a spracovanie rudných ložísk v súčasnosti jediná svojho druhu na území Slovenska, dokonca celého bývalého Československa. V súčasných mimoriadne náročných ekonomických podmienkach pritom dokáže po každej stránke plniť mimoriadne prísne hygienicko-ekologické kritériá a rôznymi opatreniami ich aj vylepšovať.

Súčasne so zahájením svojej výrobných činnosti v roku 1994 paralelne začala Slovenská banská práce na projekte „Vybudovanie stálej banskej a geologickej expozície na bani Starovšechsvätých v Hodruši-Hámroch“. Táto je v nepretržitej prevádzke už viac ako 10 rokov. Jej úlohou je nielen oboznámiť návštevníkov s geologickými pomermi rudného rajónu a jeho históriou, ale tiež o nevyhnutnosti ťažby nerastných surovín pre ľudstvo pri maximálnom dodržiavaní a vylepšovaní kritérií v oblastiach hygieny a ekológie.

Našími cieľmi do budúcnosti sú rozšírenie uvedenej expozície o problematiku vplyvov banskej činnosti na životné prostredie a jej čiastočná virtualizácia.

V spolupráci s obcou Hodruša-Hámre pripravujeme vybudovanie ďalšieho podobného komplexu pri využití povrchových objektov šachty Mayer.

Slovenská banská, Ltd. Hodruša-Hámre is currently unique among companies extracting and processing ore deposits in Slovakia and, in fact, the entire former Czechoslovakia. In the current exceptionally challenging economic conditions, the company still manages on all fronts to meet extremely strict hygienic and ecological criteria, continuously even exceeding them through various measures.

Simultaneously with starting its production activities in 1994, Slovenská banská also commenced its work on the project Establishment of a Permanent Mining and Geological Exhibition at the Old All Saints Mine in Hodruša-Hámre. This exhibition has been in continuous operation for more than 10 years. Its task is not only to acquaint visitors with the geological conditions of the ore region and its history but also to emphasize the necessity of mineral resource extraction for humanity while maximizing adherence to and improving criteria in hygiene and ecology.

The company's future goals include expanding and partially virtualizing the aforementioned exhibition to address the environmental impacts of mining.

In collaboration with the municipality of Hodruša-Hámre, Slovenská banská is preparing to build another similar complex, utilizing surface facilities at the Mayer Shaft.

Obr. 1: Vydobyté priestory v aktívnej Bani Rozália v Hodruši-Hámroch (foto: Lubomír Lužina). Obr. 2: Spracovanie rudy vo flovačnej úpravni zvädu (foto: Richard Kaňa st.). Obr. 3: Povrchové objekty Banskej a geologickej expozície na Bani Starovšechsvätých (photo: Richard Kaňa st.). Obr. 4: Výstavba repliky banskej stupy v priestoroch expozície na Bani Starovšechsvätých (foto: Richard Kaňa st.). Obr. 5: Zrekonštruovaný portál prekopy k šachte Lill na Bani Starovšechsvätých (foto: Richard Kaňa st.). Obr. 6: Zrekonštruovaný spoločný hrob 15 baníkov zabitých pri hromadnom banskom nešťastí v roku 1879 (foto: Richard Kaňa st.).

Fig. 1: Excavated areas in the active Rozália Mine in Hodruša-Hámre (photo: Lubomír Lužina). Fig. 2: Ore processing in the flotation treatment plant (photo: Richard Kaňa Sr.). Fig. 3: Surface buildings of the Mining and Geological Exposition at the Old All Saints Mine (photo: Richard Kaňa Sr.). Fig. 4: Construction of a replica of a stamp mill in the exhibition area at the Old All Saints Mine (photo: Richard Kaňa Sr.). Fig. 5: Reconstructed portal of the connecting tunnel to the Lill shaft at the Old All Saints Mine (photo: Richard Kaňa Sr.). Fig. 6: Reconstructed common grave of 15 miners killed in a large mining accident in 1879 (photo: Richard Kaňa Sr.).

PROFESIJNÝ PROFIL

Richard Kaňa je absolventom Baníckej fakulty Vysokej školy technickej v Košiciach. Od roku 1978 až 1993 bol pracovníkom Rudných baní, š. p. Banská Bystrica, závodu Hodruša-Hámre a podnikového riaditeľstva v Banskej Bystrici. Vývoj jeho pracovného zaradenia: zmenový technik – revírník na Bani Rozália, technolog, vedúci Bane Rozália, výrobný inšpektor na podnikovom riaditeľstve Rudných baní, hlavný inžinier banského závodu v Hodruši-Hámroch, riaditeľ závodu. V období rokov 1994 až 2013 bol konateľom Slovenskej banskej, s.r.o. Hodruša-Hámre a riaditeľom závodu. Do roku 2023 bol, už ako dôchodca, vedúci banskej a geologickej expozície na Bani Starovšechsvätých v Hodruši Hámroch. Dnes v tejto expozícii pracuje ako dobrovoľník.

PROFESSIONAL PROFILE

Richard Kaňa is a graduate of the Faculty of Mining at the Technical University in Košice. From 1978 to 1993, he was an employee of Rudné bane (the Ore Mines) company, working at the state enterprise in Banská Bystrica, at the Hodruša-Hámre plant, and at the corporate headquarters in Banská Bystrica. The development of his work is as follows: shift technician – production director at the Rozália Mine, technologist, head of the Rozália Mine, production inspector at the corporate headquarters of Rudné bane, chief engineer of the mining plant in Hodruša-Hámre and, finally, director of the plant. From 1994 to 2013, he was the managing director of Slovenská banská, Ltd. Hodruša-Hámre and the director of the plant. From his retirement until 2023, he was the head of the mining and geological exposition at the Old All Saints Mine in Hodruša Hámre. Today, he works as a volunteer in this exhibition.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Richard Kaňa,

Slovenská banská, spol. s r.o., Hodruša Hámre, Slovensko, e-mail: kana.richard@slovenskabanska.sk, tel.: +421 903 185 777

Transformácia Kysucko-oravskej lesnej železnice na organickú súčasť Múzea kysuckej dediny vo Vychylovke

Transformation of the Kysuce-Orava Forest Railway into an organic part of the Museum of Kysuce Village in Vychylovka

MIROSLAVA JANČULOVÁ

V súvislosti s témami ako múzeá v prírode, transformácia priemyselných objektov zaťažujúcich životné prostredie na objekty cestovného ruchu – vzdelávacie či múzejné inštitúcie, je cieľom príspevku rámcové priblíženie bývalej Kysucko-oravskej železnice. Príspevok vás prevedie od vzniku dvoch lesných železníc cez ich vzájomné prepojenie, ukončenie pôvodnej činnosti, zrušenie až po záchranu. Vďaka existencii jedinečného úvratového systému sa dostala zachovaná časť železnice, vrátane koľajových vozidiel, do správy Kysuckého múzea so zámerom jej funkčnej obnovy a nového spoločenského využitia formou múzejnej železnice v budovanej národopisnej expozícii. Po začatí prevádzky Múzea kysuckej dediny sa na zachovanej časti železnice uskutočňovali ukážkové jazdy historických vlakov. Od roku 1991 nesie názov Historická lesná úvratová železnica a je národnou kultúrnou pamiatkou.

Príspevok sa venuje tiež tomu, čo je erózia, a aké sú jej dopady na prevádzku Historickkej lesnej úvratovej železnice a Múzea kysuckej dediny. Múzeum svojou činnosťou prispieva k vzdelávaniu obyvateľstva a skvalitneniu životného prostredia prostredníctvom realizovania environmentálnych projektov a náučných chodníkov.

In connection with topics such as open-air museums, transformation of industrial areas burdening the environment into tourism sites – educational or museum institutions, the aim of the paper is to present events from the history of the former Kysuce-Orava railway. The paper will take you from the beginnings of the two forest railways through their interconnection, termination of their original functions, their closure, and to their eventual rescue. Thanks to the existence of the unique switchback system, the preserved part of the railway, including the rolling stock, was placed under the administration of the Kysucká Museum with the intention of its functional restoration and new public use in the form of a museum railway in the ethnographic exposition (currently under construction). After the opening of the Museum of Kysuce Village, demonstration rides on historical trains were held on the preserved part of the railway. Since 1991, it has been called the Historical Forest Switchback Railway and is a national cultural monument.

The paper also discusses what erosion is and what its impacts are on the operation of the Historical Forest Switchback Railway and the Museum of Kysuce Village. The Museum contributes to the education of the population and the improvement of the environment through the implementation of environmental projects and nature trails.

Obr. 1: Stanica sedlo Byskyd v roku 1926 (foto: Kysucké múzeum). Obr. 2: Kolektív pracovníkov Kysucko-oravskej lesnej železnice v 50. rokoch (foto: Kysucké múzeum). Obr. 3: Stretnutie vlakov v Stanici Chmúra na odbočke do prvej úvrate (foto: Kysucké múzeum). Obr. 4: Príchod DH120 s výletným vagónom do Stanice Chmúra (foto: Miroslava Jančulová). Obr. 5: Parné lokomotívy HLÚŽ v súčasnosti (foto: Miroslava Jančulová). Obr. 6: Výletná jazda okolo mlynu a píly z Klubiny (foto: Miroslava Jančulová).

Fig. 1: Byskyd pass station in 1926 (photo: Kysucké Museum). Fig. 2: Team of workers of the Kysuce-Orava Forest Railway in the 1950s (photo: Kysucké Museum). Fig. 3: Meeting of trains at Chmúra Station at the first switchback (photo: Kysucké Museum). Fig. 4: Arrival of the DH120 with the excursion car at Chmúra Station (photo: Miroslava Jančulová). Fig. 5: HLÚŽ steam locomotives at present (photo: Miroslava Jančulová). Fig. 6: Excursion ride around the grain mill and sawmill from the direction of the village of Klubina (photo: Miroslava Jančulová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Miroslava Jančulová absolvovala magisterské štúdium v odbore Žurnalistika a bakalárske štúdium v odbore Slovenský jazyk a kultúra na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku. Je vedúcou Správy Múzea kysuckej dediny. Má skúsenosti z práce v oblasti marketingu, reklamy a PR.

PROFESSIONAL PROFILE

Miroslava Jančulová graduated with a Master's Degree in Journalism and a Bachelor's Degree in Slovak Language and Culture at the Faculty of Arts of the Catholic University in Ružomberok. She is the head of the Administration of the Museum of Kysuce Village. Her experience include working in marketing, advertising and PR.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Miroslava Jančulová,

Kysucké múzeum, Múzeum kysuckej dediny, Moyzesova 50, 022 01 Čadca, Slovensko,
e-mail: janculova@kysuckemuzeum.sk, tel.: +421 915 521 330

Poštovní štola ve Zlatých Horách

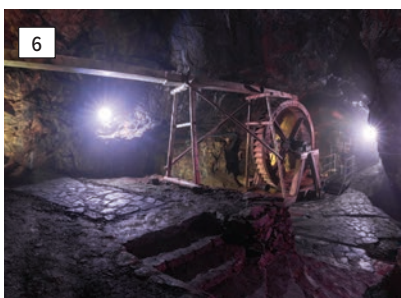
The Poštovní (Postal) Mine in Zlaté Hory

JIŘÍ JURÁŠ

Poštovní štola se nachází zhruba 6 km jižně od města Zlaté hory, nedaleko podzemních prostorů Speleoterapie. První zmínka o Poštovní štolě pochází z roku 1513. Největšího rozvoje důlní činnosti na tomto díle bylo dosaženo ve druhé polovině 17. století, kdy se zde těžily kyzovité měděné rudy, později pak pyrit. V různých úrovních důlního díla jsou dobře zachovalé části ručně sekaných chodeb a komínů z nejstarších období, jakožto i původní vodotěžní zařízení ze dřeva. Nejpozoruhodnějším prvkem v podzemí je však modrá „alofánová“ výzdoba.

The Poštovní Mine is located about 6 km south of the town of Zlaté hory, near the underground Speleotherapy premises. The first mention of the Poštovní Mine dates back to 1513. The greatest development of mining activity in this area was achieved in the second half of the 17th century, when chalcopyrite (copper ore mineral) and later pyrite (iron ore mineral) were mined here. Well-preserved parts of hand-cut tunnels and chimneys from the earliest periods, as well as the original water extraction equipment made of wood, can be found on the various levels of the mine workings. The most striking feature in the underground, however, is the blue „allophane“ decoration.

Obr. 1: Poštovní štola – alofánová výzdoba (foto: Martin Kotas). Obr. 2: Poštovní štola – dřevěné kolo vodotěžného zařízení (foto: Martin Kotas). Obr. 3: Poštovní štola – jezírko (foto: Martin Kotas). Obr. 4: Poštovní štola – mihadla a táhla vodotěžného zařízení (foto: Martin Kotas). Obr. 5: Poštovní štola – vodotěžné zařízení (foto: Martin Kotas). Obr. 6: Poštovní štola – vodotěžné zařízení (foto: Martin Kotas).

Fig. 1: Poštovní Mine – allophane decoration (photo: Martin Kotas). Fig. 2: Poštovní Mine – wooden wheel of water extraction equipment (photo: Martin Kotas). Fig. 3: Poštovní Mine – pond (photo: Martin Kotas). Fig. 4: Poštovní Mine – beams and rods of the water extraction pump (photo: Martin Kotas). Fig. 5: Poštovní Mine – water extraction pump (photo: Martin Kotas). Fig. 6: Poštovní Mine – water extraction pump (photo: Martin Kotas).

PROFESNÍ PROFIL

Jiří Juráš je absolventem jesenického gymnázia. Tři roky působil pracovně v zahraničí, v Španělsku a Skotsku. Pátým rokem je ředitelem příspěvkové organizace (PO) Zlatohorsko kraj pokladů zaměřenou na rozvoj cestovního ruchu v regionu. Před tím byl ředitelem PO Městská kulturní zařízení Jeseník. Aktuálně je také členem Zastupitelstva města Jeseníku, členem správní rady Jeseníky sdružení cestovního ruchu a Výboru pro rozvoj cestovního ruchu Zastupitelstva Olomouckého kraje.

PROFESSIONAL PROFILE

Jiří Juráš is a graduate of the Jesenice Grammar School. For three years, he worked abroad, in Spain and Scotland. For the fifth year now, he is the director of the public, non-profit organization Zlatohorsko kraj pokladů (Zlaté hory Region of Treasures), which focuses on the development of tourism in the region. Before that, he was the director of the Municipal Cultural Facilities Jeseník, a public non-profit organisation. He is also currently a member of the Jeseník Town Council, a member of the Board of Directors of the Jeseníky Tourism Association and a member of the Committee for Tourism Development of the Olomouc Regional Parliament.

KONTAKT / CONTACT: Jiří Juráš,

Zlatohorsko kraj pokladů, Nám. Svobody 80, 793 76 Zlaté Hory, Česká republika, e-mail: reditel@krajpokladu.cz, tel.: +420 774 801 099

Jílovský zlatorudný revír

Důlní díla ve správě Regionálního muzea v Jílovém u Prahy

Jílovský gold mining district
Mines in the administration of the Regional Museum in Jílové u Prahy

ŠÁRKA JUŘINOVÁ

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy se specializuje na historii těžby a zpracování zlata. Kromě hlavní budovy Mince na náměstí, v níž se nachází rozsáhlá expozice zlata, muzeum spravuje tři důlní díla, která jsou sezonně přístupná veřejnosti. Štoly se nacházejí tři kilometry od muzea a vede k nim naučná stezka Jílovské zlaté doly. Každá štola nabízí jedinečný pohled na určité období v historii hornictví a má své unikátní rysy.

Štola sv. Josefa je kulturní památkou a prezentuje ukázkou středověkého dobývání. Na stěnách jsou patrné stopy po ručních nástrojích – želízka a mlátky. Díky vlhkosti zůstaly v hloubení zachovány dřevěné prvky, jako žebříky a výdřevy. Zajímavostí jsou i pozůstatky po sazích, které dokazují i dobývací metodu sázení ohně.

Ve Štole sv. Antonína Paduánského probíhala těžba v novověku. Trasa pro návštěvníky vede ve dvou patrech spojených úzkým komínem. Převýšení 21 m se zdolává po soustavě sedmi žebříků. Navíc není chodba osvětlena, každý návštěvník projde prohlídkovým okruhem se skutečnou hornickou lampou. Na stěnách jsou stopy po ručním vrtání, což je způsob dobývání dokumentovaný v 18. století.

Třetí Štola Halíře představuje těžební aktivity 20. století. Byla ražena za účelem podfárání rozsáhlých povrchových zbytků starých prací. Mělo být zjištěno předpokládané pásmo rudních žil. Díky sklonu deskovitých vrstev rohovců má unikátní kosočtvercový tvar. Navíc je štola bezbariérová a prohlídku tak mohou absolvovat osoby se sníženou možností pohybu.

The Regional Museum in Jílové u Prahy specializes in the history of gold mining and processing. In addition to the main building, Mince (Engl. transl.: Coin), on the town square, which houses an extensive exhibition of gold, the Museum manages three mining sites that are open to the public seasonally. The mines are located three kilometres from the Museum and can be reached by walking along the Jílovské zlaté doly (Jílov Gold Mines) education trail. Each mine offers a unique insight into a particular period in mining history and has its own unique features.

The St. Joseph's Mine is a cultural monument and an example of medieval mining. Traces of working with hand tools – iron and chisel – are visible on the walls. Due to the humidity, wooden elements such as ladders and timbers were preserved here. Interesting are also the remains of soot, which prove the use of fire setting in mining here.

The St. Anthony of Padua Mine was excavated in the modern era. The route for visitors is along two floors connected by a narrow chimney. The elevation of 21 m is climbed by a system of seven ladders. In addition, the corridor is not illuminated; each visitor walks the tour loop with a real miner's lamp. There are traces of hand drilling on the walls, a method of quarrying documented in the 18th century.

The Halíře Mine presents mining activities of the 20th century. It was excavated to undercut extensive surface remnants of old workings. The inferred zone of ore veins was to be identified. Due to the slope of the plate-like layers of hornblende, the mining tunnel has a unique diamond shape. In addition, the tunnel is barrier-free, and the tour can be taken by people with reduced mobility.

Obr. 1: Štola sv. Antonína Paduánského (foto: Archiv Regionálního muzea v Jílovém u Prahy). Obr. 2: Portál Štoly sv. Antonína Paduánského (foto: Archiv Regionálního muzea v Jílovém u Prahy). Obr. 3: Štola Halíře (foto: Kamila Motyčková a Jiří Šír). Obr. 4: Vzorek Jílovského zlata (foto: Archiv Regionálního muzea v Jílovém u Prahy). Obr. 5: Portál Štoly sv. Josefa (foto: Archiv Regionálního muzea v Jílovém u Prahy). Obr. 6: Štola Halíře (foto: Archiv Regionálního muzea v Jílovém u Prahy).

Fig. 1: The St. Anthony of Padua Mine (photo: Archive of the Regional Museum in Jílové u Prahy). Fig. 2: The portal of the St. Anthony of Padua Mine (photo: Archive of the Regional Museum in Jílové u Prahy). Fig. 3: The Halíře Mine (photo: Kamila Motyčková and Jiří Šír). Fig. 4: Sample of gold from Jílové (photo: Archive of the Regional Museum in Jílové u Prahy). Fig. 5: The portal of the St. Joseph's Mine (photo: Archive of the Regional Museum in Jílové u Prahy). Fig. 6: The Halíře Mine (photo: Archive of the Regional Museum in Jílové u Prahy).

PROFESNÍ PROFIL

Šárka Juřinová vystudovala v letech 2005 – 2015 na Filozofické fakultě a Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze obory Pravěká a středověká archeologie a Dějiny křesťanského umění. Více než 20 let působila ve společnosti ARCHAIA, jako terénní archeolog, vedoucí laboratoře a správce náleзовých a archivních fondů společnosti. Odborně se zaměřuje především na problematiku prehistorické archeologie a drobnou figurální plastiku z přelomu středověku a novověku. Od roku 2016 působí ve funkci ředitelky Regionálního muzea v Jílovém u Prahy, kde se zaměřuje na moderní trendy v muzejnictví, prezentaci výstav, přednášek a kulturních akcí pro širokou veřejnost. Odborně se věnuje montánní archeologii.

PROFESSIONAL PROFILE

From 2005 to 2015, Šárka Juřinová studied at the Faculty of Philosophy and the Catholic Theological Faculty of Charles University in Prague, majoring in the fields of Prehistoric and Medieval Archaeology, and the History of Christian Art. For more than 20 years, she worked at ARCHAIA as a field archaeologist, head of the laboratory, and manager of the company's finds and archive collections. Her main areas of expertise are prehistoric archaeology and small figurative sculpture from the turn of the Middle Ages and the modern period. Since 2016, she has been the director of the Regional Museum in Jílové u Prahy, where she focuses on modern trends in museology, presenting exhibitions, lectures and cultural events for the general public. Her professional focus is in archaeological surveys of mining landscapes.

KONTAKT / CONTACT: PhDr. et Mgr. Šárka Juřinová,

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, Masarykovo náměstí 16, 254 01 Jílové u Prahy, Česká republika,
e-mail: reditelka@muzeumjilove.cz, tel.: +420 241 950 791

KONVERZIE INDUSTRIÁLNEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA AKO INŠPIRATÍVNE PRÍLEŽITOSTI

CONVERSIONS OF INDUSTRIAL
CULTURAL HERITAGE AS INSPIRATIONAL
OPPORTUNITIES

Konverzia šachty Ludovika v Kremnici

Conversion of the Ludovika Shaft in Kremnica

KATARÍNA URGELOVÁ

Kremnica, významné banské mesto, z ktorého sa dnes akosi pomaly vytráca život. Banská éra skončila a ako zo štôlní, tak aj z mesta sa postupne vytrácali ľudia. Zostalo tu však neoceniteľné dedičstvo, ktoré má možno poslednú možnosť vstať z mŕtvych.

Riešený areál Šachty Ludovika v minulosti tvoril komplex budov, ktoré boli vzájomne prepojené a technologicky na seba nadväzovali. Dnes veľká časť areálu chátra. Prezentovaný návrh sa snaží opätovne prepojiť jednotlivé budovy a vytvoriť tu novú, verejnú funkciu. Cieľom je vybudovať tu silný turistický bod, z ktorého vychádza sieť turistických trás a ktorý je zároveň prepojený s historickým centrom Kremnice.

Autorka navrhuje v Šachte Ludovika banské múzeum s tradičnými aj virtuálnymi expozíciami a priestor kaviarne so sálou pre podujatia. Budova ťažnej veže je koľajnicami priamo prepojená s budovou drviarne a so Štôľňou Andrej, ktorá je prístupná verejnosti. Vzniká tak dlhý expozičný banský okruh.

Šachtu obklopujú exteriérové terasy, ktoré sú vhodné pre organizovanie väčších podujatí a prinášajú výhľady nielen na dominantnú ťažnú vežu, ale aj na historické centrum Kremnice.

Banskú šachtu autorka navrhuje obnoviť v troch rovinách. Ťažnú vežu a historickú časť severného krídla obnoviť podľa podkladov zo začiatku 20. storočia, mladšiu prístavbu od historickej oddeliť súčasnými prvkami a južné krídlo obnoviť so zachovanými prvkami z roku 1960, ktoré sú stále v dobrom stave.

Areál by mal priniesť nové multifunkčné verejné priestory, v ktorom vyniknú historicky hodnotné vrstvy jemne doplnené novými, nerušivými stavebnými prvkami. Dôležitým bodom je nestratiť atmosféru a zachovať genius loci banského areálu.

Kremnica, an important gold mining town, from which life is slowly disappearing. As the mining era came to its end, people gradually disappeared from both the mines and the town. However, a priceless legacy has remained here and may have one last chance to raise the town from the dead.

In the past, the Ludovika Shaft complex consisted of a cluster of buildings that were interconnected and technologically linked to each other. Today, a large part of the site is dilapidated. The presented proposal seeks to reconnect the individual buildings and create a new, public function. The aim is to build an attractive tourist site, a starting point for a network of tourist trails, which is also connected with the historical centre of Kremnica.

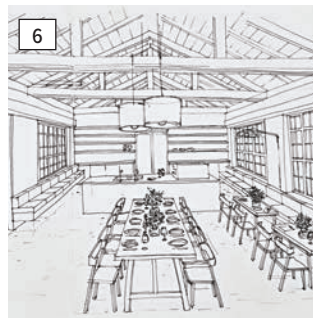
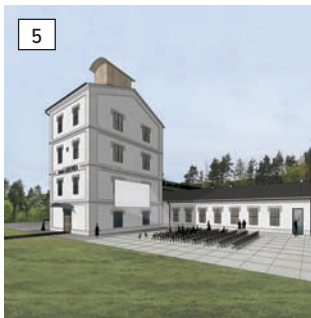
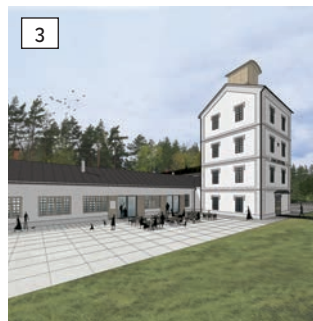
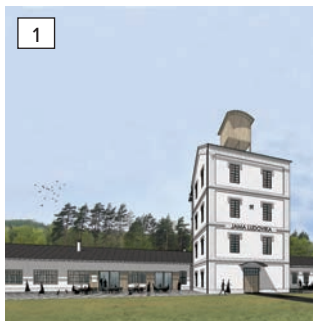
The author's proposal is that the Ludovika Shaft would house a mining museum with traditional and virtual exhibitions and a café area with an event hall. The mining tower building is directly connected by rails to the crushing plant and to the Andrej Mine, which is open to the public. This creates a long circuit of mining expositions.

The shaft is surrounded by exterior terraces suitable for organizing events and providing views not only of the dominant tower, but also of the historical centre of Kremnica.

The proposal is to restore the mine shaft on three levels. The tower and the historic part of the north wing should be restored according to early 20th century documents, the younger extension should be separated from the historic one by contemporary elements, and the south wing should be restored with preserved elements from 1960, which are still in good condition.

The area should include new multifunctional public spaces, which would allow the historically valuable layers, enhanced with new and subtle structures, to stand out. The important point is not to lose the atmosphere and preserve the genius loci of the mining area.

Obr. 1: Šachta Ludovika, celkový pohľad – architektonický návrh (3D náhľad: Katarína Urgelová). Obr. 2: Nádvorie šachty (1) – súčasný stav (foto: Katarína Urgelová). Obr. 3: Nádvorie šachty (1) – architektonický návrh s kaviarňou a okolím (3D náhľad: Katarína Urgelová). Obr. 4: Nádvorie šachty (2) – súčasný stav (foto: Katarína Urgelová). Obr. 5: Nádvorie šachty (2) – architektonický návrh s priestorom pre podujatia a okolím (3D náhľad: Katarína Urgelová). Obr. 6: Kaviareň, sála - návrh interiéru v bočnej budove (3D náhľad: Katarína Urgelová).

Fig. 1: Ludovika shaft, overall view – architectural design (3D view: Katarína Urgelová). Fig. 2: Courtyard of the shaft (1) – current state (photo: Katarína Urgelová). Fig. 3: Courtyard of the shaft (1) – architectural design with café and surroundings (3D view: Katarína Urgelová). Fig. 4: Courtyard of the shaft (2) - current state (photo: Katarína Urgelová). Fig. 5: Courtyard of the shaft (2) – architectural design with space for events and surroundings (3D view: Katarína Urgelová). Fig. 6: Café, hall – interior design in the side building (3D view: Katarína Urgelová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Katarína Urgelová je absolventkou Fakulty architektúry a dizajnu STU v Bratislave, kde študovala pod vedením architektov Pauliny, Hrašková a Terao-Vošková na Ústave dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok. Štúdium architektúry si vyskúšala aj na ČVUT v Prahe, kde nastúpila po skončení Strednej odbornej školy drevárskej vo Zvolene.

V súčasnosti pôsobí v Banskej Štiavnici v Ateliéri HAUS a v Dielni HAUS ako architektka. Vďaka spojeniu architektonického ateliéru so stolárskou dielňou tak môže priamo sledovať, ako sa návrhy menia na skutočnosť a dokonca sa niekedy zúčastňovať aj na samotnej výrobe nábytku.

PROFESSIONAL PROFILE

Katarína Urgelová is a graduate of the Faculty of Architecture and Design of the Slovak Technical University in Bratislava, where she studied under the guidance of architects Pauliny, Hrašková and Terao-Vošková at the Institute of History and Theory of Architecture and Monument Restoration. She also tried her hand at studying architecture at the Czech Technical University in Prague, right after graduating from the Woodworking High School in Zvolen.

Currently, she works in the HAUS Studio and HAUS Workshop in Banská Štiavnica as an architect. Thanks to the connection between the architectural studio and the carpentry workshop, she can directly observe how the designs turn into reality and sometimes even take part in the actual production of the furniture.

KONTAKT / CONTACT: Ing. arch. Katarína Urgelová,

Ateliér HAUS, Lesnícka 3, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: katka@atelierhaus.sk, tel.: +421 915 549 666

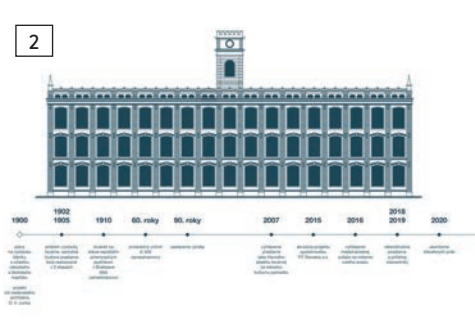
Implementácia úsporných a ekologických riešení v budove zrekonštruovanej národnej kultúrnej pamiatky Pradiareň 1900 – pohľad technického manažmentu a správy

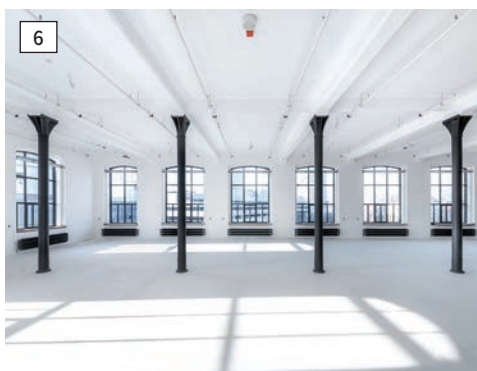
Implementation of energy-saving and ecological solutions in the building of the restored Pradiareň 1900 national cultural monument – view of technical management and administration

MARCELA RUKOVANSKÁ

Cieľom príspevku je predstaviť národnú kultúrnu pamiatku – budovu Pradiareň 1900, ktorá bola zrekonštruovaná, skolaudovaná a opätovne uvedená do prevádzky ako administratívna budova koncom roka 2020 s certifikátom BREEAM a hodnotením „Outstanding“. Vysvetlíme etapy, ktorými budova vo svojej histórii prešla až do bodu, keď bola vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku a po rokoch chátrania sa stala akvizíciou súkromného vlastníka – stavebnej spoločnosti YIT, ktorá jej náročnú obnovu zrealizovala pod vedením ateliéru BOUDA MASÁR architekti. Naším zámerom je poukázať na technologické riešenia, ktoré boli implementované z dôvodu nutnosti prispôsobenia sa novej funkcii budovy. Boli však navrhnuté s rešpektom k udržateľnosti, úspornosti a životnému prostrediu a zároveň veľmi citlivo so zreteľom na zachovanie charakteristických prvkov dobového architektonického a konštrukčného remesla a „génia loci“ stavebného diela.

The aim of this paper is to present a national cultural monument – the Pradiareň (Spinning Mill) 1900 building, which was renovated and approved for recommissioning as an office building at the end of 2020 with a BREEAM certificate and an „Outstanding“ rating. The paper explains the stages through which the building passed in its history up to the point when it was declared a national cultural monument. After years of decay, it was acquired by a private owner, the construction company YIT, which carried out demanding restoration work under the leadership of the architectural studio BOUDA MASÁR. The author's intention is to highlight the technological solutions that have been implemented due to the need to adapt to the new function of the building. These solutions have been designed with respect for sustainability, economy and the environment, while at the same time very sensitively preserving the characteristic elements of period architectural and structural craftsmanship and the ‚genius loci‘ of the building.

Obr. 1: Fasáda pred rekonštrukciou (foto: Pradiareň 1900 s.r.o). Obr. 2: Historické míľniky (foto: Pradiareň 1900 s.r.o). Obr. 3: Priebeh rekonštrukcie hlavnej časti a silocentrály (foto: Pradiareň 1900 s.r.o). Obr. 4: Fasáda po rekonštrukcii, čelný pohľad (foto: Pradiareň 1900 s.r.o). Obr. 5: Stav po rekonštrukcii, pohľad z nádvorja (foto: Pradiareň 1900 s.r.o). Obr. 6: Zrekonštruovaný interiér, stĺporadie (foto: Pradiareň 1900 s.r.o).

Fig. 1: Facade before renovation (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.). Fig. 2: Historical milestones (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.). Fig. 3: Renovation of the main part and the engine-operation unit (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.). Fig. 4: Facade after renovation, front view (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.). Fig. 5: Condition after renovation, view from the courtyard (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.). Fig. 6: Renovated interior, colonnade (photo: Pradiareň 1900 s.r.o.).

PROFESIJNÝ PROFIL

Marcela Rukovanská ukončila v roku 2011 štúdium na Stavebnej fakulte STU v Bratislave diplomovou prácou z oblasti facility manažmentu a projektového riadenia v stavebníctve. Počas svojej profesijnej dráhy sa venovala technickému manažmentu rôznych projektov, spravovala administratívne budovy, priemyselné areály, ale aj bytový dom alebo hotel, nadobudla skúsenosti ako v pozícii interného správcu tak aj v pozícii dodávateľa technickej správy pre sieťových klientov. Od roku 2020 pôsobí ako technický správca a neskôr ako asset manažér zastupujúci vlastníka v zrekonštruovanej národnej kultúrnej pamiatke Pradiareň 1900.

PROFESSIONAL PROFILE

Marcela Rukovanská graduated from the Faculty of Civil Engineering of the Slovak Technical University in Bratislava in 2011 with a diploma thesis in facility management and project management in the construction industry. During her professional career, she has been involved in the technical management of various projects, and managed office buildings and industrial complexes, as well as an apartment building and a hotel, gaining experience both as an in-house administrator and as a technical management contractor for network clients. Since 2020, she has been a technical administrator and, subsequently, an asset manager representing the owner in the renovated Pradiareň 1900 national cultural monument.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Marcela Rukovanská,

Pradiareň 1900 s.r.o., Svätoplukova 2A, 821 08 Bratislava, Slovensko, e-mail: marcela.rukovanska@rsjinvest.com, tel.: +421 917 598 720

100 ročný závod mení vzhľad svojho okolia

A 100-year-old industrial facility changing the look of its surroundings

RUDOLF REPISKÝ

Slovenské magnezitové závody (SMZ) Jelšava vo svojej storočnej histórii niekoľko desaťročí pôsobil ako hlavný producent magnezitových slinkov v rámci celoslovenského holdingu pôsobiaceho najmä na trhoch krajín bývalého RVHP. Extenzívny rozvoj v obdobiach, kedy ochrana životného prostredia nepatrila medzi priority, výrazne ovplyvnil krajinu a štruktúru okolitej oblasti.

Tento referát hodnotí vplyv storočného podniku na vizuálny charakter jeho okolia a následnú rekultiváciu znehodnotených plôch. Východiskovým bodom pre zmeny je obdobie histórie závodu pred rokom 2000, kedy sa o okolí Jelšavy hovorilo ako o mesačnej krajine. Priemyselná produkcia podniku viedla k zhoršeniu vzhľadu okolia, ktoré bolo zaťažené haldami ťažobného odpadu, skladovacími plochami a pod. Vysoké emisie z pecných agregátov bez účinnej filtrácie spôsobili, že tuhé častice po sedimentácii vytvorili na okolitej pôde a haldách nepreniknuteľnú škruvinu. Z dôvodu používania technológií mokrej úpravy suroviny vzniklo nad mestom rozsiahle odkalisko, ktoré v suchých obdobiach takisto zhoršovalo kvalitu ovzdušia. Takto znehodnotenému životnému prostrediu v okolí závodu si vyžadovalo systematické a účinné opatrenia. Hlavným spúšťačom zmien vzhľadu okolia bol priemyselný rozvoj umožňujúci technologické inovácie. Vďaka nim došlo k minimalizácii emisií z pecných agregátov, postupnej likvidácii starých hald a vylúčeniu plavenia kalu na odkalisko.

Hlavným cieľom je postupná integrácia závodu do okolitého prostredia, s ozelenením plôch, ktoré ho svojim vzhľadom dlhé desaťročia zohyzovali. Obnovuje sa tým biodiverzita a prispieva sa k udržateľnejšiemu vzťahu medzi priemyselnými aktivitami a ochranou životného prostredia.

For several decades during its century-long history, Slovenské magnezitové závody (SMZ)/Slovak Magnesite Plant Jelšava was the main producer of magnesite clinkers within the framework of a nationwide holding participating mainly in the markets of the countries of the former Comecon. Extensive development in periods when environmental protection was not a priority had a significant impact on the landscape and structure of the surrounding area.

This paper assesses the impact of a century-old industrial facility on the visual character of its surroundings and the subsequent reclamation of the devastated areas. The starting point for the changes is the period of the plant's history before the year 2000, when the Jelšava area was referred to as a moonscape. The company's production led to the deterioration of the appearance of the surrounding area, which was burdened with piles of mining waste heaps, storage areas, etc. The high levels of emissions from the furnace units without effective filtration caused particulate matter to form an impenetrable shell on the surrounding soil and on the heaps after sedimentation. Due to the use of wet processing technologies, a large tailings pond was created above the town, which also deteriorated the air quality during dry periods. Such a degraded environment around the plant required systematic and effective mitigation and reclamation measures. The main trigger for positive changes in the appearance of the neighbourhood was industrial development enabling technological innovations. Their use enabled minimisation of emissions from the furnace units, gradual elimination or recultivation of old heaps and elimination of the sludge floating on the tailings pond.

The main goal is the gradual, more environmentally responsible integration of the plant into its surroundings, with the greening of areas that, for many decades, made the vicinity of the plant an industrial wasteland. The outcomes of these efforts include restored biodiversity and a more sustainable relationship between industrial activities and environmental protection.

Obr. 1: Odkalisko Jelšava – intenzívna veterná erózia – rok 2015 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 2: Začiatok 1. etapy rekultivácie odkaliska – r. 2019 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 3: Pohľad na zrekultivovanú plochu odkaliska – r. 2021 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 4: Odstraňovanie ťažobného odpadu z haldy Kohútik – r. 2021 (foto SMZ a. s. Jelšava). Obr. 5: Kopec Kohútik – r. 2024 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 6: Výsadba hrušiek na Kohútiku – r. 2024 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 7: Fotovoltaická elektrárň – 1.etapa, r. 2020 (foto: SMZ a. s. Jelšava). Obr. 8: Fotovoltaická elektrárň – 2.etapa, r. 2024 (foto: SMZ a. s. Jelšava).

Fig. 1: Jelšava tailings pond – intensive wind erosion – year 2015 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 2: The beginning of the 1st stage of the tailings reclamation – 2019 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 3: View of the reclaimed area of the tailings pond – 2021 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 4: Removal of mining waste from the Kohútik heap - 2021 (photo SMZ a. s. Jelšava). Fig. 5: Kohútik Hill – y. 2024 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 6: Planting of pear trees at Kohútik – y. 2024 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 7: Photovoltaic power plant – 1st stage, 2020 (photo: SMZ, a. s., Jelšava). Fig. 8: Photovoltaic power plant – 2nd stage, 2024 (photo: SMZ, a. s., Jelšava).

PROFESIJNÝ PROFIL

Rudolf Repiský je absolventom odboru Mineralurgia a environmentálne technológie, Fakulta BERG, Technická Univerzita Košice, kde v roku 2011 dokončil aj doktorandské štúdium v odbore Využívanie a ochrana zemských zdrojov. Od roku 1994 pracuje v Slovenských magnezitových závodoch, akciová spoločnosť, Jelšava, kde bol od roku 2001 riaditeľom divízie výroby slinkov a od roku 2020 výrobným riaditeľom. Je zodpovedný za komplexné plánovanie a riadenie výrobných procesov v oblasti ťažby, zušľachtovania a tepelnej úpravy magnezitovej suroviny. Ako výrobný riaditeľ má vplyv na riadenie všetkých divízií závodov podniku.

PROFESSIONAL PROFILE

Rudolf Repiský is a graduate of the BERG Faculty, Technical University Košice (majored in Mineralurgy and Environmental Technologies), where in 2011 he also completed his PhD studies in the field of Utilization and Protection of Earth Resources. Since 1994, he has been working in the Slovak Magnesite Plant, JV, in Jelšava, where he has been the director of the clinker production division since 2001 and the production director since 2020. He is responsible for complex planning and management of the production processes in the mining, refining and heat treatment of magnesite raw material. As the production director, he has influence over the management of all divisional facilities of the company.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Rudolf Repiský, PhD.,

SMZ, a. s., Jelšava, Teplá Voda 671, 049 16 Jelšava, Slovensko, e-mail: repiskyr@gmail.com, tel.: +421 584 822 209, +421 905 762 405

Konverzie priemyselných areálov – príklady dobrej praxe v stredoeurópskom priestore

Conversions of industrial areas – examples of good practice from Central Europe

LUKÁŠ PATERA

Príspevok sa zameriava na prezentáciu pozitívnych príkladov konverzie industriálnych areálov a budov na nový účel v rámci stredoeurópskeho priestoru. Ukazuje, že priemyselné objekty sa dajú adaptovať na široké spektrum nového využitia, od múzeí, kultúrnych centier až po administratívne účely alebo bývanie. Príspevok sa v rámci konverzií zameriava na príklady z praxe z Českej republiky, Poľska a Slovenska a porovnáva stav ochrany industriálneho dedičstva v týchto krajinách.

The paper focuses on presenting positive examples within the Central European area of conversion of industrial sites and buildings to new purposes. It shows that industrial buildings can be adapted to a wide range of new uses, from museums and cultural centres to administrative facilities or housing. The paper focuses on practical examples from the Czech Republic, Poland and Slovakia and compares the state of industrial heritage protection in these countries.

Obr. 1: Manufaktura Lodz, konverzia textilnej továrne (foto: Sebastian Glapinski). Obr. 2: Dolní oblast Vítkovice (kudyznudy.cz).
 Fig. 1: Manufaktura Lodz, conversion of a textile factory (photo: Sebastian Glapinski). Fig. 2: Lower Vítkovice area (kudyznudy.cz).

PROFESIJNÝ PROFIL

Lukáš Patera je výskumným pracovníkom Slovenského banského múzea a zároveň doktorandom na Filozofickej fakulte Ostravskej univerzity v Ostrave so špecializáciou na hospodárske a sociálne dejiny novoveku. Zaoberá sa dejinami baníctva a železiarstva v Uhorsku v období 1848 – 1945, hospodárskymi dejinami strednej Európy, dejinami priemyslu a dopravy, technickými pamiatkami, výskumom mlynárstva a históriou kúpeľníctva. Je autorom viac než 45 odborných článkov a štúdií, ako aj spoluautorom viacerých monografií. Okrem toho je spoluzakladateľom projektu Databáza vodných mlynov na Slovensku (2022 – dnes). Od roku 2020 zároveň pôsobí v združení Čierne diery, ktoré sa venuje mapovaniu a záchrane industriálneho dedičstva na Slovensku.

PROFESSIONAL PROFILE

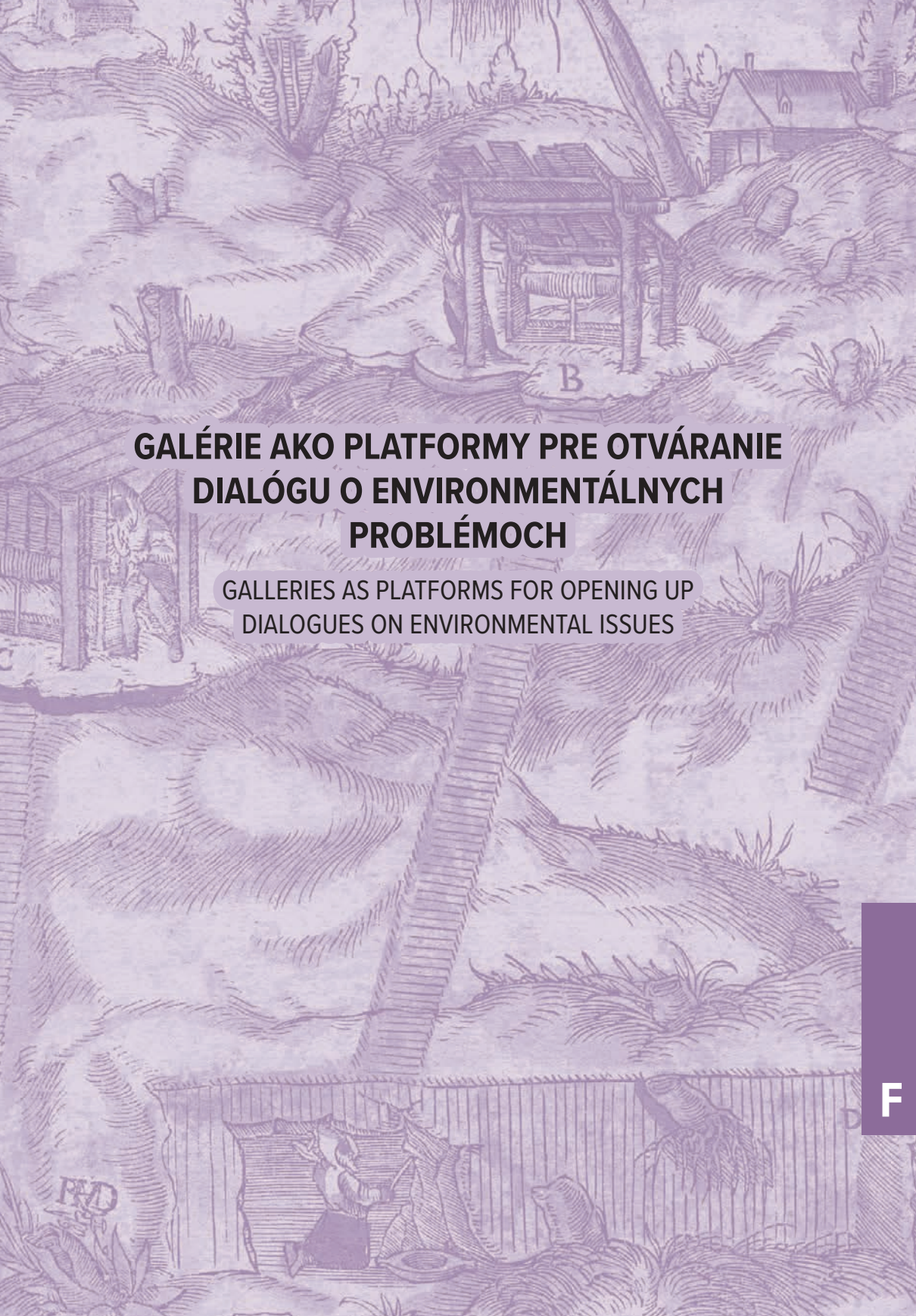
Lukáš Patera is a researcher at the Slovak Mining Museum and a PhD student specialising in the economic and social history of the modern period at the Faculty of Arts of the University of Ostrava. He focuses on the history of mining and ironmaking in the Kingdom of Hungary in the period of 1848 – 1945, the economic history of Central Europe, the history of industry and transport, technical monuments, research on grain milling and the history of the spa industry. He is the author of more than 45 scientific articles and studies, as well as co-author of several monographs. In addition, he is a co-founder of the project Database of Water Mills in Slovakia (2022 – today). Since 2020, he has also been active in the association Čierne diery (Black Holes), which is dedicated to mapping and preserving the industrial heritage in Slovakia.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Lukáš Patera,

Slovenské banské múzeum, Kammerhofska 2, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: lukas.patera24@gmail.com, tel.: +421 949 752 580

**GALÉRIE AKO PLATFORMY PRE OTVÁRANIE
DIALÓGU O ENVIRONMENTÁLNYCH
PROBLÉMOCH**

GALLERIES AS PLATFORMS FOR OPENING UP
DIALOGUES ON ENVIRONMENTAL ISSUES

Niekoľko zelených záznamov nadrozmernej čiernej skrinky (predstavenie medzinárodnej výstavy)

Several green records of an oversized black box
(introducing an international exhibition)

KATARÍNA BALÚNOVÁ

Medzinárodný výstavný projekt Niekoľko zelených záznamov nadrozmernej čiernej skrinky, ktorý bol prezentovaný v Galérii umelcov Spiša (GUS) v trvaní od 5. 4. 2023 do 16. 7. 2023, bol utopicko – dystopickým zamyslením sa nad budúcnosťou našej planéty. K výstave bol vydaný bedeker aj detský sprievodca.

Názov výstavy odkazoval k vymedzeným ekologickým umeleckým projektom a snahám v čase masívnej deštrukcie prírodného prostredia. Čiernou skrinkou sa v prenesenom význame stáva celá naša planéta, ktorá neľútostne zaznamenáva každú našu akciu. Čierna skrinka je rakvou, ale aj utopickým čiernym Malevičovým štvorcem, kozmologickou budúcnosťou s (Kollerovským) otáznikom. Čierny štvorec / skrinka môže byť smrťou aj znovuzrozením sveta a umenia, môže a nemusí byť finálnou bodkou za nenásytnou ľudskou civilizáciou. Podľa behaviorálnych psychológov je aj ľudský mozog čiernou skrinkou. Ľudská myseľ reaguje na podnety – ak chceme zmeniť správanie, musíme zmeniť podnety, nie myseľ, ktorá na podnety reaguje. Práve na to môže slúžiť umenie, ktoré má jedinečnú schopnosť premieňať informácie na emócie. Jednotlivé diela či projekty desiatich umelkyní a jednej autorskej dvojice reflektovali súčasný environmentálny stav aj vízie možných nových svetov. Boli náčrtom ekologicky zameraných ideí, lokálnych revitalizácií, či environmentálnych akcií v rôznych médiách, s využitím nájdených a recyklovaných materiálov. Aj keď sa tieto snahy môžu zdať menšinové a zanedbateľné, majú svoj význam v distribúcii myšlienok, ktoré stoja na začiatku každej zmeny.

The international exhibition project Several Green Records of an Oversized Black Box, which was presented at the Spiš Artists' Gallery (GUS) from 5 April 2023 to 16 July 2023, was a utopian-dystopian reflection on the future of our planet. Both a general and a children's guidebook were provided for the exhibition.

The title of the exhibition referred to specific ecological art projects and endeavours at a time of massive destruction of the natural environment. The whole planet becomes a black box, figuratively speaking, which mercilessly records our every action. The black box is a coffin, but also Malevich's utopian black square, a cosmological future with a (Kollerian) question mark. The black square/box can be both the death and the rebirth of the world and art; it may or may not be the final punctuation mark of a voracious human civilization. According to behavioural psychologists, the human brain is also a black box. The human mind responds to stimuli – if we want to change behaviour, we need to change the stimuli, not the mind that responds to the stimuli. This is exactly where art, which has the unique ability to transform information into emotions, can serve. The individual works or projects of the 10 artists and one artist duo reflected the current environmental situation and visions of possible new worlds. They were sketches of environmentally focused ideas, local revitalizations, or environmental actions in various media, using found and recycled materials. Minor and insignificant as these efforts may seem, they are important in the distribution of the ideas that underlie all change.

Výstava *Niekoľko zelených záznamov nadrozmernej čiernej skrinky*, Galéria umelcov Spiša, 2023 (foto: archív GUS, obr. 1 – 2: Ivan Fleischer, obr. 3 – 6: Peter Marci).

The exhibition Several Green Records of an Oversized Black Box, Gallery of Spiš Artists, 2023 (photo: GUS archive, fig. 1 – 2: Ivan Fleischer, fig. 3 – 6: Peter Marci).

PROFESIJNÝ PROFIL

Katarína Balúnová je intermediálna umelkyňa, výskumníčka a kurátorka. Vo svojej umeleckej praxi a výskume sa zameriava na témy utópie, habitatu a osobnej mytológie, pričom osciluje medzi minulosťou a budúcnosťou. V r. 2019 ukončila doktorandské štúdium na Akadémii umení v Banskej Bystrici, kde momentálne pôsobí ako odborná asistentka. V r. 2022 úspešne absolvovala postdoktorandský výskum na Akadémii výtvarných umení v Prahe. V r. 2020 pripravila pre Knoll Gallery Wien projekt *Distant Nature*, ktorý bol simultánne prezentovaný vo Fotograf Gallery Praha a DIG Gallery Košice. V r. 2022 bola jednou z hosťujúcich kurátoriek nemeckej IkonTV pre COP27 v Egypte. Je reprezentovaná španielskou galériou Espai Nivi Collblanc. Spolupracuje s Galériou umelcov Spiša a ďalšími galériami doma i v zahraničí.

PROFESSIONAL PROFILE

Katarína Balúnová is an intermedia artist, researcher and curator. In her artistic practice and research, she focuses on the themes of utopia, habitat and personal mythology, oscillating between the past and the future. In 2019, she completed her doctoral studies at the Academy of Arts in Banská Bystrica, where she is currently working as an assistant professor. In 2022, she completed her postdoctoral research at the Academy of Fine Arts in Prague. In 2020, she prepared the *Distant Nature* project for Knoll Gallery Wien, which was simultaneously presented at the Fotograf Gallery Prague and DIG Gallery Košice. In 2022, she was one of the guest curators of the German IkonTV for COP27 in Egypt. She is represented by the Spanish gallery Espai Nivi Collblanc. She cooperates with the Gallery of Spiš Artists (GUS) and other galleries at home and abroad.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Art. Katarína Balúnová, ArtD.,

Galéria umelcov Spiša, Zimná 46, 052 01 Spišská Nová Ves, Slovensko, e-mail: gus.kurator@gmail.com, tel.: +421 948 771 341

More možností: výstavno-edukačný projekt zameraný na environmentálne témy

Sea of Possibilities: Educational exhibition project
focused on environmental topics

VIERA BALLASCH DANDÁROVÁ

Výstavno-edukačný projekt More možností otváral prostredníctvom diel Východoslovenskej galérie, ktoré boli doplnené o úzky výber zbierkových predmetov z Východoslovenského múzea, environmentálne témy. Nešlo o klasický kurátorský výber v snahe mapovať umelcov, ktorí sa programovo zameriavali/jú na ekologické umenie alebo riešia myšlienky antropocénu. Išlo skôr o predstavenie rôznych tematických okruhov, ktoré sú späté s námetom človeka, ľudskou činnosťou a jej dopadmi na životné prostredie. Cieľom výstavného projektu bolo rozširovanie povedomia o ochrane životného prostredia a analyzovanie problematiky individuálnej environmentálnej zodpovednosti. Klimatická zmena nie je spojená len s prírodnými javmi, ale najmä s uvedomelou činnosťou človeka, ktorú je potrebné regulovať a najlepšie je začať od samého seba.

Výstava zdôraznila význam environmentálnej výchovy v každom veku, bola symbolickým ukazovateľom kolektívnej moci ľudstva nad prírodným svetom (geologické a prírodné zmeny sa dejú na základe konania človeka) a navádzala k pochopeniu a aktivizácii jednotlivcov zapojiť sa do dialógu a nachádzať riešenia.

Zo správy „Slovenská klíma 2022“, ktorá zisťovala, ako Slováci a Slovenky vnímajú zmenu klímy, čoho sa obávajú alebo ktoré riešenia podporujú, vyplýva dôležité zistenie, že širokej verejnosti chýbajú základné informácie o zmene klímy a jej ochrane. V týchto témach sa respondenti orientujú len sporadicky, a to aj napriek tomu, že väčšina opýtaných prejavuje o stav klímy záujem. Neoddeliteľnou súčasťou výstavného projektu „More možností“ bolo množstvo informatívnych a edukačných materiálov, sprievodca pre rodiny s deťmi, metodické listy pre učiteľov a bohatý sprievodný program.

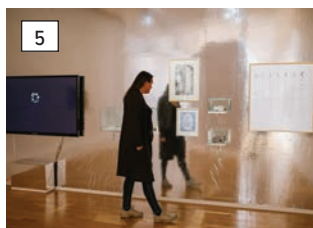
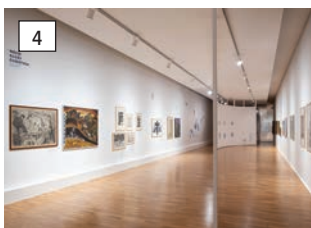
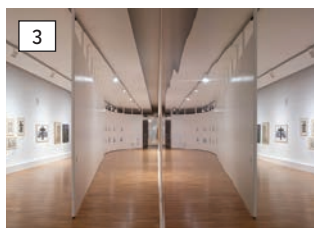
Výstavu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

The educational exhibition project Sea of Possibilities addressed environmental issues through selected artworks of the East Slovak Gallery, which were complemented by several objects from the East Slovak Museum. This project did not feature a classical curatorial selection in an attempt to map artists who focus on ecological art or ideas of the Anthropocene. Rather, it presented various thematic areas reflecting human activities that affect the environment. The aim of the exhibition was to raise awareness of environmental protection and to analyse the issue of individual environmental responsibility. Climate change is linked not only to natural phenomena but mainly to the conscious actions of humans, which need to be regulated. The best place to start is with yourself.

The exhibition emphasized the importance of environmental education at every age, and it was a symbolic indicator of humanity's collective power over the natural world (geological and natural changes that happen through human action). In addition, the project encouraged the understanding and activation of individuals to engage in dialogue and find solutions.

The “Slovak Climate 2022” report, which surveyed how Slovaks perceive climate change, what their concerns are, and what solutions they support, reveals that the general public lacks basic information about climate change and ways to reduce it and mitigate its effects. Respondents have an incomplete understanding of these topics, despite the fact that the majority of respondents are interested in the state of the climate. The exhibition project Sea of Possibilities included a range of informative and educational materials, a guide for families with children, methodological sheets for teachers, and a rich educational programme.

The exhibition was supported by public funding through the Slovak Arts Council.

Obr. 1: Interaktívna aktivita a návšteva väzňov (foto: Valér Bakajsa). Obr. 2: Otvorenie výstavy v Pohyblivej krajine (foto: Zuzana Jakobová). Obr. 3: Pohľad do výstavy (foto: Ondrej Rychnavský). Obr. 4: Pohľad do výstavy (foto: Ondrej Rychnavský). Obr. 5: Pohľad do zadnej časti výstavy (foto: Zuzana Jakobová).

Fig. 1: Interactive activity and prisoner visit to the exhibition (photo: Valér Bakajsa). Fig. 2: Opening of an exhibition in The Moving Landscape (photo: Zuzana Jakobová). Fig. 3: View of the exhibition (photo: Ondrej Rychnavský). Fig. 4: View of the exhibition (photo: Ondrej Rychnavský). Fig. 5: View into the back of the exhibition (photo: Zuzana Jakobová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Viera Ballasch Dandárová pôsobí 12 rokov vo Východoslovenskej galérii ako vedúca mimovýstavnej činnosti a propagácie a galerijná pedagógka so zameraním na prácu s odbornou i laickou verejnosťou. Za výstavno-edukačný projekt *More možností* získala ako spolukurátorka cenu Rady galérií, s názvom *Biela kocka*, za najlepší edukačný projekt roka 2022. Je spoluautorkou metodiky projektu *Výkon umenia*, ktorý sa realizuje v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody, Floriánska 18 v Košiciach. Pracovala ako slovenská líderka a animátorka na projekte Unicefu a Ligy za duševné zdravie CH.I.P.S. – Children Integration and Protection Services, ktorého snahou je vytvárať bezpečný priestor a tvorivé aktivity pre deti a rodičov, ktorí odišli pred vojnu z Ukrajiny. V roku 2023 absolvovala školenie v rámci projektu „Art & Signs“, ktoré sa zameriava na získanie jazykových a technických zručností a základnú komunikáciu s nepočujúcimi v múzeách a galériách. Aktuálne sa spolupodieľa na projekte „House of Mine“ ponúkajúci inkluzívne riešenia programov v rámci sprievodných aktivít Východoslovenskej galérie.

PROFESSIONAL PROFILE

Viera Ballasch Dandárová has been working at the East Slovak Gallery for 12 years as head of non-exhibition activities and promotion and as a gallery educator with a focus on working with the professional and general public. As co-curator of the exhibition-educational project *Sea of Possibilities*, she won the *White Cube* – the Slovak Galleries Council Award for the best educational project of 2022. She is the co-author of the methodology of the project *Performance of Art*, which is implemented in the Remand Prisons and Correctional Facilities, Floriánska 18 in Košice. As a Slovak leader and animator, she worked on the Unicef and Mental Health League CH.I.P.S. – Children Integration and Protection Services project, which helps to create safe spaces and creative activities for children and parents who left Ukraine due to the war. In 2023, she received training in the *Art & Signs* project, which focuses on language and technical skills and basic communication with the deaf in museums and galleries. She is currently involved in the *House of Mine* project, which offers inclusive programme solutions in the framework of the East Slovak Gallery's accompanying activities.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Viera Ballasch Dandárová,

Východoslovenská galéria, Hlavná 27, 040 01 Košice, Slovensko, e-mail: dandarova@vsg.sk, tel.: +421 917 472 307

Projekt Pohyblivá krajina

The Moving Landscape project

PETRA FILIPIAKOVÁ

Myšlienka Pohyblivej krajiny vznikala v čase celosvetovej pandémie. Tá nás prinútila prehodnotiť mnohé stránky spoločenského a kultúrneho života.

Pohyblivá krajina je oázou pokoja. Môžete v nej vnímať umenie, pozorovať rastliny, či načerpať novú energiu. Stáva sa súčasťou mestskej fauny a flóry. V urbánnom prostredí dláždených chodníkov je zeleň vzácnou a dôležitou súčasťou. Zohráva úlohu v boji proti environmentálnej kríze, ktorej v súčasnosti čelíme.

Veľmi dôležitým aspektom pri takomto uvažovaní bolo vytvorenie prostredia, kde rastliny netvorí len estetický prvok, ale sú pridanou hodnotou pre galériu, mesto, planétu. Zlepšujú nám mikroklimu, poskytujú tieň a vlahu, sú úkrytom či potravou pre drobné živočích. Oni sa starajú o nás, my sa staráme o nich.

Vybrané stromy, kry a trvalky sú jedinečné svojím vegetačným cyklom, spôsobom kvitnutia, ale aj štruktúrou a farebnosťou listov. Ich krása a zdravie si vyžadujú rôznorodú a celoročnú starostlivosť. O Pohyblivú krajinu sa budeme spoločne starať my, zamestnanci a zamestnankyne galérie.

Vznik tohto projektu finančne podporil Košický samosprávny kraj v rámci internej výzvy Tradície inšpirujú inovácie. Na projekte spolupracovali Laboratórium architektúry krajiny LABAK a kolektív Spolka+. Za konzultácie ďakujeme Botanickej záhrade UPJŠ v Košiciach.

The idea of the Moving Landscape originated during the global pandemic, which forced us to reconsider many aspects of social and cultural life.

Moving Landscape is an oasis of tranquillity. You can just come and sit, observe the plants and gain new energy. It becomes part of the city's fauna and flora. In the urban environment of paved sidewalks, greenery is rare and important. It plays a role in combating the environmental crisis we are currently facing.

A very important aspect of such thinking was the creation of an environment where plants do not only form an aesthetic element but are an added value to the gallery, the city, and the planet. They improve our microclimate, provide shade and moisture, and are shelter or food for small animals. They take care of us; we take care of them.

Selected trees, shrubs and perennials are unique in their vegetation cycle and the ways they flower, but also in the structure and colour of their leaves. Their beauty and health require diverse and year-round care. We, the employees of the gallery, will take care of the Moving Landscape together.

The creation of this project was financially supported by the Košice self-governing region within their internal call for projects: Traditions inspire innovations. The Laboratory of Landscape Architecture LABAK and the Spolka + team collaborated on the project. We are enormously grateful to the UPJŠ Botanical Garden in Košice for the consultations.

Obr. 1: Pohľad do Pohyblivej krajiny, v ktorej prebieha jedna z prvých aktivít, radikálne vyšívanie s KundyCrew (foto: archív VSG). Obr. 2: Otvorenie Pohyblivej krajiny (foto: Ctibor Kocis). Obr. 3: Pohľad do Pohyblivej krajiny, v ktorej prebieha sprievodný program vernisáže výstavy Kúpa, prevod, dar – nové akvizície VSG 2020 – 2023 (foto: Barbora Bačová). Obr. 4: Inštalácia diela Liptovské hole (Ostrvy) od Rastislava Biarince v Pohyblivej krajine (foto: Milan Bobula). Obr. 5: Noc múzeí a galérií v Pohyblivej krajine, koncert BIOS – Boris Sirka a Jozef Tušan (foto: Zoltán Czakó). Obr. 6.: Otvorenie Pohyblivej krajiny, v ktorej prebieha sprievodný hudobný vstup od sláčikového orchestra Musica Iuvenalis (foto: Ctibor Kocis).

Fig. 1: A view into the Moving Landscape, where one of the first activities, radical embroidering with KundyCrew, is taking place (photo: VSG archive). Fig. 2: Opening of the Moving Landscape (photo: Ctibor Kocis). Fig. 3: A view into the Moving Landscape, where the opening programme of the exhibition Purchase, Transfer, Gift – New VSG Acquisitions 2020 – 2023 is taking place (photo: Barbora Bačová). Fig. 4: Installation of the work Liptovské hole (Ostrvy) by Rastislav Biarinec in the Moving Landscape (photo: Milan Bobula). Fig. 5: Night of Museums and Galleries in the Moving Landscape, concert of BIOS – Boris Sirka and Jozef Tušan (photo: Zoltán Czakó). Fig. 6: Opening of the Moving Landscape, featuring a musical entry by the Musica Iuvenalis string orchestra (photo: Ctibor Kocis).

PROFESIJNÝ PROFIL

Petra Filipiaková je galerijná pedagogička Východoslovenskej galérie so zameraním na prácu so školskými a marginalizovanými skupinami. Pracuje so vzdelávacím potenciálom prezentovaných diel vizuálneho umenia. Je členkou tímu Amenge.project, v ktorom spoluputvára a realizuje vzdelávacie aktivity a workshopy pre rómske deti a mládež. Do sféry jej odborných záujmov patria inklúzia, hľadanie riešení na debarierizáciu a vytváranie bezpečných priestorov pre rôzne skupiny návštevníkov v kultúrnych inštitúciách ako aj environmentálne a komunitné témy.

PROFESSIONAL PROFILE

Petra Filipiaková is a gallery educator at the East Slovak Gallery with a focus on working with schools and marginalised groups. She works with the educational potential of the presented works of visual art. She is a member of the Amenge.project team, where she co-creates and implements educational activities and workshops for Roma children and youth. Her professional interests include social inclusion, finding solutions for making cultural institutions safe and accessible for different groups of visitors and environmental and community issues.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Petra Filipiaková,

Východoslovenská galéria, Hlavná 27, 040 01 Košice, Slovensko, e-mail: filipiakova@vsg.sk, tel.: +421 905 615 032

Umenie, ekológia a spiritualita

Art, ecology and spirituality

ALEXANDRA TAMÁSOVÁ

Súčasnú umenie novým spôsobom reflektuje na liehavé environmentálne problémy. Hoci v našom prostredí môžeme hovoriť o silnej tradícii ekologicky zameraného umenia (70. roky, tvorba Juraja Meliša, Rudolfa Sikoru a ďalších), súčasné umenie nazerá na túto problematiku inak. Odkláňa sa od antropocentrizmu a symbolicky aj doslovne prepožičiava „hlas“ viac-než-ludským entitám. Umelkyne a umelci sa zameriavajú na zvieratá, rastliny, huby, ale napríklad aj kamene, vodu, či celú krajinu. Niekedy čerpajú inšpiráciu zo súčasnej vedy a filozofie, ale na druhej strane pozorujeme aj silnú tendenciu k objavovaniu spirituálneho rozmeru vzťahu medzi človekom a prírodou. Ako inšpiračné zdroje slúžia tradície prírodných národov, predkresťanské európske praktiky či východné náboženstvá. V prezentácii sa zameriam na vzťahy medzi súčasným umením, ekológiou a „novou spiritualitou“.

Contemporary art reflects pressing environmental issues in new ways. Although in our environment we can speak of a strong tradition of ecologically oriented art (the 1970s, the work of Juraj Meliš, Rudolf Sikora and others), contemporary art looks at this issue differently. It departs from anthropocentrism and both symbolically, even literally lends “voice” to more-than-human entities. The artists focus on animals, plants, and fungi, but also on stones, water, and the whole landscape. Sometimes they draw inspiration from contemporary science and philosophy, but on the other hand, we also observe a strong tendency to discover the spiritual dimension of the relationship between man and nature. The traditions of natural peoples, pre-Christian European practices or Eastern religions serve as sources of inspiration. The focus of the presentation is on the relationships among contemporary art, ecology and the “new spirituality”.

Obr. 1: Oto Hudec: Concert for Adishi Glacier, 2018 (foto: webumenia.sk). Obr. 2: Kasha Potrohosh: Venus, 2023 (foto: Kasha Potrohosh). Obr. 3: Fotoreport z rezidenčného výstupu Dávida Koroncziho v SNG-Schaubmarov mlyn (foto: Šimon Parec).

Fig. 1: Oto Hudec: Concert for Adishi Glacier, 2018 (photo: webumenia.sk). Fig. 2: Kasha Potrohosh: Venus, 2023 (photo: Kasha Potrohosh). Fig. 3: Photo-report from Dávid Koronczi's residency at SNG-Schaubmarov mlyn (photo: Šimon Parec).

PROFESIJNÝ PROFIL

Alexandra Tamášová, historička, kritička a kurátorka. Vyštudovala Dejiny a teóriu umenia na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave (2009), kde absolvovala aj doktorandské štúdium (2012). V Slovenskej národnej galérii pôsobí od roku 2012, od roku 2016 ako kurátorka Zbierok moderného a súčasného umenia. Zaoberá sa súčasným umením s dôrazom na témy prírody, tela a telesnosti, marginalizovaných skupín a rozšíreného vedomia. V SNG pripravila viacero výstav, napríklad výstavu zaoberajúcu sa fenoménom naivného umenia a art brut Medzi selankou a drámou (2013, spolu s Katarínou Čiernou), výstavu o vzťahu človeka a prírody Do divočiny (2019), naposledy spolu s Petrou Hanákovou monografickú výstavu Marko Blažo: Celý človek (2024). Venuje sa aj kurátorstvu výstav v iných inštitúciách a súkromných galériách, písaniu odborných článkov a recenzií, moderuje diskusie a podcast SNG.

PROFESSIONAL PROFILE

Alexandra Tamášová, historian, critic and curator. She studied History and Theory of Art at the Faculty of Arts, University of Trnava (2009), where she also completed her PhD studies (2012). She has been working at the Slovak National Gallery (SNG) since 2012, and since 2016, she has been the curator of the Modern and Contemporary Art Collections. She deals with contemporary art, emphasizing themes of nature, the body and corporeality, marginalised groups, and expanded consciousness. She has prepared several exhibitions at the Slovak National Gallery, for example, an exhibition dealing with the phenomenon of naive art and art brut Between Idyll and Drama (2013, together with Katarína Čierna), an exhibition on the relationship between man and nature, Into the Wilderness (2019), and most recently, together with Petra Hanáková, the Marko Blažo: The Whole Human (2024) monographic exhibition. She also curates exhibitions in other institutions and private galleries, writes professional articles and reviews, and moderates discussions and the SNG podcast.

KONTAKT / CONTACT: Mgr. Alexandra Tamášová, PhD.,

Slovenská národná galéria, Riečna 1, 815 13 Bratislava, Slovensko, e-mail: alexandra.tamasova@sng.sk, tel.: +421 918 116 781

STRATÉGIE A IMPLEMENTÁCIA UDRŽATEĽNÝCH ZELENÝCH RIEŠENÍ V PAMIATKOVOM PROSTREDÍ

**STRATEGIES AND IMPLEMENTATION
OF SUSTAINABLE GREEN SOLUTIONS IN
HISTORICAL ENVIRONMENTS**

Aqua ancestra: od akvaduktov ku tajchom

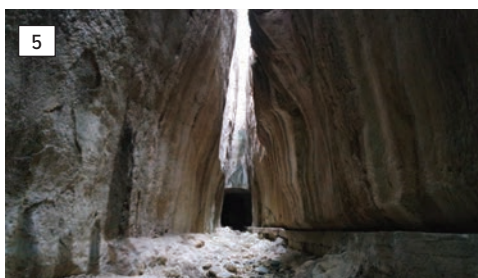
Aqua ancestra: from aqueducts to tajchs

LUCIA NOVÁKOVÁ

Tajchy, impozantné vodné diela v okolí Banskej Štiavnice, boli navrhnuté na zhromažďovanie a využívanie vody pre potreby rozvíjajúceho sa baníctva. Ako majstrovské príklady inžinierstva a adaptácie na lokálne podmienky, predstavujú dôležitú súčasť nášho kultúrneho dedičstva. Príspevok ich analyzuje v kontexte ďalších historických vodohospodárskych systémov zapísaných do zoznamu svetového dedičstva UNESCO: perzských kanátov a rímskych akvaduktov. Napriek rozdielom v geografických a historických kontextoch, všetky tri systémy predstavujú významné inžinierske úspechy svojej doby, vyžadujúce si pokročilé znalosti v stavebníctve a hydraulike. Prispeli nielen k rozvoju poľnohospodárstva a zvýšeniu dostupnosti pitnej vody, ale aj k podpore hospodárskeho rastu. Príspevok zdôrazňuje úlohu múzeí a galérií v prezentácii lokálnych vodohospodárskych systémov. Načrtáva rôzne edukačné programy a metódy, ktoré je možné využiť na zvýšenie povedomia o ich význame. Cieľom je poskytnúť hlbšie pochopenie tajchov ako kľúčového prvku vodohospodárskeho dedičstva, ktorý má stále významnú úlohu v súčasnom úsilí o ekologickú udržateľnosť a adaptáciu na zmenu klímy.

Tajchs, the impressive water reservoirs in the vicinity of Banská Štiavnica, were designed to collect and use water for the needs of the developing mining industry. As masterful examples of engineering and adaptation to local conditions, they are an important part of our cultural heritage. The paper analyses them in the context of other historical water management systems inscribed on the UNESCO World Heritage List: the Persian qanats and the Roman aqueducts. Despite the differences in geographical and historical contexts, all three systems represent significant engineering achievements of their time, requiring advanced knowledge in civil engineering and hydraulics. They have contributed not only to the development of agriculture and increased availability of drinking water but also to the promotion of economic growth. The paper highlights the role of museums and galleries in the presentation of local water-management systems. It outlines various educational programmes and methods that can be used to raise awareness of these systems' importance. The aim is to provide a deeper understanding of tajchs as a key element of water-management heritage that still has a significant role to play in current efforts towards ecological sustainability and adaptation to climate change.

Obr. 1: Tajch Červená studňa, Štiavnické vrchy, Slovensko (foto: Richard Banary). Obr. 2: Tajch Ottergrund – vodná nádrž s najvyššou nadmorskou výškou zo všetkých nádrží v Štiavnických vrchoch, Slovensko (foto: Richard Banary). Obr. 3: Akvadukt v Olbe/Diocaesarei, Turecko (foto: Erik Hrnčiarik). Obr. 4: Valentov akvadukt, Istanbul, Turecko (foto: Lucia Nováková). Obr. 5: Vespasianov tunel, Seleucia Pieria, Turecko (foto: Lucia Nováková). Obr. 6: Akvadukt na Plaça Nova, Barcelona, Španielsko (foto: Lucia Nováková).

Fig. 1: Červená studňa (Red Well) Tajch, Štiavnické vrchy (Štiavnica hills), Slovakia (photo: Richard Banary). Fig. 2: Ottergrund Tajch – the highest altitude reservoir in the Štiavnické vrchy hills, Slovakia (photo: Richard Banary). Fig. 3: Aqueduct in Olba/Diocaesarea, Turkey (photo: Erik Hrnčiarik). Fig. 4: Aqueduct of Valens, Istanbul, Turkey (photo: Lucia Nováková). Fig. 5: Vespasianus Tunnel, Seleucia Pieria, Turkey (photo: Lucia Nováková). Fig. 6: Aqueduct in Plaça Nova, Barcelona, Spain (photo: Lucia Nováková).

PROFESIJNÝ PROFIL

Lucia Nováková, popredná odborníčka na antické Grécko a Anatóliu, pôsobí ako vedúca Katedry klasickej archeológie na Trnavskej univerzite v Trnave. Jej interdisciplinárny výskum spája archeologické nálezy s písomnými prameňmi, pričom analyzuje umenie a spoločenské tradície obdobia antiky. Zameriava sa na interakcie starovekých civilizácií a ich vzťah k životnému prostrediu. Je autorkou a spoluautorkou mnohých vedeckých prác v oblasti klasickej archeológie a histórie, kde sa sústreďí na kultúrne dedičstvo starovekých civilizácií. Zúčastnila sa archeologických výskumov na lokalitách v Turecku, Sýrii, Taliansku a Čiernej Hore. Jej pedagogická činnosť zahŕňa hosťujúce prednášky na viacerých zahraničných univerzitách.

PROFESSIONAL PROFILE

Lucia Nováková, a leading expert on Ancient Greece and Anatolia, is the head of the Department of Classical Archaeology at the University of Trnava in Trnava. Her interdisciplinary research combines archaeological finds with written sources, while analysing both the art and the social traditions of the ancient period. She focuses on the interactions of ancient civilizations and their relationship to the environment. She has authored and co-authored numerous scholarly works in classical archaeology and history, focusing on the cultural heritage of ancient civilizations. She has participated in archaeological excavations at sites in Turkey, Syria, Italy and Montenegro. Her teaching activities include guest lectures at several international universities.

KONTAKT / CONTACT: Doc. Mgr. Lucia Nováková, PhD.,

Trnavská univerzita v Trnave, Katedra klasickej archeológie, Hornopotočná 23, 917 01 Trnava, Slovensko, e-mail: lucia.novakova@truni.sk, tel.: +421 904 559 433

Kultúrne dedičstvo v akcii – príklady dobrej praxe pri adaptácii historických komplexov

Cultural heritage in action – examples of good practice in adaptation of historic complexes

KATARÍNA TERA O VOŠKOVÁ

V súčasnosti sa pri obnove a prezentácii architektonického dedičstva častejšie skloňujú výrazy ako „zlepšenie kvality života“, či „trvalá udržateľnosť“, ktoré zdôrazňujú nový život historických budov alebo historických komplexov a ich kompatibilnú adaptáciu pre súčasné využitie („adaptive reuse“). Tento trend načrtla Deklarácia z Davosu z roku 2018, pričom pri znovuvyužití historických štruktúr dáva na prvé miesto kritéria, ako sú: participatívne riadenie, životné prostredie, kontext, ekonomika, rôznorodosť, význam miesta a krása. V dnešnom ponímaní je problematika obnovy kultúrneho dedičstva chápaná oveľa komplexnejšie. Príspevok poukazuje na príklady z praxe pri opätovnom alebo kontinuálnom využití významných historických štruktúr, ktoré pracujú s komunitou a vytvárajú jej kvalitné kultúrne zázemie. Inšpiráciou pre tento príspevok bola moja účasť pri hodnotení a výbere nominovaných projektov pre európsky Katalóg dobrej praxe – projektov, ktoré kritéria Davoskej deklarácie napĺňajú. Vybrané projekty majú svoj príbeh (históriu), prezentujú architektonicko-umelecké hodnoty, začleňujú komunitu do rozhodovacieho procesu, prezentujú vysokú stavebnú kultúru a zdôrazňujú jej ekologickosť.

Nowadays, terms such as „improving the quality of life“ or „sustainability“ are more frequently used when dealing with the restoration and presentation of architectural heritage, emphasising the new life of historic buildings or historic complexes and their compatible adaptation for contemporary use („adaptive reuse“). The 2018 Davos Declaration outlined this trend, putting criteria such as participatory governance, environment, context, economy, diversity, significance of place, and beauty at the forefront when reusing historic structures. Through this new paradigm, the issue of cultural heritage restoration is understood in a much more complex way. The paper highlights examples from practice in the reuse or continuous use of significant historic structures that work with and provide a high-quality cultural context for the community. The inspiration came from the author's participation in the process of assessing nominated projects according to the criteria of the Davos Declaration for inclusion in the European Catalogue of Good Practice. The selected projects each have a story (history), present architectural and artistic values, involve the community in the decision-making process, promote a culture of high-quality construction, and emphasize environmental friendliness.

Obr. 1: Príklad obnovy a adaptácie kláštorného komplexu Sv. Petra v Reggionopetra v Taliansku (foto: prevzaté z www.chiostrisanpietro.it). Obr. 2: Príklad komunitného projektu na zvyšovanie povedomia o architektonických hodnotách mesta – Budapest100 (foto: Gyulai Szilvia, <https://budapest100.hu/en/>).

Fig. 1: An example of the restoration and adaptation of the St. Peter's monastery complex in Reggionopetra, Italy (photo: taken from www.chiostrisanpietro.it). Fig. 2: An example of a community project to raise awareness of the architectural values of the city – Budapest100 (photo: Gyulai Szilvia, <https://budapest100.hu/en/>).

PROFESIJNÝ PROFIL

Katarína Terao Vošková vyštudovala Fakultu architektúry STU v Bratislave. Pôsobí ako vedeckovýskumná pracovníčka Ústavu dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok Fakulty architektúry a dizajnu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Venuje sa výskumu a vzdelávaniu v oblasti ochrany a prezentácie architektonického dedičstva. Je autorkou a editorkou mnohých vedeckých článkov, odborných publikácií a monografií.

PROFESSIONAL PROFILE

Katarína Terao Vošková graduated from the Faculty of Architecture of the Slovak Technical University in Bratislava. She works as a researcher at the Institute of History and Theory of Architecture and Monument Restoration, Faculty of Architecture and Design, Slovak Technical University in Bratislava. She is dedicated to research and education in the field of conservation and presentation of architectural heritage. She is the author and editor of numerous scientific articles, professional publications and monographs.

KONTAKT / CONTACT: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD. ,

Fakulta architektúry a dizajnu STU, Bratislava, Slovensko, e-mail: katarina.voskova@stuba.sk,
tel.: +421 903 646 118

Pamiatky ako súčasť zmien v prostredí – úspechy a neúspechy pri hľadaní riešení

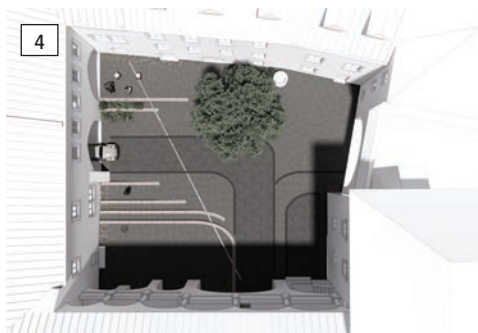
Historical monuments as part of changes in their environment – successes and failures in the search for solutions

MIRIAM HÚŠŤAVOVÁ

Autorka je domorodkyňou, miestnou obyvateľkou Banskej Štiavnice. Žije v prostredí pamiatok, kde história dýcha a je súčasťou bežného života. Vraví, že ako domáca, kamkoľvek sa pohne, cíti spojenie s krajinou, ktorá bola kedysi krajinou našich predkov, ako aj spojenie s pamiatkami, ktoré mnohí obyvatelia vnímajú ako „bežnú“ a faktickú súčasť ich života. Prechádzajú popri nich bez povšimnutia; dokonca s poukazovaním na obmedzenia svojho pohybu, nemožnosť parkovania tam, kde by práve parkovať potrebovali. Ako veľmi si vôbec uvedomujeme zraniteľnosť pamiatkového prostredia a jeho adaptáciu na nástrahy klimatickej zmeny? Vieme identifikovať, aké riešenia smerujúce k zmierneniu klimatickej zmeny môžeme použiť v prostredí mesta, kde „stojíme“ na histórii? Tieto a mnohé iné otázky si autorka položila pri tvorbe návrhu krajinej architektúry revitalizácie nádvorja Kammerhofu. V procese navrhovania hľadala riešenia pre zadržiavanie vody v území, čo je jedno z kľúčových opatrení pri adaptácii sa na klimatickú zmenu. Pri práci sa tiež musela vyrovnávať s „limitmi historických budov“ a zároveň sa opierať o proces krajinej tvorby v priestore, ktorý je urbánny a súčasne pamiatkovo chránený.

The author is a native and local resident of Banská Štiavnica, an environment of monuments, where history breathes and is part of everyday life. She says that as a native, anywhere she goes in the town and its vicinity she feels a connection to the land that was once the land of her ancestors, as well as a connection to the monuments whose existence many inhabitants see as merely an unremarkable fact of life. They pass by these monuments without noticing them; rather, pointing out the limitations of living in a historical setting, e.g., when the parking of cars is impossible according to one's wishes. How aware are we of the historical environment's vulnerability and its potential for adaptation to the ravages of climate change? Can we identify solutions that will provide successful climate change mitigation in an urban environment where we „stand“ on history? These and many other questions were asked when the author designed the landscape architecture for the revitalization of the Kammerhof courtyard. In the design process, the author looked for solutions that would provide for the retention of water in the area, which is one of the key measures in adapting to climate change. The author also had to deal with the „limits of historic buildings“ while relying on the process of landscape design in a space that is both urban and a monument-protected area.

Revitalizácia nádvorja Kammerhofu – Vizualizácie 1 – 4 (autorka: Miriam Húšťavová).
Kammerhof courtyard revitalisation - Visualizations 1 – 4 (author: Miriam Húšťavová).

PROFESIJNÝ PROFIL

Miriam Húšťavová, krajinná architektka zaoberajúca sa vzťahmi medzi miestom a ľuďmi v nadväznosti na okolitú krajinu. Návrat prírody do urbanizovaných priestorov sa stal pre ňu po ukončení štúdia nosnou témou. Je absolventkou SPU v Nitre, kde v roku 2009 ukončila štúdium v odbore Krajinná a záhradná architektúra. Od roku 2022 je členkou Slovenskej komory architektov, kde ako autorizovaná architektka pôsobí vo výbore pre Krajinnú architektúru. Jej cieľom je prepájanie urbanizovaného prostredia a krajiny, ale aj prepájanie profesií krajinných architektov, architektov, vodných inžinierov, botanikov, záhradníkov a realizátorov tak, aby aktívne spolupracovali. Podstatnými sú pre ňu témy a diskusie o postavení Krajinej architektúry v 21. storočí, v čase klimatickej zmeny. Vníma dôležitosť modrozelených opatrení, ale i to, že hľadanie komplexných riešení pre zmiernenie dopadov klimatickej zmeny musí prebiehať na celospoločenskej úrovni.

PROFESSIONAL PROFILE

Miriam Húšťavová is a landscape architect focusing her work on the relationships between place and people in the context of the surrounding landscape. She graduated from the SPU (Slovak University of Agriculture) in Nitra, where she completed her studies in Landscape and Garden Architecture in 2009. After graduation, the return of nature to urbanized spaces became a key theme for her. Since 2022, she has been a member of the Slovak Chamber of Architects, where she serves as an authorized architect on the Landscape Architecture Committee. In the Committee, she pursues the objective of integrating the urban environment with the landscape and to connect the professions of landscape architecture, architecture, water engineering, botany, and horticulture and their practitioners to achieve their active cooperation. Themes and discussions about the position of Landscape Architecture in the 21st century, in the time of climate change, are essential for her. She sees the importance of blue-green measures, but also that the search for comprehensive solutions to mitigate the impacts of climate change must take place at a societal level.

KONTAKT / CONTACT: Ing. Miriam Húšťavová,

Húština s.r.o, Hutnícka 154/3, 969 01 Banská Štiavnica, Slovensko, e-mail: miriam@hustina.sk,
tel.: +421 907 837 084

Kultúra rozhodnutí v krajinnej architektúre

Krajinno-architektonické východiská pri tvorbe s dôrazom na klimatickú zmenu

The culture of decision making in landscape architecture

Landscape-architectural starting points for design
with an emphasis on climate change

MICHAL MARCINOV, EUGEN GULDAN

O krajine. Pomenovanie „krajina“ alebo „krajinný“ nám otvára mnoho diskusií a naším cieľom je neustále hľadať, či sme schopní uchopiť komplexnosť témy a ako s tou komplexnosťou vieme pracovať. V podstate je to pre nás dostatočne abstraktný pojem podnecujúci k špekuláciám. Akokoľvek sa to môže pre jednoznačne ukotvené špecializácie zdať neprirodené. Krajinná architektúra je mylne spoločnosťou vnímaná ako práca jednotlivca architekta alebo skupiny architektov, ktorej cieľom je dizajn alebo forma na základe momentálnych subjektívnych rozhodnutí o kráse. Pre nás je krajinná architektúra príležitosť skúmať stav krajiny, prebiehajúce procesy v nej a na základe multidisciplinárneho prístupu transformovať rozhodnutia do fyzickej formy. Ochrana, obnova a tvorba krajiny znamená aj to, že výsledok svojej práce nikdy nezažijete.

About the landscape. Using the term “landscape” opens up numerous discussions and our goal is to constantly look for whether we are able to grasp the complexity of the topic and how we can work with that complexity. In fact, it is an abstract enough concept for us to encourage speculation. However unnatural this may seem for clearly anchored specialisations. Landscape architecture is mistakenly perceived by society as the work of an individual architect or a group of architects whose goal is to create a design or a form based on their momentary subjective decisions about beauty. The authors of the paper perceive landscape architecture as an opportunity to investigate the state of the landscape, the processes taking place in it, and to transform decisions into physical form based on a multidisciplinary approach. Protecting, restoring and creating landscapes also means that you will never see the result of your work.

Obr. 1: Transformácia bývalého motokárového areálu na mestský park, Dunajská Streda (foto: Michal Marcinov). Obr. 2: Transformácia bývalého motokárového areálu na mestský park, Dunajská Streda (foto: Michal Marcinov). Obr. 3: Rekonštrukcia Zámeckého parku, Ostrava Poruba (foto: Michal Marcinov). Obr. 4: Rekonštrukcia Zámeckého parku, Ostrava Poruba (foto: Michal Marcinov).

Fig. 1: Transformation of the former karting area into a city park, Dunajská Streda (photo: Michal Marcinov). Fig. 2: Transformation of the former karting area into a city park, Dunajská Streda (photo: Michal Marcinov). Fig. 3: Redevelopment of the Chateau Park, Ostrava Poruba (photo: Michal Marcinov). Fig. 4: Redevelopment of the Chateau Park, Ostrava Poruba (photo: Michal Marcinov).

PROFESIJNÉ PROFILY

Michal Marcinov je krajinný architekt. V roku 2012 založil Laboratórium architektúry krajiny, v ktorom s kolektívom pracuje na projektoch od mierky sídla až po detail mobiliáru a výsadby. V kontexte súčasných a očakávaných problémov spojených so životným prostredím, prinášajú vo svojich projektoch jasný názor a riešenia, mimo rámec rutíny. Od roku 2017 sa Michal Marcinov aktívne angažuje na pôde Slovenskej komory architektov najmä v oblasti legislatívy a ukotvenia profesie krajinskej architektúry pri riešení kultúrnych a ekologických aspektov ochrany, obnovy a tvorby krajiny na Slovensku. Je spoluzakladateľom Asociácie krajinných architektov, ktorá vznikla v roku 2023. Asociácia má za cieľ zvyšovať profesionalizáciu výkonu povolania krajinných architektov a zvyšovať povedomie o spoločenskom význame tejto profesie.

Eugen Guldán je absolventom Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, kde v roku 2002 ukončil štúdium v odbore Krajinná a záhradná architektúra. Vo svojej doktorandskej práci sa venoval prepojeniu architektúry so záhradnou architektúrou. Po ukončení štúdia absolvoval polročnú odbornú stáž v architektonickom štúdiu na Floride, USA. Po návrate pôsobil v záhradnej firme ako hlavný projektant (2003 – 2008). Od roku 2006 je autorizovaným krajinným architektom. Vlastný ateliér GuldánArchitects vedie od roku 2008. Vo svojom portfóliu má desiatky projektov privátnych záhrad, návrhov a realizácií zelene verejných priestorov, administratívnych a developerových objektov. Je nominantom na cenu CE.ZA.AR 2014 v kategórii Exteriér. V období 2015 – 2023 bol členom predstavenstva Slovenskej komory architektov (SKA) a v súčasnosti je predsedom Výboru krajinných architektov. Je spoluzakladateľom a súčasným predsedom Asociácie krajinných architektov (AKA).

PROFESSIONAL PROFILES

Michal Marcinov is a landscape architect. In 2012, he founded the Landscape Architecture Laboratory, where he and his team work on projects ranging from the scale of a town to the detail of furnishings and plantings. In the context of current and expected environmental problems, the Laboratory team bring a clear view and solutions in their projects, beyond any routine frameworks. Since 2017, Michal Marcinov has been actively involved in the work of the Slovak Chamber of Architects, especially in the field of legislation and anchoring the profession of landscape architecture in addressing cultural and ecological aspects of landscape protection, restoration and creation in Slovakia. He is a co-founder of the Association of Landscape Architects, which was established in 2023. The Association aims to increase the quality of practice in the landscape architecture profession and to raise awareness of the social importance of this profession.

Eugen Guldán is a graduate of the Slovak University of Agriculture in Nitra, where he completed his studies in Landscape and Garden Architecture in 2002. In his doctoral thesis, he focused on the connection between architecture and garden architecture. After graduation, he completed a six-month internship in an architectural studio in Florida, USA. After his return, he worked in a garden company as a chief designer (2003 – 2008). Since 2006, he has been an authorized landscape architect. He has been running his own studio, GuldánArchitects, since 2008. His portfolio includes dozens of projects of private gardens and the design and implementation of green public spaces, administrative buildings and developer's projects. He is a nominee for the CE.ZA.AR 2014 award in the Exterior category. In the period 2015 – 2023, he was a member of the Board of Directors of the Slovak Chamber of Architects (SKA) and is currently the Chairman of the Committee of Landscape Architects. He is a co-founder of the Association of Landscape Architects (AKA).

KONTAKT / CONTACT: Ing. Michal Marcinov, Ing. Eugen Guldán, PhD.,

Laboratórium architektúry krajiny s.r.o., Krížna 34, 811 07 Bratislava, Slovensko, e-mail: m.marcinov@gmail.com, tel.: +421 902 619 608
GuldánArchitects, s.r.o., Langsfeldova 36, 811 04 Bratislava, Slovensko, e-mail: guldán@guldánarchitects.com, tel.: +421 903 918 180

Redakčná úprava a jazyková korektúra / Proofreading and editing: Silvia Herianová

Preklad / Translation: ASAP-translation.com, s.r.o.

Layout: Bc. Andrej Gašpar

Vydalo / Published by: © Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici

Rok vydania / Year of publication: 2024

Tlač / Printed by: COMEX BS s.r.o.

Prvé vydanie / First edition

ISBN: 978-80-85579-66-6